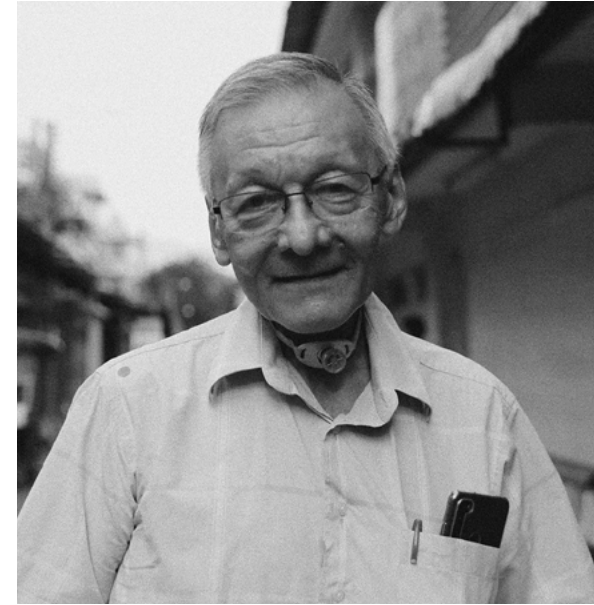

จำ
จาก
จอห์น

จอห์น ลีฮาร์ต

ที่ระลึกในงานฌาปนกิจ
จอณ อึ้งภากรณ์
(19 กันยายน 2490 - 13 พฤษภาคม 2568)

วัดบางเพ็งใต้ กรุงเทพมหานคร
20 พฤษภาคม 2568

จำ จาก จอน

สารบัญ

“จำ จาก จอน” คืองานเขียนที่รวบรวมได้ในชั่วข้ามคืนของ “ทีมจอน” ซึ่งประกอบไปด้วย เพื่อน เพื่อนร่วมงาน ลูกศิษย์ และครอบครัว ที่แม้ต่างเจน - ต่างรุ่นกัน แต่ทัศนคติ อุดมการณ์ และการทำงานของอาจารย์จอน กลับถูกถ่ายทอดบอกเล่าไปในทิศทางเดียวกันอย่างชัดเจน

จอนเป็นคนธรรมดา ธรรมดา ติดดิน แต่กลับเงยหน้ามองไกลไปสู่อนาคตที่ดีกว่า

จอนเป็นคนดีสุดเบอร์ แต่ก็ยินดีที่จะรับฟังและถกเถียงกับคนที่คิดต่างอย่างสุภาพ และก็พร้อมจะเปลี่ยนใจได้หากได้รับทราบเหตุผลที่หนักแน่นพอ

จอนมักถูกใครๆ เรียกว่าเป็นอาจารย์ แต่ก็ป็นอาจารย์ที่คนทุกวัยเข้าถึงได้ในฐานะ “พี่จอน” “ลุงจอน” ที่ให้คำปรึกษา และให้แรงบันดาลใจ (รวมทั้ง “แกง” ได้ด้วย)

จอน - ริเริ่ม - ลงมือทำ โน่นนั่นนี่มากมาย แต่ก็ส่งต่องานการให้เพื่อนและคนรุ่นถัดไปได้ทำต่อ - ทำใหม่ โดยไม่ยึดมั่นถือมั่น

จอนเห็นปัญหาหนักหน่วง แต่เขาก็มีหวัง มีฝัน และสร้างสรรค์หาทางทุกเม็ดเพื่อฝ่าฟันมันออกไป

...แรงกระเพื่อมจากเสรีชนคนธรรมดาแบบจอน จึงส่งผลออกไปอย่างกว้างไกล

ขอให้พี่จอนเดินทางปลอดภัย
ทีมจอน

ปล. ทีมจอนเคยอยากทำหนังสือของจอนในงานแฮนด์ แต่คนธรรมดาแบบจอนไม่ยอม และไม่เคยยอม ในที่สุดเราจึงต้องมาทำ “จำ จาก จอน” ที่พยายาม “หนี” กันมาตลอด

In Memory of Jon Ungphakorn
จอนในความทรงจำ

4 - 61

Dream, the Possible Dreams
เดินตามฝัน

62 - 71

Dare to Dream
ความฝันเรียกรวด

72 - 79

ประวัติ จอน อึ้งภากรณ์

80 - 87

In Memory
of
Jon Ungphakorn

จอห์นในความทรงจำ

ด้วยความดีที่จอนได้ทำเพื่อสังคม
และประเทศชาติมาโดยตลอดจบจนวาระสุดท้าย
ขอคุณความดีนี้ส่งผลให้จอนไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ด้วยรักและอาลัย
อิด ฟ้า ผน

ลดาวัลย์ อึ้งภากรณ์ - ภรรยา
สายสุดา อึ้งภากรณ์ - ลูกสาว
จุลลดา อึ้งภากรณ์ - ลูกสาว

ภาพจำสมัยเด็กเกี่ยวกับพ่อ คือพ่อเป็นคนทีเลือกของเล่นได้ถูกใจที่สุด ของเล่นที่
พ่อซื้อให้แต่ละชิ้นมักเป็นของเล่นที่ต้องใช้ความคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ไปด้วย

มีอยู่ชิ้นหนึ่งที่อยู่ในความทรงจำเป็นพิเศษ เป็นกล่องในการสร้างผลึกแก้ว ซึ่ง
ในกล่องประกอบด้วย ผงสีน้ำเงินในถุงพลาสติก และคู่มือในการทำผลึกแก้ว ด้วยความที่
ในเวลานั้นยังเด็กเกินไปที่จะเล่นได้ด้วยตัวเอง พ่อจึงทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการสร้างผลึกแก้ว
จำได้ว่าตอนลุ้นว่าจะได้ผลึกแก้วออกมาเป็นรูปร่างแบบใดนั้นตื่นเต้นและสนุกมาก

สมัยก่อนพ่อเดินทางค่อนข้างบ่อยด้วยหน้าที่การงาน ทุกครั้งที่พ่อเดินทางไป
ต่างๆ จะต้องซื้อ postcard กลับมาฝากด้วยเสมอ ทำให้จำนวน postcard ที่สะสมเพิ่มขึ้น
เรื่อยๆ และบางสถานที่ก็เป็นแรงบันดาลใจให้อยากออกไปเห็นโลกกว้าง

ในด้านการทำงาน ภาพที่จำได้ คือพ่อมักนั่งเขียนงานอยู่ติดดินเสมอพร้อมกับ
สูบบุหรี่ไปด้วย และทำงานเกือบตลอดเวลาแม้แต่เสาร์-อาทิตย์ก็ไม่เว้นวันหยุด เพื่อช่วยเหลือ
ผู้คนและสังคม

ด้วยความดีทั้งหลายที่พ่อได้ทำมาเพื่อสังคมและประเทศชาติ ขอให้ความดีนี้
ส่งผลให้พ่อได้พักผ่อนอยู่ในที่สุขสบาย

ด้วยรัก
ฟ้า

ลูกดีใจและภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นลูกพ่อ สำหรับลูกแล้ว พ่อเป็นพ่อที่เข้าใจในตัว
ลูกเสมอ ลูกไม่ยากให้วันนั้นมาถึงเลย ในวันที่ไม่มีพ่อแล้ว

รักพ่อ
ผน

#แดดดีของข้าพเจ้า

ตั้งแต่เด็ก คำสอนของแดดดีก็มักจะแตกต่างจากพ่อแม่บ้านอื่นเสมอ

“ไม่ต้องเรียนเก่ง”

“ไม่ต้องอยู่ห้องคิง”

“ไม่ต้องเรียนพิเศษ”

แดดดีไม่เคยบอกว่าจะเรียนอะไร ต้องทำงานอะไร ต้องใช้ชีวิตแบบไหน เรียกได้ว่า ข้าพเจ้าได้ใช้ชีวิตแบบที่เลือกเองอย่างแท้จริง โดยมีแดดดีเป็นที่ปรึกษามือหนึ่ง (ซึ่งข้าพเจ้า ก็เชื่อบ้าง ไม่เชื่อบ้าง อันไหนไม่เห็นด้วย ก็ไม่ทำตาม) เราโต้เถียง แลกเปลี่ยนความเห็นกันในหลายๆ เรื่อง บางเรื่องก็สามารถหาตรงกลางร่วมกันได้ (เช่น ข้าพเจ้าเคยเถเร ออกไปสังสรรค์ 5 วันต่อสัปดาห์ ขณะที่เรียนที่ มธ. แดดดีก็สามารถต่อรองโดยให้ข้าพเจ้าออกไป 3 วันต่อสัปดาห์แทน)

ในเรื่องความรัก แดดดีเคยบอกข้าพเจ้าว่า “อย่าเพิ่งรีบเลือก ให้คบหลายคนไปก่อน จะได้รู้ว่าเรารักใคร” (แต่ต้องบอกแฟนทุกคนให้เข้าใจตรงกันนะ ว่าเราจะคบหลายคน) ก็เรียกได้ว่า ถ้าจะเจ้าชู้ ก็ต้องเจ้าชู้แบบเปิดเผยและยุติธรรม เป็นคำแนะนำที่ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยได้ทดลองใช้ดู

แดดดีเป็นคนที่ดีมากที่สุดคนหนึ่งที่ข้าพเจ้าเคยรู้จัก อะไรที่คนห้ามก็จะยิ่งอยากทำอะไรที่ตัวเองเชื่อ ก็จะต้องจนสามารถทำมันจนได้ เพื่อนๆ มักพูดเสมอว่าข้าพเจ้าได้รับส่วนนี้มาจากแดดดีแบบไม่มีผิดเพี้ยน (แต่ข้าพเจ้าว่าไม่เห็นจะจริง)

แม่ของข้าพเจ้าเล่าให้ฟังถึงที่มาของคำว่าแดดดีว่า ตอนเด็กๆ เมื่อข้าพเจ้าไปหัดพูด ข้าพเจ้าไม่สามารถเรียกพ่อได้ ไม่ว่าจะคำว่า พ่อ ป้า ป๊า แดดดี (แบบฝรั่ง) ก็ไม่สามารถเรียกได้ โดยข้าพเจ้าสามารถออกเสียงได้แค่ ‘ดี’ เท่านั้น จึงเป็นที่มาของการเรียกแดดดี (ที่ไม่ใช่แดดดี) มาถึงทุกวันนี้

สำหรับข้าพเจ้า ‘แดดดี’ ไม่ได้แปลว่าพ่อ แต่แดดดีเป็นทุกอย่าง

เป็น ผู้กุมความลับ

เป็น เพื่อนสาว

เป็น Google

เป็น navigator

เป็น จิตแพทย์

เป็น เครื่องคิดเลข

เป็น ไกด์นำเที่ยว

เป็น ทรานสเลเตอร์

เป็น ไลฟ์โค้ช

เป็น โค้ชลดน้ำหนัก และอื่นๆ อีกมากมาย

เราคุยกันหลายเรื่อง กุมความลับและเรื่องไม่ตือของกันและกัน ตอนนี้แดดดีหนีไปก่อน ความลับของข้าพเจ้าก็คงถูกเก็บไว้ได้ต่อไป แต่ความลับของแดดดียังอยู่ เอาไว้เมื่อไหร่ที่ข้าพเจ้ารู้สึกหั่นไส้

ข้าพเจ้าจะแอบแฉมันเอง

ด้วยรักที่มีให้กับ จอนนี่ เดอะ พูห์
ลูกสาวของแดดดี
(ศยามล อึ้งภากรณ์)

แต่ก่อนตอนที่พ่อยังอยู่
เป็นแทบไม่ได้บอกรักพ่อเลย
เป็นเคยทำตัวไม่ดีใส่พ่อหลายครั้ง
วันนี้ที่พ่อไปแล้ว
เป็นก็ไม่มีโอกาสได้บอกรักให้พ่อฟังแล้ว

เบน อังการณ - ลูกชาย

จอห์น

วัยเด็ก วัยหนุ่ม เราทะเลาะกันเป็นประจำ แต่จอห์นเป็นพี่คนโต บุกเบิกอะไรหลายอย่าง ทำให้ได้ฟัง Cliff Richard กับ Elvis Presley ที่เมืองไทย ฟังรายการของ John Peel ที่อังกฤษ ซึ่งแนะนำให้รู้จักเพลงแนวหน้าสมัยนั้น จอห์นพาไปฟังเพลง Blues ของ John Mayall ที่ Marquee Club ในลอนดอน

พออายุมากขึ้นเรื่อยๆ ความเคารพซึ่งกันและกันมากขึ้น ผมไปทำงานที่ WTO ที่เจนีวา งานส่วนหนึ่งที่ทำเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา NGO และนักกิจกรรมทางด้านสาธารณสุขมักไม่ชอบ WTO เพราะคิดว่าสิทธิบัตรยาทำให้คนไขยากจนไม่สามารถเข้าถึงยารักษาโรค พวกผมที่ WTO ได้ติดต่อกับ NGO เป็นประจำเพราะมีหน้าที่ต้องเปิดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าหาได้ ส่วนใหญ่จะตำหนิ WTO น้อยคนที่ทำอย่างจอห์น คือรู้ว่าผมทำงานที่นั่น ก็ถามว่าข้อตกลงเรื่องทรัพย์สินทางปัญญามีข้อกำหนดอย่างไร ผมจึงสามารถอธิบายได้ว่าข้อตกลงที่มีรื้อยกว่าประเทศเจรจาเป็นมาอย่างไร สรุปสั้นๆ คือรัฐบาลมีข้อยกเว้นที่จะให้ยาที่มีสิทธิบัตรได้ถึงถึงคนทั่วไปในหลายกรณี

จอห์นก็เข้าใจว่า ประเด็นส่วนหนึ่งคือรัฐบาลแต่ละประเทศจะใช้ความยืดหยุ่นอย่างไร ไทยได้ใช้ข้อยกเว้นสิทธิบัตรกับยาบางตัว ในท้ายที่สุดเราอาจเห็นต่างกันว่าควรใช้ความยืดหยุ่นเมื่อไร มากน้อยแค่ไหน แต่ความยืดหยุ่นมีจริง ถ้าเป็นสมัยหนุ่มๆ เราคงทะเลาะกัน พ่อแก่ขึ้นก็เข้าใจกันดี นี่คือจอห์นที่ผมรู้จัก

พีเทอร์ โมตรี อังการณ

เขามีอิทธิพลสองอย่างต่อชีวิตผมคือ อันแรก เมื่อเขาไปเรียนต่อที่อังกฤษและกลับมาเที่ยวไทยตอนปิดเทอม เขามีแผ่นเสียงที่น่าสนใจที่เขานำกลับมาด้วยและมักจะเปิดในห้องนอนเขาที่บ้านซอยอารี ผมก็เลยติดใจ

นักดนตรีที่เขาแนะนำให้ผมรู้จักคนแรกคือ Leonard Cohen ซึ่งผมยังชอบฟังถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้เขาเปิดแผ่นเสียงของ The Rolling Stones ที่ชื่อ Their Satanic Majesties Request ซึ่งเพลงที่ผมประทับใจคือ She's A Rainbow

อิทธิพลที่สองที่จอห์นมีกับผมคือ เขาสนับสนุนการที่ผมพยายามค้นหาแนวคิดมาร์กซิสต์หลังเหตุการณ์นองเลือด ๖ ตุลา และรัฐประหารนองเลือดที่ชิลี

จอห์นพยายามชวนให้ผมเป็นสายเหมา เพราะตอนนั้นเขาอยู่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แต่หลังจากที่ผมแลกเปลี่ยนกับสหยาที่อังกฤษที่รู้เรื่องการปฏิวัติจีน ผมปฏิเสธแนวเหมาและหันมาเป็นมาร์กซิสต์สายทรอตสกี เพราะทรอตสกีปกป้องแนวมาร์กซิสต์จากการบิดเบือนของ สตาลิน เหมา และพคท.

ใจ อังการณ

“อาจารย์จอนออกเดินทางไปร่วมสัมมนากับเอ็นจีโอทั่วทุกภาค
ลงพื้นที่ไปติดตามอาสาสมัคร
ร่วมแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ มีบทบาทเชื่อมทุนสนับสนุนจากต่างประเทศ
ให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนหลายแห่ง อาจารย์จอนจึงเป็นที่คุ้นเคย
กับเอ็นจีโอทั่วประเทศ”

โครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม (คอส.) ก่อตั้งในปี 2523 (เป็นมูลนิธิในปี 2529) ตั้งขึ้นโดยข้อตกลงของ 19 องค์กรพัฒนาเอกชนและแนวคิดการสร้างอาสาสมัครไทย โดยคณะบุคคลร่วมก่อตั้ง อาทิ คุณหญิงอัมพร มีศุข อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ อาจารย์โยทม อารียา ฯลฯ เพื่อให้ คอส. ทำหน้าที่เป็นองค์กรสนับสนุนความเข้มแข็งให้กับองค์กรพัฒนาเอกชน **อาจารย์จอน อิงภากรณ์ ได้รับการสัมภาษณ์จากคณะผู้ก่อตั้งให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกคนแรก**

สถานการณ์ในช่วงที่ก่อตั้ง คอส. นั้น องค์กรพัฒนาเอกชนเล็กๆ เกิดขึ้นมากมาย ขาดกำลังคน ขาดการประสานงาน ขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินงาน ประชาชนไม่เข้าใจงานเอ็นจีโอ ภารกิจของ คอส. จึงมีใช้มีเพียงงานอาสาสมัคร แต่ยังทำหน้าที่เสริมสร้างการรวมตัวขององค์กรต่างๆ จัดทำทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนฉบับแรก จัดทำจดหมายข่าวสื่อสารงานพัฒนา จัดอบรมเสริมสร้างบุคลากร ภารกิจเหล่านี้ อาจารย์จอนและทีมเป็นผู้บุกเบิกและมีบทบาทสำคัญ ควบคู่ไปกับการรับอาสาสมัคร เสริมสร้างความคิด การวิเคราะห์หุดมคติเพื่อไปทำงานในโครงการต่างๆ

ช่วงประมาณ 10 ปี ที่ มอส. (2523-2533) อาจารย์จอนมีบทบาทสำคัญในการประสานให้เกิด ‘คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน’ (กป.อพข.) ซึ่งมีทั้งระดับชาติ และระดับภาค เพื่อเป็นหน่วยประสานงานที่เข้มแข็งของเอ็นจีโอ มีบทบาทในการตั้งคณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา (ผสพ.) ซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่งานพัฒนา อาจารย์จอนออกเดินทางไปร่วมสัมมนากับเอ็นจีโอทั่วทุกภาค ลงพื้นที่ไปติดตามอาสาสมัคร ร่วมแลกเปลี่ยน วิเคราะห์ มีบทบาทเชื่อมทุนสนับสนุนจากต่างประเทศให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนหลายแห่ง อาจารย์จอนจึงเป็นที่คุ้นเคยกับเอ็นจีโอทั่วประเทศ ด้วยบุคลิกที่เป็นกันเอง อ่อนน้อม แล้วด้วยการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมแก้ไขหาทางออก ร่วมทำ ร่วมเคลื่อนไหวอย่างจริงจัง อาจารย์จอนเป็นที่รู้จัก ได้รับยอมรับให้เป็นผู้แทนขององค์กรพัฒนาเอกชน ได้รับการเคารพอย่างจริงจัง อาสาสมัครหลายคนก็ครบวาระก็ยังทำงานต่อเนื่องและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในสังคม นับเป็นฐานสำคัญในการต่อยอดการทำงานเพื่อสังคมในหลากหลายประเด็น ต่อจากนั้นอาจารย์จอนยังมีบทบาททางสังคม ริเริ่มงานต่างๆ อีกมากมาย

อาจารย์จอนได้วางรากฐานในการสร้างความมั่นคงให้กับ มอส. ได้เตรียมการซื้อที่ดิน เตรียมการก่อสร้างอาคารโดยมีแนวคิดให้เอ็นจีโอต่างๆ มาอยู่ร่วมกัน มีห้องประชุมใหญ่สำหรับสัมมนาวิเคราะห์สถานการณ์ ร่วมหาทางออกให้สังคม เป็นที่แถลงข่าว อาจารย์ได้เขียนโครงการขอทุนต่างประเทศจากแหล่งต่างๆ รวมกันจนได้สร้างอาคาร เป็นที่ตั้งถาวรของ มอส. ตั้งแต่ปี 2537 จนถึงทุกวันนี้ ในฐานะของอาสาสมัครรุ่น 2 เจ้าหน้าที่ มอส. ที่ได้ร่วมงานกับอาจารย์จอน ถือเป็นความภูมิใจยิ่งที่ได้เรียนรู้จากอาจารย์จอน ได้สืบทอดบทบาทผู้อำนวยความสะดวก มอส. คนที่ 3 และส่งต่อไปยังผู้อำนวยความสะดวกคนที่ 4 และที่ 5

ประมาณ 7 โมงเช้าของวันที่ 13 พฤษภาคม 2568 นิมิตร โทระแจ้งข่าวการจากไปของอาจารย์จอน รู้สึกอึ้ง ใจสะเทือน ช่วงสี่โมงเย็นผู้คนหลากหลายวัยไปรวมกันที่วัดบางเพ็งใต้เพื่อร่วมพิธีรดน้ำ เคารพอาจารย์เป็นครั้งสุดท้าย แม้ร่างกายอาจารย์จะนอนนิ่ง ไม่มีลม ผ่านเข้าออกร่างกาย และกำลังจะสูญสลายไปในที่สุด แต่สิ่งที่คงอยู่ไม่สูญสลายตามไปคือ แรงแบบดาลใจ ความรัก ความรำลึกถึงความคิด ความสัมพันธ์ บทบาทการทำงาน คำพูด รอยยิ้ม ความตั้งใจ ความกล้าทำทลาย ไม่ยอมจำนน อันมาจากจุดยืน และอุดมการณ์ที่หนักแน่น เพื่อสังคมเท่าเทียม สังคมประชาธิปไตย สังคมที่ยอมรับความหลากหลายให้โอกาสกับคนทุกกลุ่ม ผู้ด้อยโอกาสต้องมีพลังและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและสร้างสังคม

เราเชื่อว่าอุดมการณ์ของอาจารย์จอนได้แทรกซึมไปแล้วในร่างกายและจิตใจของคนรุ่นต่างๆ และพร้อมจะส่งไปยังคนรุ่นต่อไป

ด้วยจิตคารวะ
กรรณิกา ควรขจร
มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.)

“รู้แต่ว่า ถ้า อ.จอน ขวนก็ควรต้องทำ
ทั้งการสร้างสื่อทางเลือกใหม่ และการสร้างพื้นที่
ให้ประชาชนสามารถเสนอกฎหมายได้

ทั้งหมดนี้เป็นเพราะ อ.จอนเชื่อในคนรุ่นใหม่ที่จะมาสร้างสังคมร่วมกัน”

ด้วยความที่ไม่ใช่คนที่มีความรู้พื้นฐานการทำงานด้านสังคมมาตั้งแต่ต้น จึงเริ่มรู้จัก อ.จอน ผ่านสื่อ ตั้งแต่แคมเปญ ‘กลุ่มเพื่อน อ.’ ที่ทำให้นักข่าวการเมืองปวดหัวว่ามาจากค่ายไหนจะ เป็นเพื่อนอภิสิทธิ์ หรือเพื่อนอนันต์ จนรีไรต์เตอร์กับ บก.การเมืองต้องเดินจากตึก ที่ทำงานบนถนนสาทรไปหน้าสวนลุม จึงได้รู้ว่า คือ ‘กลุ่มเพื่อนเอดส์’ ที่พยายามทำให้ สังคมเข้าใจผู้ติดเชื้อเอชไอวี การต่อสู้เพื่อเข้าถึงการรักษา-เข้าถึงยาต้านไวรัส

ตอนนั้นปั่นอุบอิบกับ บก.การเมืองว่า ทำไมไม่พูดให้ชัด จะได้ส่งนักข่าวสายสังคม มาทำข่าว ไม่เสียเวลาสายการเมืองแบบนี้

จากนั้น ก็ได้ชมช่วงสั้นๆ ในรายการเจาะใจที่สัญญา คุณากร ทำหน้าที่ชวนคนมา คอยทำความเข้าใจประเด็นที่สังคมงงๆ ยังมีคำถามและต้องการความเข้าใจ วันที่ได้ชมนั้นมี ประเด็น NGO คือใคร ทำอะไร รับเงินต่างชาติไหม อ.จอน อึ้งภากรณ์ เป็นผู้ตอบทุกข้อ ข้อใจ อธิบายให้เข้าใจง่ายๆ ในเวลาไม่กี่นาที แถมยังชักชวนผู้ชมให้ติดตามงานของ NGO ที่หลากหลายทั้งในไทยและระดับสากล

จนเมื่อได้เข้ามาทำงานทางสังคม ช่วงนั้น อ.จอน เป็น สว. เราก็กังไม่ได้ทำงาน ด้วยกันมาก ได้ทำงานเกี่ยวข้อกับ อ.ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ ในคณะกรรมการการ การต่างประเทศมากกว่า โดยเฉพาะเรื่องการเจรจการค้าระหว่างประเทศ สว. เลือกตั้งยุคนั้น ทำงานกันอย่างหนักและจริงจังมาก

เมื่อ อ.จอนได้รับรางวัลแมกไซไซ มีงานเลี้ยงกันที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เราได้ไปร่วมงาน ทั้งๆ ที่ไม่เคยคุยกับ อ.จอน นานๆ สักครั้ง ที่จะได้เรียนรู้งานกับอาจารย์ลึกซึ้งอย่างคน อื่นๆ เขา

เราได้รับโทรศัพท์จาก อ.จอน 2 ครั้งที่จำแม่น ครั้งแรกอาจารย์ขอให้มาเป็น กรรมการของสำนักข่าวประชาไท (prachatai.com) ก่อนรัฐประหารปี 49 อีกครั้งอาจารย์ ขอให้มาเป็นกรรมการของ iLaw ไม่นานใจด้วยเหตุผลอะไรเพราะไม่เคยได้ถาม รู้แต่ว่า ถ้า อ.จอน ขวนก็ควรต้องทำ ทั้งการสร้างสื่อทางเลือกใหม่ และการสร้างพื้นที่ให้ประชาชน สามารถเสนอกฎหมายได้ ทั้งหมดนี้เป็นเพราะ อ.จอนเชื่อในคนรุ่นใหม่ที่จะมาสร้างสังคม ร่วมกัน

ว่ากันตามจริง ตัวเราเองมีส่วนร่วมกับการเติบโตและเข้มแข็งของประชาไท และ iLaw น้อยมากๆ แต่ขอบคุณ อ.จอนที่ชักชวน เป็นเกียรติประวัติตัวเองที่ได้ร่วมสร้าง ประวัติศาสตร์อีกหน้าแม้เพียงน้อยนิดก็ตาม

อีกครั้งหนึ่งที่ประทับใจมาก ช่วงที่บรรษัทฯข้ามชาติกำลังใช้ทุกวิถีทางในการล้ม ประกาศ CL หรือการบังคับใช้สิทธิ (compulsory licensing) ของไทยเพื่อนำเข้าและผลิต ยาต้านเอชไอวี และยารักษาโรคหัวใจ ถึงขั้นจ้างบริษัท PR ข้ามชาติมาซื้อหน้าหนังสือพิมพ์ บ้านเราเพื่อต่อต้านการทำ CL ของไทย และโจมตีคุณภาพยาชื่อสามัญ ต้องขอบคุณหนังสือพิมพ์ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษหัวใหญ่ๆ ในขณะนั้นที่เปิดพื้นที่เท่ากันให้กับภาคประชาสังคม ไทยเพื่อตอบโต้แบบฟรี ตอนนี่ถึงคราวเราโทรหาอาจารย์บ้าง ขอให้เขียนภายในเวลาไม่กี่ ชั่วโมงเป็นภาษาอังกฤษ แก่เขียนได้สั้น กระชับ คม แล้วเรามาแปลเป็นภาษาไทยเพื่อ เผยแพร่ในทุกฉบับที่ให้พื้นที่

มีครั้งหนึ่งที่เรากระทำของเรา ทำให้ อ.จอนกับพี่ๆ พบกับความยากลำบาก ต้อง ขึ้นศาลอยู่หลายปี วันหนึ่ง อ.จอนมากระซิบถามว่า “จริงไหมที่เขาว่ากันว่า กากาทำแบบนี้” ยิ้มแย้มๆ “จริงค่ะ” อาจารย์ไม่กล่าวโทษเรามากมาย ยิ้มให้กำลังใจนาร์จๆ สไตลอาจารย์

ที่เหลือคงเป็นเรื่องเม้าท์ที่อยากเขียนถึงในความเป็นคนรักประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของผู้คน

อ.จอนเคยร่างระเบียบมูลนิธิเพื่อที่จะขอจดทะเบียน iLaw ในร่างระเบียบนั้น อาจารย์เห็นว่า กรรมการไม่ควรผูกขาดตำแหน่ง แต่ควรให้เป็นแค่ 4 ปี ทุกครั้งเทอมต้อง ออกครั้งหนึ่งเพื่อเลือกใหม่ อ่านปุ๊บ เราถามเบาๆ ว่า “อาจารย์คะ มีคนอยากเป็นกรรมการ iLaw มากขนาดนี้เลยหรือคะ” อาจารย์ตอบเบาๆ “ไม่น่ามากนักนะ” 555 “ถ้าไม่มาก แล้วมี แนวโน้มถึงขนาดต้องขอกลับมาเป็นกรรมการ เอราระเบียบข้อนี้ออกดีไหม ถ้าถึงตอนนั้น กากาจะไม่ยึดติดตำแหน่ง” อออิ อาจารย์ยิ้มๆ

ขอบคุณนะค่ะกับการถือธงนำเปิดทางให้ผู้คนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง กลับให้สบายนะค่ะ

“ในการพัฒนาอะไรทางสายเทคโนโลยี ผมคิดว่าสิ่งที่สำคัญที่ได้เรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในงานนี้ก็คือความพยายามที่จะสร้างสิ่งที่ควรจะเป็น แม้ว่าเราอาจจะบอกไม่ได้ชัดเจนหรือกว่าสังคมที่ดีหรือโลกที่ดีจะต้องเป็นอย่างไร แต่สิ่งที่เราต้องพยายามรักษาไว้ก็คือภาพฝันถึงสิ่งที่ควรจะเป็นแล้วค่อยๆ พากันขับเคลื่อนไปให้ถึงจุดนั้น”

ได้มีโอกาสร่วมงานกับ อ.จอน หลายครั้ง หนึ่งในนั้นคือไปอยู่ในทีมที่ทำเว็บไซต์ ประชามติ เว็บไซต์ดังกล่าวเป็นความร่วมมือของหลายองค์กร เกิดขึ้นภายหลังการรัฐประหาร 22 พ.ค. 2557

ขณะนั้นไม่ชัดเจนว่าถ้ามีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาแล้ว ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างไร อ.จอน และองค์กรที่ร่วมมือกันมีความเห็นว่าถ้าไม่ทำอะไร ก็คงจะไม่สามารถรับประกันการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการที่สำคัญนี้ได้

ในการทำเว็บไซต์ดังกล่าวมีโจทย์ที่ตั้งขึ้นมาโดยทีมงานอยู่หลายข้อ แต่หลักๆ คือเรื่องการลงคะแนน จะทำอย่างไรให้มีความลับ และยังสามารถตรวจสอบได้ (โดยผู้โหวตด้วย) ว่าคะแนนไม่ได้มั่ว

สาเหตุที่ต้องเป็นความลับนั้นมีหลายประการ แต่หนึ่งในนั้นคือเรื่องความปลอดภัยของผู้ลงคะแนน เพราะในสถานการณ์ตอนนั้นเราไม่ทราบว่าจะมีคนมายกเครื่องเราไปตรวจดูไหมว่าใครมาโหวตเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับประเด็นอะไรบ้าง ถ้าเราไม่สามารถรักษาความลับนี้ได้ดีพอ คงจะไม่มีใครมากล้าโหวตในระบบที่พัฒนาขึ้น

ความเป็นนิรนาม เป็นอุปสรรคในหลายๆ เรื่อง ยิ่งพอไปรวมกับประเด็นเรื่องการรับผิดชอบ (accountability) ก็ดูแทบจะเป็นข้อตรงกันข้ามกันไปเลย บางทีการที่บางอย่างดูจะเป็นไปไม่ได้และยากลำบากก็ทำให้เราตัดทางเลือกเหล่านั้นไปเสียก่อน ทั้งที่หลายครั้งมันพอจะมีทางที่ไม่ได้สมบูรณ์แบบนัก แต่ก็ยังพอทำอะไรได้บ้าง

ในการร่วมงานนี้ ผมได้รับความช่วยเหลือจากนิสิตที่ภาควิชา (ในเวลานั้น) Pakawat Nakwijit และ Kanatip Chitavisutthivong ในการช่วยทำส่วนหนึ่งของเว็บไซต์ และระบบลงคะแนน และมีมิตรสหายนัก cryptography อีกหนึ่งท่าน (ขอสงวนนาม 555)

ระบบลงคะแนนที่ออกแบบมานั้นมีหลักการคร่าวๆ ดังนี้

- ข้อมูลที่เก็บที่ระบบเองจะไม่สามารถระบุได้ว่าโหวตไหนเป็นของผู้ใช้ท่านใด แต่ต้องบอกได้ว่าผู้โหวตคนดังกล่าวโหวตประเด็นไหนไปแล้ว (จะได้ไม่มีการโหวตซ้ำ)

- ไม่เก็บว่าใครโหวตอะไร แต่เก็บ ‘การโหวต’ เอาไว้ มีการใส่ id ให้ผลโหวต 1 ครั้งนี้แบบสุ่ม จากนั้นสร้าง ticket ส่งกลับไปให้คนโหวตทางอีเมล การตรวจสอบผลโหวตและแก้ไขสามารถทำได้ถ้ามี ticket (เป็นส่วนหนึ่งของ accountability ด้วย)

- ถ้าผู้ใช้รู้สึกไม่ปลอดภัยก็สามารถลบอีเมลนั้นทิ้งไป นอกจากจะแก้โหวตไม่ได้แล้วก็จะไม่สามารถหาได้ด้วยว่าโหวตอะไรไปตลอดกาล (รวมถึงจากฝั่งระบบเราเองด้วย)

- การเก็บผลโหวตนั้น เราพยายามทำอย่างระมัดระวัง กล่าวคือ ถ้ามีคนตรวจสอบการเข้าถึงเครื่องของเรา แล้วนำ timestamp มาตรวจสอบกับการโหวต ก็อาจจะพอทราบได้ว่าผู้ใช้แต่ละคนโหวตอะไร เราจึงทำ slot โหวตปลอมขึ้นมาก่อน และทุกครั้งที่มีการโหวตจะไปสุ่มเลือก slot ว่างเหล่านั้นเพื่อบันทึกผล (และสร้าง slot ปลอมใหม่ขึ้นมาอีก) เพื่อให้ลำดับผลโหวตที่เก็บในระบบไม่ขึ้นกับเวลาโหวตมากเกินเกินไป

แน่นอนว่าระบบดังกล่าวคงจะไม่ได้ปลอดภัย 100% และคงไม่ได้มี accountability 100% แต่ก็คิดว่าน่าจะตอบโจทย์ได้ระดับหนึ่ง

ในการพัฒนาอะไรทางสายเทคโนโลยี ผมคิดว่าสิ่งที่สำคัญที่ได้เรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในงานนี้ก็คือความพยายามที่จะสร้างสิ่งที่ควรจะเป็น แม้ว่าเราอาจจะบอกไม่ได้ชัดเจนหรือกว่าสังคมที่ดีหรือโลกที่ดีจะต้องเป็นอย่างไร แต่สิ่งที่เราต้องพยายามรักษาไว้ก็คือภาพฝันถึงสิ่งที่ควรจะเป็น แล้วค่อยๆ พากันขับเคลื่อนไปให้ถึงจุดนั้น

อ่านข่าว:

- Prachamati.org บทบาทในการสร้างพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการร่างรัฐธรรมนูญ <https://www.ilaw.or.th/articles/16526>

- จอน อึ้งภากรณ์: เว็บไซต์ประชามติเป็น “เวทีแสดงความคิดเห็นในสังคมที่ถูกปิดกั้น” <https://www.ilaw.or.th/articles/16560>

จิตรีทัศน์ ผักเจริญผล

อาจารย์ประจำภาควิชาวิศวกรรมคอมพิวเตอร์
คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

“สิ่งที่อาจารย์จอนปกครองคิดและริเริ่มไว้จึงมีคนรับไม้ต่อและเดินหน้า
แม้ในวันที่อาจารย์ไม่อยู่แล้ว แต่สปิริตแบบจอนมันยังอยู่ในทุกองค์กรที่
อาจารย์สร้างมา”

แรกเจอ

ครั้งแรกที่เจออาจารย์จอน คือเมื่อเข้าทำงานใหม่กับ ACCESS หรือโครงการเข้าถึง
เอดส์ ในเวลานั้น คนที่ผ่านไปมาบนถนนศรีอยุธยาจะเห็นเพียงป้าย “ศูนย์ปรึกษาสุขภาพ
แอดเซส” สำนักงานพื้นที่ประมาณ 4x10 เมตร ปรับมาจากโรงจอดรถเก่า โต๊ะทำงานจัด
เรียงเต็มพื้นที่ เปิดประตูกระจกเข้าไปเจอชายหน้าฝรั่งร่างใหญ่ คร่ำเคร่งกับการกดแท่งเกม
Tetris บนจอคอมพิวเตอร์ขาวดำ สภาพโดยรอบดูแล้วน่าจะอยู่ได้รุ่งมาทั้งคืนมากกว่ามา
ทำงานแต่เช้า อยู่กันเจี๊ยบๆ สักพัก ฝรั่งพูดไทยคนนั้นจึงชวนคุยเรื่องภาพยนตร์ ซึ่งกลายเป็น
หัวข้อที่เจ้าหน้าที่น้องเล็กสุดตอนนั้นจะคุยกันถูกคอกับพี่ใหญ่สุดขององค์กร โดยไม่รู้สึกลึ
ถึงระยะห่างกัน 20 ปี บางครั้งอาจารย์จอนก็จะเอาเทปที่แกะบันทึกหนังดีๆ ทางช่องเคเบิล
ทีวี IBC มาให้ยืมดู เป็นความบันเทิงที่แบ่งปันกันได้ในยุค pre-internet

ขบถ หรือแค่ นอกขนบ

อาจารย์จอนดื้อและดั้นกับกรอบหรือกฎระเบียบตั้งแต่ในบ้านหรือบนโต๊ะอาหาร
แก้มักแกล้งที่จะไม่ให้มันเป็นแบบที่แม่สั่ง นิสียิ่งห้ามยิ่งทำโดยเฉพาะถ้าไม่มีคำอธิบายที่ฟังขึ้น
หรือถ้าเป็นเรื่องส่วนตัวที่ไม่ได้เดือดร้อนใคร กลายเป็นจอนแบบที่เรารัก นัปลือปนโมโห
และอดทนระอาใจในบางครั้ง

ด้วยความใจดี ขอบยั่วให้แหยง หลายคนไม่มีภาพความ ‘ขบถ’ ของจอน เราจึง
นิยามเป็นเพียง ‘ความดื้อ’ แต่สิ่งที่เขาคิดเป็นจอนแน่ๆ คือ เป็นคนนอกขนบ อาจารย์จอนสร้าง
องค์กรที่ไม่มีลำดับชั้น ไม่นิยมกฎระเบียบ แต่ต้อนรับและส่งเสริมให้มีข้อตกลงร่วมกัน
มากกว่า ไอเดียแหวกแนวและล้ำส่วนหนึ่งก็มาจากการไม่ติดขนบ แต่ความเป็นจอนเช่นนี้
สร้างความลำบากใจให้แก่พวกเราไม่น้อย การไม่ยอมจะเป็นผู้ใหญ่ตามแบบสังคมไทย สร้าง
ความยุ่งยากแต่ก็ท้าทาย เช่น อยากทำหน้าที่สื่อบันทึกชีวิตความคิดและการงานของแ
คิดกันมาเป็นสิบปีแต่ก็รู้ว่าอุปสรรคแรกเลยคือ จอนจะไม่ยอมแน่ๆ อยากจัดงานสักงานให้แก็
ต้องคิดหลายตลบมากกว่า จะออกแบบงานยังไงและทำยังไงแก็ถึงจะยอมมาร่วมงาน จนออกมา
เป็นงานประหลาดๆ ที่มีชื่อว่างาน ‘จอนจัด’ เมื่อ 3 ปีที่แล้ว

ตาบอดกับความสำเร็จ

ครั้งหนึ่งในการสัมมนาประจำปีของ ACCESS ขณะที่วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหา
ทบทวนเป้าหมาย อุปสรรค สิ่งที่ได้ทำและผลลัพธ์ ทีมงานแต่ละคนสะท้อนผ่านการ
วาดภาพ มีแต่ภาพกำลังตะเกียกตะกายปีนขึ้นไปถึงยอดเขา คำอธิบายมีแต่อุปสรรคและ
ความท้อแท้ รู่ๆ อาจารย์จอนก็พูดแทรกขึ้นมาว่า “ทำไมพวกเราตาบอดกับความสำเร็จ”
ทุกคนก็เหวอสิคะ อารมณ์หดหู่น่าไปเลย อาจารย์จอนชวนพวกเราลองให้เห็นความสำเร็จ
ระหว่างทาง ความเปลี่ยนแปลงย่อยๆ ที่เราดูเบา การตระหนักว่าเราเดินมาถูกทางแล้ว
ถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ความสำเร็จจะเรียกว่าอะไร

หลักคิดชัด ส่วนวิธีการก็เรียนรู้และปรับกันไป

เราคิดว่านี่คงเป็นสิ่งที่จอนใช้ในการริเริ่มงานใหม่ๆ หลักคิดที่ชัดมักสะท้อนอยู่ใน
ข้อองค์กรที่ก่อตั้ง เข้าใจว่าทริคในการตั้งชื่อของแก็จะใช้การคิดคำย่อภาษาอังกฤษให้สะท้อน
สาระสำคัญ เช่น คำว่า ACCESS สาระหลักคือการเข้าถึง เพราะปัญหาอคติการตีตรา
เรื่องเพศและผู้ติดเชื้อ กลายเป็นกำแพงกั้นขวางการเข้าถึงผู้ติดเชื้อ ผู้มีโอกาสเสี่ยงจะติด
เชื้อ รวมถึงการที่คนทั่วไปจะเข้าถึงข้อมูลความรู้ความเข้าใจจนมีภูมิคุ้มกันในการป้องกัน หรือ
อย่าง iLaw เราจะเห็น i ซึ่งนอกจากจะหมายถึง internet แล้ว ยังหมายถึง ประชาชน
หรือเราแต่ละคนที่จะมีส่วนร่วมในการเขียนกฎหมาย ส่วนประชาไท อาจจะไม่ได้อธิบาย
สูตรคำย่อ เพราะตั้งใจว่าจะไม่ใช่ชื่อภาษาอังกฤษ แต่ถ้าถอดความหมายคำว่า ประชา (ชน)
+ ไท (อิสระ) คือการกำหนดคุณค่าหลักและธงนำที่ต้องเดินไปเป็นสื่ออิสระที่ประชาชนมี
ส่วนร่วม

เราเริ่มมาทำงานประชาไทโดยมีแผนงานเป็นโครงการที่เขียนขอทุนไว้เรียบร้อยแล้ว
แล้ว การเดินไปข้างหน้าก็ต้องค่อยมาลองผิดลองถูกลองทำกันไปเรื่อยๆ และการเปิดโอกาส
ให้ได้คิด ได้ลองทำแบบไม่ตีกรอบ เพิ่มพื้นที่การมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของให้กับคนทำงาน

สิ่งที่อาจารย์จอนปกครองคิดและริเริ่มไว้จึงมีคนรับไม้ต่อและเดินหน้าแม้ในวันที่
อาจารย์ไม่อยู่แล้ว แต่สปิริตแบบจอนมันยังอยู่ในทุกองค์กรที่อาจารย์สร้างมา

คิดถึงเสมอ
จิว - จิรนุช เปรมชัยพร
มูลนิธิสื่อเพื่อการศึกษาของชุมชน (ประชาไท)

“อาจารย์จอนเป็นผู้อำนวยการที่สุภาพ รับฟังอาสาสมัคร
และเคารพความคิดเห็นของทุกคน
มักตั้งคำถามจุดประกายให้คิดและมีแนวคิดไอเดียใหม่ๆ
ในวงประชุม วงดุคยอยู่เสมอ”

จากการได้เป็นอาสาสมัครเพื่อสังคมรุ่นที่ 1 ไปทำงานกับมูลนิธิโกลด์คิมทอง 1 ปี (ช่วงปี 2523-2524) และได้มาทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝึกอบรมและติดตามอาสาสมัครเพื่อสังคมอีก 1 ปี (ช่วงปี 2524-2525) จึงได้มีโอกาสทำงานร่วมกับอาจารย์จอน อึ้งภากรณ์ ที่เป็นผู้อำนวยการในยุคบุกเบิกของโครงการอาสาสมัครเพื่อสังคมในขณะนั้น

อาจารย์จอนเป็นผู้อำนวยการที่สุภาพ รับฟังอาสาสมัคร และเคารพความคิดเห็นของทุกคน มักตั้งคำถามจุดประกายให้คิดและมีแนวคิดไอเดียใหม่ๆ ในวงพูดคุยอยู่เสมอ แม้จะไม่เห็นด้วยก็แสดงออกอย่างนุ่มนวล แต่พร้อมยอมรับเสียงส่วนใหญ่ มีหลักการทำงานที่ชัดเจน นับเป็นการวางหลักในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มีเป้าหมายเพื่อสังคมและมีความเป็นประชาธิปไตยที่ยังลึกให้กับมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคมที่ต้องทำงานกับความหลากหลาย คนที่หลากหลาย ตลอดจนองค์กรสนับสนุนที่มีหลากหลายทั่วประเทศ

ประทับใจในใจถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจ ทุ่มเทของอาจารย์จอน ในการสนับสนุนการทำงานอาสาสมัครเพื่อสังคม และการสนับสนุนองค์กรพัฒนาขนาดเล็ก อย่างโครงการ North Net ที่เป็นฐานการพัฒนาในภาคเหนือต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ศรีธาในความเด็ดเดี่ยวในการต่อสู้เพื่อสิทธิของคนด้อยโอกาส การผลักดันโรคเอดส์กับสิทธิมนุษยชน งานมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ (ACCESS) และการวางฐานการต่อสู้ใหม่ๆ บนโลกดิจิทัล การก่อตั้งสำนักข่าวประชาไท รวมทั้ง iLaw ขับเคลื่อนการสื่อสารภาคประชาชน สิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตย

อาจารย์จอน อึ้งภากรณ์ จึงเป็นแบบอย่างของนักพัฒนาที่มีอุดมคติเพื่อสังคม มีชีวิตจิตใจประชาธิปไตย ที่เคารพความเห็นของมนุษย์ทุกคน และมีจิตใจที่พร้อมต่อสู้กับความอยุติธรรม และเผด็จการจนถึงที่สุด

ในนามของอาสาสมัครเพื่อสังคม ขอเรียนรู้ สืบสานอุดมคติและชีวิตจิตใจการทำงานเพื่อสังคมของอาจารย์จอน อึ้งภากรณ์ พร้อมกับพี่น้องอาสาสมัครเพื่อสังคมทุกคน

ด้วยเคารพรักยิ่ง
ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ
อดีตอาสาสมัครเพื่อสังคมรุ่นที่ 1
อาสาสมัครเพื่อสังคมตลอดชีพ

“ในวันที่จอนจากเราไป หากมีใครมาถามว่า อยากรู้จักจอนจะทำอย่างไร ผมจะไม่แนะนำให้ไปถามหรือสัมภาษณ์ใคร อันนั้นขอให้เป็นเรื่องทีหลัง แต่ผมจะแนะนำว่า ให้ไปดูงานและศึกษาประวัติการกำเนิดขึ้นของ ‘มูลนิธิเข้าถึงเอดส์’ ว่ามันเกิดขึ้นเพื่ออะไร ในบริบทแบบไหน ซึ่งห่างไกลหรือไม่อาจเทียบเคียงกับสถานการณ์ของผู้ติดเชื้อในวันนี้ หัวใจชนิดไหนที่ได้ทำให้มูลนิธินี้กำเนิดขึ้น”

“เสรีภาพ คือ ดิน อากาศ ปุ๋ย” ป่วย อึ้งภากรณ์

ผมเริ่มเขียนถึง อ.จอน ด้วยวาจาของ ป่วย อึ้งภากรณ์ ด้วยความตั้งใจ

อ.จอนคงไม่ยินดีนักหรอกที่จะโยนแก่กับผู้ป่วยบิดา จอนก็คือจอน มนุษย์แต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน และประโยคสามัญอธรรมดานี้ก็สะท้อนความรักในอิสระและเสรีภาพของจอนที่ไม่เพียงเอาอดีตและพื้นเพมาเป็นพันธะหรือบ่วงอันมีส่วนกำหนดชีวิตของตัวเอง

ผมเองไม่อาจกล่าวได้ว่ารู้จักจอนอย่างลึกซึ้ง การได้ร่วมงานกับจอนในสำนักข่าวประชาไท ก็เป็นเรื่องที่เริ่มขึ้นเมื่อจอนพบขีดจำกัดทางร่างกาย เป็นความโชคไม่ดีของผมที่ไม่มีโอกาสได้เห็นวัยและวันที่จอนทำงานหนัก หรือมีโอกาสคลุกคลีร่วมงานใกล้ชิดกับจอนมากนัก แต่นั่นก็นับเป็นเกียรติและวาสนาเพียงพอแล้วสำหรับตัวเอง

ครั้งหนึ่ง ผมมีโอกาสร่วมเดินทางไปมาเลเซียกับจอน ได้พักห้องเดียวกัน ได้สนทนากัน ความทรงจำเรื่องงานมีไม่มากนัก แต่น่าแปลก ผมกลับจำได้ว่า ขากลับนั่งรถแท็กซี่จากสนามบินดอนเมืองมาด้วยกันสองคน จอนบอกโชเฟอร์ให้แวะส่ง ‘เพื่อนผม’ ผมจำได้เท่านั้นจริงๆ ในทริปเดินทางทำความรู้จักกันของเราสองคน

ไม่แน่ครับ ผมไม่ได้คิดว่าจอนสนิทกับผม หรือผมสนิทกับจอน หรือรู้สึกพราวด์ไปกับกรถูกเรียกว่า ‘เพื่อน’ เพราะอย่างไรวัยของเราที่ต่างกันมาก และจอนเมื่อ 20 ปีที่แล้วก็เป็นบุคคลที่ผมรู้สึกว่ายิ่งใหญ่จนพอจะเรียกว่าปูชนียบุคคลแล้วในความรู้สึกของผม แต่ความหมายที่ผมสัมผัสได้จากคำบนรถแท็กซี่วันนั้น คือ ‘จอนช่างเป็นคนที่ไม่เคยผูกพัน อ่อนน้อมถ่อมตน และมองคนเท่ากัน’ ซึ่งความหมายนั้นได้รับการยืนยันตลอดการร่วมงานกัน ขัดแย้งกัน หรือแม้จะห่างหายไปหลังจากนั้น

ในวันที่จอนจากเราไป หากมีใครมาถามว่า อยากรู้จักจอนจะทำอย่างไร ผมจะไม่แนะนำให้ไปถามหรือสัมภาษณ์ใคร อันนั้นขอให้เป็นเรื่องทีหลัง แต่ผมจะแนะนำว่า ให้ไปดูงานและศึกษาประวัติการกำเนิดขึ้นของ ‘มูลนิธิเข้าถึงเอดส์’ ว่ามันเกิดขึ้นเพื่ออะไร ในบริบทแบบไหน ซึ่งห่างไกลหรือไม่อาจเทียบเคียงกับสถานการณ์ของผู้ติดเชื้อในวันนี้ หัวใจชนิดไหนที่ได้ทำให้มูลนิธินี้กำเนิดขึ้น

สำหรับ ‘โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน’ หรือ ‘iLaw’ น่าจะเป็นตัวแทนสะท้อนความหวังของจอนที่มีต่อสังคมและการเมืองไทย และจะขับเคลื่อนความหวังนั้นเพื่อสร้างสังคมที่ดีกว่านี้ผ่านกลไก นโยบายและวัฒนธรรมแบบไทย และที่สำคัญ หากเห็นคนหนุ่มสาวผู้กระตือรือร้นและเต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวาในวันนี้ของไอลอร์ ผมว่า...นั่นแหละจอน จอนเป็นคนแบบนั้น

และหากอยากรู้จักทัศนคติทางการเมืองของจอน การกำเนิดขึ้นของ ‘หนังสือพิมพ์ออนไลน์ประชาไท + เว็บบอร์ดประชาไท’ จนกลายมาเป็น ‘สำนักข่าวประชาไท’ ย่อมเป็นเรื่องรอยศึกษาชีวิตและความคิดของจอนได้อย่างดี

มีเรื่องราวเกี่ยวกับจอนและความทรงจำมากมายของผมใน ‘ประชาไท’ ผมไม่แน่ใจว่า จอนจะเรียกมันว่า เป็นผลงานที่ ‘สำเร็จ’ หรือไม่ เพราะกว่าจะมาถึงวันนี้ ระหว่างทางจอนได้ยุติบทบาทและการมีส่วนร่วมกับการทำงานในสำนักข่าวที่ตัวเองก่อตั้งขึ้น ผมเชื่อว่า นั่นไม่ใช่เพราะจอนผิดหวัง ขัดแย้งหรือไร้อำนาจ แต่เหตุผลที่แท้คือ จอนเลือกที่จะเคารพและเชื่อมั่นในเสรีภาพการทำงานของสื่อมวลชน แม้หลายครั้งจะไม่เป็นที่ถูกอกถูกใจ สร้างปัญหาให้กับเครือข่ายแวลลุ่มและแหล่งทุน เพราะนั่นหมายถึงการเคารพตัวเอง ที่ก่อตั้ง สร้างและปั้นสำนักข่าวแห่งนี้ขึ้นมา

ครั้งหนึ่งไม่นานมานี้ ในงานที่จัดขึ้นเพื่อหาโอกาสได้พบกับจอน ผมถามจอนว่า “รู้สึกยังงัยกับประชาไทแล้ว” ในน้ำเสียงแหบพร่านั้น จอนตอบสั้นๆ เบาๆ แต่ดังพอที่จะไปกระทบน้ำในดวงตาของผมว่า “ภูมิใจ”

คิดถึงครับ รักครับ
ชูวัส ฤกษ์ศิริสุข
ประชาไท

“ ‘แจ้งคุณถูกسابให้เป็นนักข่าวนะ’ ยังล้ออาจารย์กลับว่า
‘อาจารย์นั่นแหละسابหนูไว้’ แล้วเราก็มักัน
จนแล้วจนรอด ฉันก็ต้องสถาปนาองค์กรเกี่ยวกับสื่อจนได้
และ อ.จอนถูกอกถูกใจมาก เมื่อเราหลุดจากสำนักข่าวอิศรากลายเป็น
‘ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้’ (Deep South Watch)”

แม้ความตายคือปลายทางของทุกคน แต่เราไม่ยอมให้ได้ยินข่าวร้ายจากคนที่รักและ
เคารพ

ตั้งแต่ปี 2537 การเข้ามาเป็นนักข่าวสาธารณสุข ทำให้รู้จัก ‘อ.จอน อึ้งภากรณ์’
จากการเคลื่อนไหวให้คนตระหนักเกี่ยวกับการระบาดของเชื้อเอชไอวี/เอดส์

หลายครั้งเราสองคนนั่งสูบบุหรี่ที่ประเมินสถานการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้างใน
อนาคต บทบาทสื่อสามารถช่วยอะไรได้บ้าง อ.จอนไว้ใจเราเสมอ ช่วยกันคิดแม้กระทั่งสื่อ
จะช่วยลดอคติกับผู้ติดเชื้อกลุ่มต่างๆ อย่างไร จนถึงการพยายามจัดทำคู่มือการสื่อสารเกี่ยวกับ
ผู้ติดเชื้อ เพื่อลดการตีตราและอยู่ร่วมกันได้

จากประเด็นการอยู่ร่วมกัน การลดการตีตรา การพัฒนาวัคซีนและการเข้าถึงยา
ต้านไวรัสเอชไอวีในระบบหลักประกันสุขภาพ อ.จอน อยู่ในทุกความเคลื่อนไหว เราเป็น
หนึ่งในนักข่าวสาธารณสุขที่ติดตามอาจารย์ ตั้งแต่การก่อตั้ง ‘มูลนิธิเข้าถึงเอดส์’
(ACCESS) จนมูลนิธิได้ขยายฐานเครือข่ายผู้ติดเชื้อในภูมิภาคต่างๆ แต่น่าจะเป็นนักข่าว
คนเดียว ที่ชอบนั่งสูบบุหรี่คุยกับอาจารย์เรื่องนั้นเรื่องนี้อยู่เสมอ

วันหนึ่ง ในช่วงปี 2540 กว๊าก หน้าห้องประชุมกระทรวงสาธารณสุข อ.จอนเอ่ย
ด้วยความเป็นห่วงเสียงแหบพร่า พร้อมแจ้งข่าวสุขภาพของตัวเอง

“แจ้ง ผมดูบุหรี่กับคุณไม่ได้แล้วนะ”
“คุณก็สูบบ้าง หนอย รักษาสุขภาพด้วย”

ตอนนั้นเราได้แต่ร้อง “เฮ้ย อาจารย์!” ยอมรับว่าใจเสีย เราพยายามสูบบหรี่ เลิกๆ
กับบุหรี่มาหลายสิบครั้งจนถึงปัจจุบัน

จนกระทั่งปี 2547 อ.จอน ขวนขวายไปนั่งคุยที่สำนักกลางนักเรียนคริสเตียน (สนค.)
จึงได้เจอ ‘พีเพ็ยก’ - สมเกียรติ จันทรสีมา อดีตนักข่าวผู้จัดการ และ ‘นิ้ว’ - อรพิณ
ยิ่งยงพัฒนา

อ.จอนเล่าวิสัยทัศน์เรื่องหนังสือพิมพ์ออนไลน์ประชาไทให้ฟัง และทาบทามเรา
กับพีเพ็ยกว่าอยากให้เราสามีนับหนึ่งจัดตั้งกองบรรณาธิการระยะเริ่มต้น

ช่วงนั้น เราต้องผายมือให้พีเพ็ยกรับหน้าที่ไป บอกอาจารย์ตามตรงว่า เราคิดทำ
โครงการเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ทั้งต้องนั่งเป็นคณะทำงานในอนุกรรมการเด็กและเยาวชน
ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และอยู่ระหว่างเรียนปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ขอเป็นแค่ที่ปรึกษา และช่วยบางเรื่อง เช่น หาเว็บมาสเตอร์ให้ ฯลฯ

สิ่งที่คนไม่ค่อยรู้กันกว้างขวางนัก, เมื่อตั้งสำนักข่าวประชาไทเป็นรูปร่าง ปีต่อมา
อ.จอน กับอ.รุจน์ โกมลบุตร เชิญนักข่าวพลเมืองจากต่างประเทศ ถ้าจำไม่ผิดมาจากอินเดีย
1 คน และจากอเมริกา 1 คน มาให้แนวคิด ความรู้เกี่ยวกับกระแสการเคลื่อนไหวของนักข่าว
พลเมือง (citizen journalist) ว่าระดับโลกจะเชื่อมต่อกับประเทศไทยได้อย่างไร ที่คณะ
วารสารศาสตร์ฯ มธ. ทำพระจันทร์ ซึ่งภายหลังเรากับพีเพ็ยกก็ช่วยกันพัฒนาหลักสูตรและ
ปึกหมุดหมายสำคัญไว้ได้ ทั้งที่สำนักข่าวประชาไท และที่ไทยพีบีเอสในเวลาต่อมา จุดเริ่มต้น
เหล่านี้เป็นคุณูปการจาก อ.จอน ที่คิดถึงสิทธิ เสรีภาพของผู้คนทุกด้าน

ปี 2547 มีเรื่องราวมากมาย นอกจากการตั้งสำนักข่าวประชาไท สถานการณ์
ความรุนแรงชายแดนใต้ที่ปะทุขึ้นมาตั้งแต่ต้นปี และการเกิดเหตุการณ์ตากใบ ช่วงเดือน
ตุลาคม ทราบว่าอาจารย์เพิ่งออกจากโรงพยาบาลไม่นาน ก็ชวนสื่อและคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนจำนวนหนึ่งลงตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ สามารถเข้าสถานที่หลายแห่งได้อย่าง
ทะลุทะลวง นี่ก็เป็นคุณูปการของอาจารย์อีกครั้งทำให้สื่อที่ลงพื้นที่ช่วงนั้นสามารถเก็บหลักฐาน
และปากคำผู้สูญเสียได้มากมาย

ต่อมา, ปี 2548 เรามีส่วนในการจัดตั้งโต๊ะข่าวภาคใต้ ภายใต้สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ก่อนจะเป็นศูนย์ข่าวอิศราในยุคปัจจุบัน อ.จอนก็โทรศัพท์
มายินดี และเห็นด้วยอย่างยิ่ง

“แจ้งคุณถูกسابให้เป็นนักข่าวนะ” ยังล้ออาจารย์กลับว่า “อาจารย์นั่นแหละ
سابหนูไว้” แล้วเราก็มักัน จนแล้วจนรอด ฉันก็ต้องสถาปนาองค์กรเกี่ยวกับสื่อจนได้
และอ.จอนถูกอกถูกใจมาก เมื่อเราหลุดจากสำนักข่าวอิศรากลายเป็น ‘ศูนย์เฝ้าระวัง
สถานการณ์ภาคใต้’ (Deep South Watch) ทำให้อาจารย์มีแหล่งข้อมูลในการติดตาม
สถานการณ์มากขึ้น

ดังนั้น ประวัติศาสตร์สื่อออนไลน์ และภูมิศาสตร์สื่อที่เปลี่ยนไปนับตั้งต้นจากปี
2547 เป็นต้นมา นับจากสำนักข่าวประชาไท ประชาธรรม สำนักข่าวอิศรา และสื่อ
ทางเลือกเล็กบ้างใหญ่บ้างก็ผุดขึ้นตามภูมิภาค เรื่องราวเหล่านี้ คือ อ.จอนเริ่มต้นไว้

ปี 2549 เกิดรัฐประหาร, ร่าง พ.ร.บ.อาชญากรรมคอมพิวเตอร์ ถูกนำเสนอ
เข้า สนช. เป็นกฎหมายแรก เราได้รับโทรศัพท์จาก อ.จอน ขอให้ติดต่อ สนช. สายสี่ เพื่อให้
เอ็นจีโอจำนวนหนึ่งเข้ารัฐสภาไปแถลงข่าวเสนอร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวของภาคประชาชน
ประกอบไปด้วย เราคิดว่าเราต้องเป็นมือประสานสืบทอดเริ่มจากตรงนี้ และการถูกตำหนิมากมาย
จากคนรอบข้างก็เกิดขึ้นช่วงจังหวะนี้เช่นกัน

“ประสบการณ์ดีๆ มักมี อ.จอน อยู่ด้วยเสมอ”

“จอนว่าอย่างไร แจงก็ว่าอย่างนั้น” จะโดนใครตำ หรือถูกเจริญพรอย่างไร ทำได้
ทางเดียวคือขำไว้ก่อน

จริงๆ มีประสบการณ์ร่วมกับอาจารย์จอนเยอะไปหมด ตั้งแต่การเคลื่อนไหว
ประเด็นด้านสุขภาพ การเคลื่อนไหวสนับสนุนหลักประกันสุขภาพภาคประชาชน เรื่องสิทธิ
มนุษยชน การเคลื่อนไหวทางการเมืองประเด็นต่างๆ หรือหากอาจารย์อยากตรวจสอบ
ประเด็นใดเชิงลึก หรือต้องการทราบเบื้องหลังใครเสนอชื่อเพื่อรางวัลใดรางวัลหนึ่ง เราก็
ต้องเป็นหนึ่งในลูกมือหาข้อมูลให้อาจารย์

รวมทั้ง ระยะเวลาที่เราไม่สบาย อาจารย์ก็โทรถามสารทุกข์สุกดิบเป็นครั้งคราว

เมื่อตอนต้นปีนี้, แจงทำนิตยสารเครื่องมือดูแลผู้ป่วยซึมเศร้า ฟินีมิตรมาเดินดู
แกบอกว่านิตยสารแบบนี้ ต้องชวนอาจารย์จอนมาดู เพราะนี่เหมือนระยะเริ่มต้นการให้
ความรู้ผู้ติดเชื้อเอชไอวีระยะแรก ที่ผู้ป่วยต้องดูแลตัวเองอย่างไร และพัฒนาเป็นหลักสูตร
ฟินีมิตรสัญญาว่าจะเอาสิ่งเหล่านี้ไปเล่าให้ อ.จอนฟัง เดี่ยวแจงจะไปตำฟินีมิตร

ยังเขียนยังคิดถึง อาจารย์ที่แจงไปแล้วจริงเธอ แจงยังไม่ได้เล่างานใหม่ที่กำลัง
ริเริ่มเลย

ช่วงสงกรานต์ใครๆ ก็ไปหาอาจารย์ไม่มีใครชวนเลย
อาจารย์ผู้ใหญ่หลายคนชวนแจงทำงานใหญ่ๆ ทั้งแจงไปกันหมดเลย
ก็รู้แหละว่าอาจารย์ไปสบายแล้ว
แต่แจงคิดถึงจอนนะ

ฐิตินบ โภมลนิมิ
อดีตผู้สื่อข่าวและนักเคลื่อนไหวทางสังคม

“จิตใจที่ให้เกียรติทุกคนของอาจารย์จะอยู่ในใจเราเสมอ”

กราบลาด้วยคารวะและอาลัย ขอน้อมใจส่ง อ.จอนสู่สุคติภพ รอยยิ้มใสๆ ความ
สุขภาพ และจิตใจที่ให้เกียรติทุกคนของอาจารย์จะอยู่ในใจเราเสมอ เราโชคดีจังที่มีโอกาสได้
ร่วมทำงานกับอาจารย์ แม้ไม่นานนักก็ประทับใจในใจตลอดมา

นุชนาฏ เนตรประเสริฐศรี (นุช)
อดีตหัวหน้าทีมสนาม ACCESS เชียงราย

“เสียงขานเวลา ผู้ป่วยหยุดหายใจเวลา 05.22 น. ทำให้ผมแอบมีน้ำตาริน
ไม่สามารถเปล่งเสียงพูดอะไรออกมาได้ ได้แต่เอามือไปแตะหลังพี่ไก่อ
ให้รับรู้ถึงความเศร้าที่มี พวกเราจะช่วยกันผ่านมันไป”

จอนจาก...

เข้ามิดตี 4 ครั้ง วันที่ 13 พ.ค. 2568 เสียงโทรศัพท์ดัง ปลุกให้ผมตื่นจากที่นอน
เสียงพี่ไก่อชีวิต อ.จอน ร้องไห้เสียงดัง “พี่มิตร ช่วยไก่อด้วย อ.จอนแย่แล้ว” ทำให้ผมตาสว่าง
ทันที...เอาใจตีวะ ตอนนั้นพี่ไก่อบอกว่าไม่รู้จะทำยังไง ให้ผมช่วยโทรเรียก 1669 ผมรีบโทร
เลย แต่ปลายสายบอกว่า ใน กทม. ให้เรียก 1664 เราก้โทรไป คุณได้สั๊กพัก ปลายสายบอก
ให้โทร 1669 คราวนี้ก็ดำครับ ดำอย่างเดียว แล้วก็รีบเหยียบรถ ระยะทางกว่า 30 กม. ไป
ถึงบ้าน อ.จอน ตี 5 กว่าๆ มีรถพยาบาลมาจอดรอแล้ว ช่างบนกำลังปั๊มหัวใจกัน ผมเดินขึ้น
ไป เจ้าหน้าที่คนหนึ่งเดินสวนลงบันไดมา บอกว่าน่าจะหยุดปั๊มแล้ว ผมมายืนอยู่ปลายเท้า
อ.จอน แกนอนนิ่งสงบ เสียงขานเวลา ผู้ป่วยหยุดหายใจเวลา 05.22 น. ทำให้ผมแอบมี
น้ำตาริน ไม่สามารถเปล่งเสียงพูดอะไรออกมาได้ ได้แต่เอามือไปแตะหลังพี่ไก่อ ให้รับรู้ว่า
ความเศร้าที่มี พวกเราจะช่วยกันผ่านมันไป

แล้วผมก็ตั้งสติว่าต้องทำอะไรบ้าง ต้องโทรบอกใคร โทรหาพี่ต้อม สุริรัตน์
พี่ต้อมรับสาย ผมแจ้งข่าว แล้วก็โทรหาจิว โทรเท่าไร จิวก็ไม่รับ โทรหานี้ก็ดันเป็นเบอร์เก่า
เลยโทรหาเป่า เป่ารับสายซ้ำ แล้วก็ไปรับช่วงโทรบอกคนอื่นๆ ต่อ ผมส่งข้อความบอกปุม
สารี ผมพิมพ์ว่า “อ.จอน ตายแล้ว” (ผมไม่ชอบคำว่า เดินทางไกล...อะไรทำนองนั้น) สารี
ช่วยกระจายข้อความต่อให้ แต่ปุมคงไม่ชอบคำว่า ‘ตาย’ ปุมเปลี่ยนเป็นคำว่า ‘เสียชีวิต’

จอนจาก จากไปแล้วจริงๆ ช่วงเช้าระหว่างรอตำรวจรับแจ้งความ ผมนั่งนิ่งๆ
คิดถึงเรื่องเก่าๆ หลายเรื่องผุดขึ้นมา เรื่องที่ผมจำได้เป็นเรื่องแรกๆ คือ อ.จอน ม้วนกระดาษ
ฟริปชาร์ทเป็นแท่งยาวๆ แล้วตีหัวผมเบาๆ ในห้องประชุมของสมาชิกเอ็นจีโอเอคส์ บอกว่า
ทำไมเถียงอยู่นั่นแหละ อะไรทำนองนี้ ผมคิดต่อไปว่า ในชีวิตการทำงาน ผมไม่เคยได้สนุก
คิด สนุกเถียงกับใคร เท่ากับช่วงเวลาที่นั่งประชุมใกล้ๆ กับ อ.จอน แล้วเราก้เริ่มคุย เริ่มแลกเปลี่ยน
ความเห็นกัน เกือบทุกครั้ง ไม่ผมก็ อ.จอนจะเริ่มว่า “ผมไม่เห็นด้วย” แล้วหลังจาก
นั้น เราก้ใส่กันเต็มที ได้ข้อยกบ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ทุกครั้งหลังจากที่เราคุยกัน (เถียงกัน)
อ.จอนมักจะโทรมา หรือเวลาที่เจอกันในวันต่อมา อ.จอนก็จะบอกว่า ผมเปลี่ยนใจแล้ว ผม
เห็นด้วย หรือผมคิดต่อได้แบบนี้ ...ด้วยทำที่ที่สุภาพแบบของแก ใครจะไปใจร้ายไม่ฟังแก
ได้...

อีกเรื่องที่ผมจำได้ แต่ยังไม่ได้ คือ “มิตร เวลาไปคุยกันข้างนอก (องค์กร) อย่า
เถียงผมมาก” เวลานั้น อ.จอนเป็นผู้ใหญ่ในวงการเอคส์ ในวงการเอ็นจีโอ ผู้คนรับฟังและ
ให้ความเคารพ อ.จอนมาก ผมก็ได้แต่ยิ้มๆ แล้วก็อดเถียง อดแลกเปลี่ยนกันอย่างเอาจริง
ไม่ได้ อ.จอนแกก็ไม่ได้ถือสาว่าผมต้องทำตาม ผมก็ไม่รู้ว่า อารมณ์ที่แกพูดตอนนั้นแกคิด
อะไรอยู่ จะถามตอนนี้ก็ไม่ทันแล้ว ทำไมเรื่องที่ผมจำได้มีแต่เรื่องเราเถียงกันวะ!

จอนจากไปแล้ว จากเพียงกายหาย แต่จอนจะยังอยู่ในความคิดคำนึง ยังอยู่ใน
วังวนการคิดงาน การทำงานของเรา ที่ยังผลักดันไม่เสร็จ เมื่อเราต้องคิดงานกันต่อไป ผมจะ
คิดว่า “จอนจะว่ายยังไง” “จอนจะเถียงมูมไหน” แล้วผมจะเก็บมาคิดนะครั้บ อ.จอน

ผมจะเก็บ อ.จอนไว้ในทุกช่วงการผลักดันงานของพวกเขาต่อไป

เคารพและนับถือครับ
นิมิตร เทียนอุดม
มูลนิธิเข้าถึงเอดส์
13 พ.ค. 2568

“สำหรับผม บทเรียนสำคัญที่ได้เรียนรู้จากอาจารย์คือ
'การเมืองแห่งความหวัง' กับ 'การเมืองแห่งความจริง' เป็นเรื่องเดียวกัน
ไม่ใช่คู่แข่งข้ามที่ต้องเลือก เพราะการเมืองแห่งความหวัง
สร้างการเมืองความจริงแห่งอนาคต”

ชีวิตไม่รู้จัก จินตนาการไม่รู้จัก ของ ‘จอน อังภากรณ์’

ใครตั้งคำถามกับ ‘การเมืองแห่งความหวัง’ ให้ดูชีวิตของ ‘จอน อังภากรณ์’
อาจารย์ตอบโจทย์การเมืองแห่งความหวังด้วยการลงมือทำ อยากเห็นอะไรก็สร้างมันขึ้นมา
ด้วยมือของเราเอง

ถ้าสังคมยังไม่เห็น หรือยังเห็นไม่เหมือนเรา ก็ทำงานหนักด้วยการต่อสู้ทาง
ความคิด รมรงค์ทางการเมือง ขยายฐาน ชัยชนะ วันแล้ววันเล่า ปีแล้วปีเล่า พุดซำๆ ทำ
เนิ่นๆ จนทางเลือกกลายเป็นทางหลัก

ถ้าทำคนเดียวไม่ไหว ก็แสวงหาเพื่อนร่วมทาง สร้างคนใหม่ ทำองค์กรให้กลายเป็น
สถาบัน ไม่ผูกขาดองค์กรไว้กับตัวชั่วฟ้าดินสลาย แต่ปล่อยให้มันมีชีวิตของมัน ข้ามพันตัวตน
ผู้ก่อตั้ง แดกหน่อสวยงาม ดอกไม้บานทั่วแผ่นดิน

ไม่ว่าผลลัพธ์ในวันนี้เป็นอย่างไร ขออย่างเดียว “อย่าหยุด” อย่าหยุดเชื่อ อย่า
หยุดหวัง อย่าหยุดทำ อย่าติดอยู่ในกับดัก ‘เผด็จการความเป็นไปได้’ ที่จำกัดความสามารถ
ในการสร้างจินตนาการแห่งอนาคต

อาจารย์จอนเป็นนักจินตนาการ ผู้ไม่เคยหยุดเชื่อว่า ‘ทุกสิ่งเป็นไปได้’ -- สังคม
ไทยดีขึ้นได้ ระบบสุขภาพดีกว่านี้ได้ ชีวิตแรงงานดีกว่านี้ได้ สื่อมวลชนดีกว่านี้ได้ ระบบ
สวัสดิการดีกว่านี้ได้ ประชาธิปไตยมีคุณภาพกว่านี้ได้ นิติรัฐนิติธรรมมีคุณภาพกว่านี้ได้
ประชาชนมีความหมายกว่านี้ได้

แม้วันนี้จุดหมายปลายทางยังไม่ถึง แต่มันไม่ต้องถึงด้วยตีนเรากก็ได้ สร้างทาง
ไว้ให้คนรุ่นหน้าช่วยกันเดินต่อ ตาต่อตา ตีนต่อตีน ถ้าพวกเราไม่หยุดเดิน สิ่งที่คุณกลัวจะ
เป็นไปได้ในวันนี้ก็จะเป็นไปได้ในวันหน้า ต่างเส้นทางไม่เป็นไร ไม่ต้องเดินข้างกันตลอด
ก็ได้ แล้วเจอกันที่ปลายทาง

ไม่ว่าจะป่วยไข้แค่ไหน อาจารย์จอนก็ไม่เคยหยุด ถึงไม่มีแรงพูดก็ส่งเสียงด้วย
การลงมือทำ สร้างคนมาช่วยลงมือทำ สร้างสถาบันให้ลงมือทำกันต่อได้อย่างยั่งยืน ถึงไม่มี
อาจารย์จอนก็ยังคงมีคนลงมือทำ เพราะเต็มไปด้วยเพื่อนร่วมทางที่ไม่ยอมหยุด -- มอ.ส.
ยังอยู่ตรงนั้น มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ยังอยู่ตรงนั้น ประชาไทยยังอยู่ตรงนั้น ไอล่อวียังอยู่ตรงนั้น
พวกเราอยู่ตรงนั้น

ชีวิตของอาจารย์จอน จึงเป็นชีวิตที่ไม่รู้จัก

สำหรับผม บทเรียนสำคัญที่ได้เรียนรู้จากอาจารย์คือ ‘การเมืองแห่งความหวัง’
กับ ‘การเมืองแห่งความจริง’ เป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ใช่คู่แข่งข้ามที่ต้องเลือก เพราะ ‘การเมือง
แห่งความหวัง’ สร้าง ‘การเมืองความจริงแห่งอนาคต’ เพราะสู้ด้วยความหวังไม่รู้จัก เราจึง
สร้างความจริงใหม่ในอนาคตที่ดีกว่าเดิมได้

อย่าดูเบาพลังแห่ง ‘จินตนาการ’ เพราะมันช่วยเชื่อมปัจจุบันกับอนาคต เชื่อม
ความฝันกับความจริง เชื่อมนามธรรมให้เป็นรูปธรรม หากสูญเสียจินตนาการ เราก็จมปลัก
กับอดีต ไปไม่พ้นปัจจุบัน สร้างอนาคตไม่ได้

การเมืองที่ไร้จินตนาการคือการเมืองที่ไร้อนาคต.

ปกป้อง จันวิทย์
The101.world

“ดิฉันขอเรียกทั้งหมดนี้ว่าเป็น ‘สิทธิมนุษยชนแบบจอน’
คือจอน อึ้งภากรณ์ ยึดถือสิทธิมนุษยชนเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการ”

จอน อึ้งภากรณ์ ความมุ่งมั่นที่ไม่ใช่แค่แสงเทียน แต่เป็น ‘ไฟฉาย’ ส่องนำทาง

“แท้จริงเราเป็นของอัลลอฮ์ และแท้จริงเราจะต้องกลับคืนสู่พระองค์”

เป็นวลีที่พี่น้องมุสลิมกล่าวขึ้นเมื่อได้รับทราบข่าวการเสียชีวิตของบุคคลหนึ่ง ด้วยจิตคารวะและระลึกถึงความเป็นอนิจจังของชีวิต ดิฉันเริ่มต้นข้อความด้วยวลีดังกล่าว เพื่อแสดงให้เห็นว่า อาจารย์จอน อึ้งภากรณ์ มิใช่เพียงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนผู้ยิ่งใหญ่ หากยังเป็นมิตรแท้ของพี่น้องมุสลิม ซึ่งเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการอุทิศตนของท่านในการสร้างสรรค์สังคมบนพื้นฐานของหลักการสิทธิมนุษยชน

ดิฉันรู้จักอาจารย์จอนในฐานะสมาชิกวุฒิสภากรุงเทพฯ ซึ่งได้รับเลือกในปี 2543 เมื่อคุณพ่อ—ทนายสมชาย นีละไพจิตร—ถูกบังคับสูญหายเมื่อ 12 มีนาคม 2547 จากการร้องเรียนกรณีซ้อมทรมานผู้ต้องสงสัยชาวมุสลิม ครอบครัวของเราตัดสินใจเปิดเผยเรื่องราวเพื่อเรียกร้องความจริงและความยุติธรรม ในระยะแรก แม้คำให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรีขณะนั้นว่า “ไม่รู้จักทนายสมชาย อาจหายไปเพราะทะเลาะกับภรรยา” มีผลลดทอนความน่าเชื่อถือของครอบครัว ตามมาด้วยกระแสกล่าวหาว่าเขาเป็น “ทนายโจร”

อย่างไรก็ตาม อาจารย์จอนและวุฒิสมาชิกหลายท่านได้ตั้งกระทู้ถามในรัฐสภา ทั้งกรณีการสูญหายของทนายสมชาย และเหตุการณ์สลายการชุมนุมอย่างรุนแรงที่ตากใบ ในปีเดียวกัน ทำให้สังคมตระหนักว่า การสูญหายของทนายสมชายไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างด้านสิทธิมนุษยชน บทบาทของอาจารย์จอนในฐานะวุฒิสมาชิก จึงไม่เพียงเป็นเสียงแทนผู้ไร้เสียง แต่ยังคงย้ำหลักการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นหัวใจของสิทธิมนุษยชนที่อาจารย์ยึดมั่นมาตลอดในการทำงานด้านสิทธิสุขภาพและโรคเอดส์

วันหนึ่งในปี 2548 คุณแม่ (นางอังคณา นีละไพจิตร) บอกกับพวกเรา 5 พี่น้องว่า “อาจารย์จอนกล่าวบนเวทีรับรางวัลแมกไซไซในฐานะผู้รับรางวัลในปีนั้นว่า ผมไม่สมควรได้รับรางวัลนี้ คนที่ควรได้รับคือคนที่หายไปแล้ว ทนายสมชาย นีละไพจิตร” และตัดสินใจจะยกเงินรางวัลในการก่อตั้งกองทุนสมชายฯ เพื่อทำงานรณรงค์สถานะของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ดิฉันได้แต่ตกใจจนพูดไม่ออก เพราะอาจารย์สมควรกล่าวถึงความอุทิศตนของตนเองในวาระเช่นนั้น แต่กลับแสดงความเห็นยกย่องบุคคลธรรมดาซึ่งท่านไม่เคยรู้จัก โดยเฉพาะเมื่อในขณะนั้น คดีวันกระแสด่าว่า ทนายสมชายคือทนายโจร ยังคงคลั่งไคล้หัวสังคมไทย

‘กองทุนสมชาย นีละไพจิตร’ ตั้งขึ้นอย่างรวดเร็วจากการริเริ่มของอาจารย์จอน ในปีนั้นเลย (พ.ศ. 2548) ด้วยเงินรางวัลแมกไซไซของอาจารย์ทั้งหมด 800,000 บาท ดิฉันได้รับมอบหมายให้เป็นสมาชิกคณะกรรมการกองทุนฯ ในฐานะดังกล่าว ดิฉันได้มีโอกาสร่วมงานกับอาจารย์ในช่วงเวลาสั้นๆ ในกระบวนการการก่อตั้งกองทุนฯ การคัดเลือกผู้รับรางวัล และการจัดงานมอบรางวัล

อาจารย์จอนกล่าวในการประชุมครั้งแรกซึ่งกลายมาเป็นเจตนารมณ์ของกองทุนฯว่า “รางวัลสมชาย นีละไพจิตร ควรเป็นรางวัลเพื่อยกย่อง และเป็นกำลังใจแก่ผู้ที่มีคุณูปการเสียสละ ในการส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เพื่อกระตุ้นให้สังคมในวงกว้างตระหนักถึงความสำคัญและยอมรับบทบาทของนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน ผู้ได้รับรางวัลควรเป็นกลุ่มคนที่ทำงานอยู่ท่ามกลางความมืด แต่งานของเขาประดุจไฟฉายที่ส่องให้สังคมมองเห็น หรือเปิดโปงความจริง”

ในกระบวนการทำงานของกองทุนฯ มีบรรยากาศที่สนุกมาก เพราะอาจารย์จอนให้ความเคารพกรรมการทุกคนในการถกเถียง แสดงเหตุผล รวมทั้งในขั้นตอนการตัดสินใจ แม้ว่าท่านทั้งหมดจะมาจากอาจารย์ก็ตาม ถือเป็นโอกาสที่ได้ร่วมพูดคุยประเด็นทางสังคมกับอาจารย์ โดยอาจารย์เป็นผู้รับฟังอย่างมาก โดยเฉพาะเสียงของผู้หญิง และคนรุ่นใหม่ พวกเรามีความภาคภูมิใจที่รางวัลกองทุนฯ ให้รางวัลกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ทำงานด้วยความมุ่งมั่น ท่ามกลางความเสี่ยงนานัปการ กระทั่งในช่วงเวลาที่อาจารย์ต้องพักรักษาตัว อาจารย์ก็ยังเป็นห่วงกองทุนฯ และยังคงยืนยันที่จะให้กองทุนฯ ยังเป็นกองทุนของทุกคน เช่นนี้ตลอดไป

ดิฉันขอเรียกทั้งหมดนี้ว่าเป็น ‘สิทธิมนุษยชนแบบจอน’ คือจอน อึ้งภากรณ์ ยึดถือสิทธิมนุษยชนเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการ

ขอร่วมไว้อาลัยอาจารย์ในโอกาสนี้ เพื่อให้ ‘สิทธิมนุษยชนแบบจอน’ ได้รับการปฏิบัติต่อไป ในแบบที่จะเป็น ‘ไฟฉาย’ สู้กับความมืดมิดในสังคมไทย

ประทีปจิต นีละไพจิตร
ลูกสาวทนายสมชาย

“มหาตมะ คานธี กล่าวไว้ว่า
‘แม้ข้าพเจ้าจะไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ท่านพูด
แต่ข้าพเจ้าจะทำทุกทางเพื่อให้ท่านได้พูด’
ซึ่งในชีวิตจริงจึงไม่เคยเห็นว่ามีคนทำได้ แต่อาจารย์ทำให้เห็นเช่นนั้น”

อาจารย์ “จอน” ในใจ ...ไม่เคยจาง

การมีสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งครั้งแรก ทำให้จี้ได้เข้าไปในสภาในฐานะ ผู้ช่วยครูประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเป็น สว. ตอนนั้นมีการรวมตัวของ กลุ่มของ สว. ที่มาจากสาย NGO นักวิชาการ แพทย์ ที่บ้านอาจารย์ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ อาจารย์จอนเป็นหนึ่งในกลุ่มนี้ ทำให้ได้พูดคุยกันมากขึ้น

จี้ช่วยสรุปเนื้อหาร่าง พ.ร.บ. ที่เข้ามาที่วุฒิสภาเพื่อให้กลุ่ม สว. เข้าใจง่าย ทำให้ อาจารย์จอนขอให้ช่วยแก้ไขหรือแปรญัตติ ร่าง พ.ร.บ. ที่อาจารย์อยากแก้ไขอยู่เนืองๆ และเมื่อ นิ้ว (อรพิม) มาเป็นผู้ช่วยอาจารย์จอนก็ทำให้ได้พบกัน นิ้วเป็นคนน่ารักมาก เรามี สิ่งประทับใจหลายๆ เรื่องกับอาจารย์ร่วมกัน

มหาตมะ คานธี พูดว่า “แม้ข้าพเจ้าจะไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่ท่านพูด แต่ข้าพเจ้าจะ ทำทุกทางเพื่อให้ท่านได้พูด” ซึ่งจี้ไม่เคยเห็นว่ามีคนทำได้ แต่อาจารย์ทำให้เห็นจริงเช่นนั้น

เมื่อจี้เข้าไปร่วมฟังการประชุมเพื่อพิจารณาแก้ไขร่าง พ.ร.บ. หรือการแปรญัตติ มี สว. แปรญัตติหลายคน อาจารย์จอนเป็นหนึ่งในนั้น ขณะนั้นเสียงกรรมาธิการส่วนใหญ่ เห็นด้วยกับการแปรญัตติของอาจารย์ ประธานในที่ประชุมก็กำลังจะตัดบทให้ลงคะแนนไป ทางนั้น แต่อาจารย์จอนยกมือขึ้นและบอกว่า อยากฟังเหตุผลของผู้แปรญัตติที่ความเห็น ตรงข้าม โดยพูดประมาณว่า “อยากให้เขาได้อธิบายเหตุผลให้ฟังหน่อย เมื่อผมจะเปลี่ยนใจ ถ้าได้ฟัง”

นั่นคือความทรงจำอันงดงามอย่างยิ่งเกี่ยวกับอาจารย์

อาจารย์ไม่เคยใช้ชื่อเสียง อำนาจ หน้าที่ที่มีไปในทางอภิสิทธิ์ บางครั้งได้อภิสิทธิ์ อาจารย์ก็จะเล่าแบบอายๆ ว่า “ผมขับรถจะมาประชุมแล้วโดนตำรวจเรียก พอตำรวจเห็น สติกเกอร์วุฒิสภาหน้ารถ ก็ถามผม แล้วตำรวจก็ปล่อย...” คิดว่าอาจารย์น่าจะเป็น สว. ที่ จนที่สุดในบรรดา สว. 200 คน

ற்பດງານທີ່อาจารย์จัด ล้วนเป็นเรื่องสิทธิ การต่อสู้ การจัดการที่สร้างสรรค์

ความอดทน ให้เกียรติคนอื่น เป็นปกติวิสัยของอาจารย์ ทำให้จี้ไหวด้วยความ เคารพอย่างสนิทใจ หลายสิ่งที่อาจารย์ทำรวมทั้งการเล่าเรื่องราวของตนเองและครอบครัว ที่เรียบง่าย ไม่อวดอ้างความดี แต่แสดงถึงการเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การไม่ ทะนงตน ไม่ถือตัว รับฟัง และมีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้จี้และสามีรักและเคารพอาจารย์ มาก แต่ไม่เคยบอกให้อาจารย์ทราบ

ช่วงที่อาจารย์ชวนร่วมก่อตั้งประชาไท จี้เห็นดีด้วยแต่แทบไม่ได้ช่วยอะไร พอ อาจารย์ก่อตั้ง iLaw อาจารย์ก็มาชวนอีก จี้เข้าร่วมแต่ก็ไม่ได้ช่วยอะไรมากนัก เพราะ ทำงานที่มูลนิธิดวงประทีป อาจารย์มีนิ้ว ตามมาด้วยเป่า (ยิ่งชีพ) เป็นผู้รับผิดชอบเต็มตัว

อาจารย์เคยนัดกินข้าวและขอเรื่องนึ่งแบบเกรงใจมากๆ และอธิบายเหตุผลว่า ทำไม่ถึงขอเช่นนั้น แม้จะไม่ใช้สิ่งที่จี้ต้องการหรืออยากทำ แต่จี้จะทำได้...

ด้วยรักและศรัทธา
เพ็ญวดี แสงจันทร์ (จี้)
มูลนิธิดวงประทีป

“แจะให้ความรู้กับพวกเราเรื่องเพศสัมพันธ์ โดยไม่หยาบคาย
และอย่างเนบเนียน
มันตลกและสนุกมากเวลาที่มีแจะอยู่ในที่ประชุม”

ผมได้รู้จักอาจารย์จอนจากการทำงานเอดส์ ในการประชุมหนึ่งของ กพอ. (คณะกรรมการองค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์) อาจารย์เป็นคนที่น่านับถือมากในสายตาของผมแม้จะเป็นครั้งแรกที่ได้รู้จักและได้สัมผัสกับแจะ แจะเป็นคนคิดนอกกรอบ และมีกำลังใจในการทำงานเสมอ เป็นคนที่ทัศนคติที่บวกมากๆ และยังเป็นคนมีอารมณ์ขันอีกต่างหาก แจะไม่เคยมองใครเป็นศัตรูเลย แจะมองทุกคนเป็นมิตรไปหมด แม้แต่รัฐบาลที่ผมจงเกลียดจงชังอย่างมาก อาจารย์กลับมองพวกเขาอย่างเข้าอกเข้าใจ

สิ่งที่ทำให้ผมรักและเคารพมากขึ้นไปอีกคือ เมื่อแจะเดินเข้ามาขอพบหรือผมสูบ ซึ่งทำให้ผมมองว่าผู้ชายคนนี้ไม่ใช่แค่เป็นคนที่ทำงานเก่งและมีทัศนคติที่ดีเท่านั้น แจะยังเป็นคนคิดค้นอีกต่างหาก ไม่ถือเนื้อถือตัวเหมือนเอ็นจีโอบางคนที่ไม่ค่อยทำงานพัฒนา แต่ยังคงถือเนื้อถือตัวราวกับคนในภาครัฐ ผมเริ่มศึกษาว่าแจะเป็นใคร จึงได้รู้ว่าแจะเป็นลูกของอาจารย์ป่วย อังภาภรณ์ รัฐบุรุษของประเทศไทยท่านหนึ่ง และมีน้องชายอีก 2 คนคือ คุณไมตรี และอาจารย์ใจ ซึ่งต่อมาก็คืออีกคนที่ผมได้รู้จักและเคารพมาก โดยเฉพาะในเรื่องจุดยืนทางการเมืองของแจะ ซึ่งหายากมากในสังคมไทยในปัจจุบัน

ผมนับว่าโชคดีมากที่ได้มีโอกาสได้รู้จักอาจารย์จอน อาจารย์จอนเป็นนักพัฒนาและนักกิจกรรมที่นับได้ว่าเป็นแบบอย่างของการทำงาน อาจารย์ได้ทำอะไรมากมายหลายสิ่งหลายอย่างให้กับสังคมไทย เช่น แจะเป็นตัวตั้งตัวตีในเรื่องหลักประกันสุขภาพที่รัฐบาลโดยพรรคไทยรักไทยนำไปแปลงเป็น 30 บาทรักษาทุกโรค, ยาด้านไวรัสฟรีสำหรับผู้ติดเชื้อทุกคน, ก่อตั้งสำนักข่าวประชาไท และไอลอร์ แจะยังเป็นเชื้อไฟอย่างดีในการเคลื่อนไหวเรื่องรัฐสวัสดิการและ ‘บ้านญาติวันหน้า’ ในปัจจุบัน

มีอีกหลายอย่างที่คนทั่วไปไม่รู้ เช่น แจะเป็นคนแรกและคนเดียวที่เชิญเครือข่ายผู้เฒ่าแห่งประเทศไทยเข้าพบและนำเสนอปัญหาและทางออกในการแก้ปัญหาเสพติดกับวุฒิสมาชิก นอกจากนั้น แจะยังทำหน้าที่สื่อสนับสนุนโครงการลดอันตรายของเครือข่ายผู้เฒ่าประเทศไทยกับกองทุนโลก จนได้รับการสนับสนุนด้วย ทุกครั้งที่เราเชิญให้แจะมาเป็นวิทยากรในประเด็นของผู้เฒ่าเสพติด แจะจะมาทุกครั้ง

ในเวลาที่มีแจะร่วมการประชุมใดๆ การประชุมนั้นจะค่อนข้างมีประสิทธิภาพมาก เพราะแจะจะช่วยทำให้เกิดบรรยากาศที่ถกเถียงกันได้เต็มที่ ทุกคนจะกล้าพูดว่า ‘ไม่เห็นด้วย’ หรือ ‘ฉันเห็นต่าง’ อย่างนั้นอย่างนี้ ผมจะชอบมากๆ เวลาที่มีอาจารย์จอนร่วมประชุม นอกจากแลกเปลี่ยนได้เต็มที่แล้ว อาจารย์จะมีมุขๆ ตลอด เช่น แจะให้ความรู้กับพวกเราเรื่องเพศสัมพันธ์ โดยไม่หยาบคาย และอย่างเนบเนียน มันตลกและสนุกมากเวลาที่มีแจะอยู่ในที่ประชุม

นอกจากหลายสิ่งหลายอย่างที่แจะทำให้กับสังคมไทยแล้ว แจะยังเป็นแบบอย่างของนักกิจกรรมในรุ่นหลังๆ ซึ่งรวมถึงผมด้วย สมัยที่แจะเป็นวุฒิสมาชิก ผมยังจำได้และประทับใจแจะมากที่แม้ว่าแจะเพิ่งผ่าตัดคลองเสียงอันเนื่องมาจากโรคมะเร็ง แจะยังคงอภิปรายในรัฐสภาได้อย่างดี แม้ว่าสังขารแจะจะไม่เอื้อก็ตาม

แจะไม่ใช่แค่แบบอย่างในการทำงานเท่านั้น ในการดำเนินชีวิตแก็ยังเป็นแบบอย่างของการใช้ชีวิตที่ดีอีก ความเป็นคนสมถะ ไม่เป็นนักสะสมใดๆ ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ถือเนื้อถือตัว ทั้งต่อสู้กับโรคร้ายได้อย่างสวยงาม กว่า 10 ปีที่แจะต้องต่อสู้กับความเจ็บป่วยโดยไม่เคยโอดครวญใดๆ สู้มันด้วยความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว และแจะยังคงทำงานจนนาทีสุดท้ายของชีวิต โดยแจะเพิ่งให้สัมภาษณ์กับนักวิจัยจากเบอร์ลินในเรื่องบทเรียนการต่อสู้การเข้าถึงยาต้านไวรัสเอชไอวีของนักกิจกรรมทั่วโลกไม่กี่วันก่อนที่แจะเสียชีวิต

สุดท้ายนี้ ผมขอให้อาจารย์จงพักผ่อนอย่างสงบ ไปสู่ภพภูมิที่ดี และหากชาติหน้ามีจริง ผมขอให้ได้เกิดมามีชีวิตร่วมกับอาจารย์จอนอีกทุกชาติไป

ไพศาล สุวรรณวงษ์
ประธานคนแรกของเครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ ประเทศไทย

“ผมคิดว่าอาจารย์คงจะรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
จากจุดเริ่มต้นครั้งนั้นว่า
มันได้สร้างแรงบันดาลใจให้นักสื่อสารสันติภาพเกิดขึ้นอย่างมากมาย
ทั้งในพื้นที่และในสื่อส่วนกลางแล้ว”

ประชาไทก่อตั้งในปี 2547 หลังเหตุไฟใต้เริ่มปะทุขึ้นไม่นาน ตอนนั้นผมนั่งรถทัวร์
ขึ้นไปประชุมเปิดตัวสำนักงานประชาไทที่กรุงเทพฯ อย่างมึนงงเล็กน้อย เพราะไปแทนคน
อื่นที่ถอนตัวกะทันหัน ผมไม่รู้จักอาจารย์จนมาก่อน แต่รู้ว่าอาจารย์เป็น สว. และเป็นลูก
ของอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ที่ผมเคยอ่านประวัติมาบ้าง

หลังจากประมวลข้อมูลทั้งหมดของการประชุม ผมสรุปได้ว่า ประชาไทเกิดขึ้นมา
จากปัญหาการแทรกแซงสื่อของนักการเมืองและอิทธิพลของทุนในขณะนั้น ทำให้สื่อหลัก
ไม่สามารถรายงานข่าวได้อย่างอิสระ โดยเฉพาะเสียงของประชาชนคนเล็กคนน้อย ซึ่งอาจ
ได้รับผลกระทบจากนโยบายบางอย่างของรัฐบาล การทำสำนักข่าวออนไลน์ซึ่งต้องเข้าถึง
ทางเว็บไซต์เท่านั้น ทำให้ต้นทุนดำเนินการน้อย เมื่อสามารถลดการพึ่งพาทุนได้ ก็ทำให้มี
อิสระเสรีในการนำเสนอข่าวได้มากขึ้น เรื่องราวของคนเล็กคนน้อย คนที่ได้รับผลกระทบ
จากรัฐก็ถูกนำเสนอมากขึ้นและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้

นั่นเป็นแนวคิดทั่วไป แต่สิ่งที่ตอกย้ำแนวคิดนี้เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ตากใบเมื่อ
เดือนตุลาคม ปี 2547 ที่มีคนเสียชีวิต 78 คนจากการขนย้ายผู้ชุมนุม และบาดเจ็บอีก
จำนวนมาก โดยคนที่บาดเจ็บหนักถูกส่งตัวมารักษาต่อที่โรงพยาบาล ม.อ.หาดใหญ่

ผมกับพี่ก้อง ‘สุพจน์ จรุงจิตร์’ เริ่มสื่อสารเรื่องราวของพวกเขา - เสียงจากผู้ได้รับ
ผลกระทบโดยตรงจากการสลายการชุมนุมของเจ้าหน้าที่รัฐ กระทั่งข้อมูลข่าวสารที่ออกมา
ถูกนำไปขยายผลต่ออย่างกว้างขวาง รวมถึงแนวทางการแก้ปัญหาความไม่สงบในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ การตั้งคำถามถึงสาเหตุรากเหง้าของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมายาวนาน
ในพื้นที่

แน่นอนว่าการสื่อสารที่รอบด้าน ถ่ายทอดเสียงของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นทั้งหลักการ
และองค์ประกอบหลักของงานสื่อสารมวลชน แต่ภาวะความขัดแย้งและความรุนแรงในพื้นที่
ณ ขณะนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายเลยสำหรับสื่อมวลชนในพื้นที่ที่จะนำเสนอประเด็นความขัดแย้ง
ถึงตายให้ครอบคลุมทุกด้าน เพราะไม่รู้ว่าคุณขัดแย้งที่แท้จริงคือใคร ไม่มีการเปิดเผยตัว
บวกกับภาวะความกลัวและความหวาดระแวงที่มีสูงมาก

สื่อมวลชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะสตรีตเจอร์ในขณะนั้นมักพึ่งพาแหล่งข้อมูลจาก
การนำเสนอของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นหลัก หากจะมีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารจากอีกฝ่ายหนึ่ง
อย่างมากที่สุดจะเป็นนักวิชาการ หรือนักกิจกรรมทางสังคม เพราะหากเป็นข้อมูลจากชาวบ้าน
หรือคนในพื้นที่ก็มักเกิดคำถามถึงความน่าเชื่อถือ

สภาพการณ์เช่นนั้น ทำให้สื่อกลายเป็นส่วนหนึ่งของเงื่อนไขความขัดแย้งไปด้วย
เพราะมีหลายกรณีในพื้นที่ที่มองว่าสื่อนำเสนอไม่ตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ทำให้
ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน กลายเป็นการเติมเชื้อไฟเข้าไปอีก

ในทางกลับกัน มันกลายเป็นแรงผลักดันให้กลุ่มนักกิจกรรม นักศึกษา ภาคประชาสังคม
บางส่วนมองว่า จำเป็นต้องมีสื่อของคนในพื้นที่จริงๆ นำเสนอในมุมมองของคนในพื้นที่
และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น กลายเป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ๆ พยายามใช้สื่อซึ่งมีหลากหลาย
รูปแบบมากขึ้นในปัจจุบันเพื่อนำเสนอข้อมูลอีกด้านหนึ่งให้สังคมไทยได้รับรู้

จากวันนั้นถึงวันนี้ ภูมิทัศน์สื่อในชายแดนใต้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะ
พลังจากนักสื่อสารรุ่นใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องและหลากหลายตามอัตภาพ คนที่ลง
มาพื้นที่จริงๆ จะสัมผัสเรื่องนี้ได้

แต่แม้พลังการสื่อสารจากพื้นที่จะมีมากแค่ไหน การเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการ
รับรู้ปัญหาชายแดนใต้ของคนทั่วไปในสังคมไทยก็ยังคงพึ่งพาสื่อส่วนกลางอยู่มาก และไม่
ง่าย เพราะแรงดึงไปมาระหว่างทัศนคติกับอคติ ระหว่างความพยายามรื้อฟื้นความสัมพันธ์
กับการสร้างความแตกแยก ระหว่างการใช้ความรุนแรงกับแนวทางสันติวิธี ระหว่างสงคราม
กับสันติภาพ ส่วนกลางและพื้นที่ยังมีเรื่องที่สวนทางกันอยู่ตลอด

หลายครั้งที่ผมขึ้นไปร่วมงานประชาไทที่กรุงเทพฯ อาจารย์จอนบอกว่าดีใจที่เห็นผม
ทุกครั้ง แต่มีโอกาสน้อยมากๆ ที่เราได้แลกเปลี่ยนกันอย่างจริงจัง แต่ผมคิดว่าอาจารย์คงจะ
รับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากจุดเริ่มต้นครั้งนั้นว่า มันได้สร้างแรงบันดาลใจให้
นักสื่อสารสันติภาพเกิดขึ้นอย่างมากมายทั้งในพื้นที่และในสื่อส่วนกลางแล้ว

ขอบคุณ อาจารย์ จอน อึ๊งภากรณ์ จากใจ

มุฮัมมัด ดือราแม
ผู้สื่อข่าวสามจังหวัดชายแดนใต้ ประชาไท

“คนแก่ที่อายุมากกว่าผมเกือบ 40 ปี อายุงานมากกว่าผม 30 ปี

ไม่เคยถือสา หรือไม่เคยส่งมวลความคิดว่า

‘ไอ้เด็กนี่มาจากไหน ทำไม่ถึงไม่ฟังคนที่ผ่านประสบการณ์มาก่อน’

อ.จอนส่งมาแต่ความรู้สึกทำทลาย สนุกสนานที่จะโต้เถียงกันแบบ ‘เท่ากัน’ ”

เดินมาสมัครงาน iLaw วันแรก เห็น อ.จอนนำเสนองงค์กรที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ล่าสุด ด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม ชายแก่ที่อาวุโสมากที่สุดในที่นั้นสัมภาษณ์งานด้วยคำถามแรกว่า “คุณคิดยังไงกับ อ.จอน...” เป็นคำถามสัมภาษณ์ที่แปลกมาก แต่ผมดันทราบข่าวนี้มาบ้างและตอบได้ เลยได้งาน

แน่นอนว่าในการทำงานด้วยกันหลายปี มีหลายครั้งที่รู้สึกโกรธและอึดอัดกับตำแหน่งและบทบาทของ อ.จอน แต่ก็ต้องพบว่า เป็นความอึดอัดจากการที่เราคิดไปเองว่าเจ้านายที่เป็นคนแก่จะต้องไม่เข้าใจ ไม่รับฟัง ไม่ให้โอกาสเด็กอย่างเราทำงานในมุมของเรา ซึ่งทุกครั้งพบว่า เป็นความเข้าใจที่ผิด

สิ่งที่ อ.จอนสอนไว้โดยการกระทำ ไม่ใช่คำพูด คือ ทุกครั้งที่ อ.จอน คัดค้าน ทักท้วง หรือพยายามจะลากเราไปในเส้นทางที่เห็นแตกต่างกัน มันจะไปจบตรงที่การคุยกันตรงๆ แยกแยะเรียกไปนั่งคุย หรือพอเริ่มอึดอัดจากการพิมพ์ แก่ก็จะโทรมาใส่ตรงๆ เลย ถ้าเราจิตอ่อนคงช็อกตาย แต่ถ้าเราได้ตั้งหลักและอธิบายเหตุผลไปแล้ว เราจะพบว่า มันจบได้ เราจะตัดสินเรื่องที่เราเห็นต่างกันด้วยเหตุผลที่พูดออกมา โดยไม่มีอารมณ์ความรู้สึก หรืออีโก้ส่วนตัว สุดท้ายถ้าเห็นไม่ตรงกัน อ.จอนจะบอกว่า “ผมก็เห็นของผมนู่นนี่ ถ้าเป่าจะทำอย่างนั้นก็ทำไป...”

คนแก่ที่อายุมากกว่าผมเกือบ 40 ปี อายุงานมากกว่าผม 30 ปี ไม่เคยถือสา หรือไม่เคยส่งมวลความคิดว่า ‘ไอ้เด็กนี่มาจากไหน ทำไม่ถึงไม่ฟังคนที่ผ่านประสบการณ์มาก่อน’ อ.จอนส่งมาแต่ความรู้สึกทำทลาย สนุกสนานที่จะโต้เถียงกันแบบ ‘เท่ากัน’ ในบรรดาหลายๆ อย่าง นี่เป็นสิ่งที่เลียนแบบไม่ได้ เอาอย่างไม่ได้

และนี่คือ คนแก่ที่ไม่เคยหมดไฟ ยังคงรู้สึกโกรธแค้นกับความไม่เป็นธรรม ติดตามทุกเรื่องและตั้งคำถามใหม่ๆ ทุกวันว่า เราจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนและประชาธิปไตย ซึ่งก็น่าจะเลียนแบบไม่ได้ในวันที่เราอายุเท่าๆ กับจอน

เรื่องใหญ่ๆ ที่เราเห็นไม่ตรงกันเมื่อ 3-4 ปีก่อน คือ ในการประชุมงานทุกครั้ง แก่จะชวนมองไปในอนาคตให้เราวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการทำงาน ชวนฝันให้ไกลกว่าจุดที่ยืนอยู่ ขณะที่ผมรู้สึกว่าเป็นการคุยที่เสียเวลา ผมอยากคุยเรื่องวันนี้ ผมอยากคุยว่าพรุ่งนี้ต้องทำงานอะไร จัดกิจกรรมอะไร จะเขียนงานยังไง จะโพสต์ตอนกี่โมง จะมีเงินเพียงพอสำหรับการจ่ายค่าอะไรได้บ้าง อ.จอนเลยสั่งให้ผมไปเดินวนรอบสระน้ำโดยก้มหน้ามองเท้า แล้วถามว่า รู้หรือไม่ว่าต้องเดินไปทางไหน หรือจะตกน้ำ ถ้าจะเดินก็ต้องมองไปข้างหน้า ไม่ใช่มองแต่เท้าอย่างเดียว

เรื่องใหญ่ต่อมาที่เราเห็นไม่ตรงกันเมื่อ 2 ปีก่อน คือ ตอนที่ผมอยากจะระดมทุนซื้อตึก อ.จอนคงไม่พร้อมที่จะแบกรับหนี้สิน และไม่รู้ว่าจะหาเงินจากไหนมาให้มากพอ แต่อ.จอนก็คงเข้าใจความจำเป็น และความทะเยอทะยานนี้ สิ่งที่แกมอบให้เรานี้สำคัญที่สุดในวันนั้น คือ แกลงออกจากตำแหน่งผู้อำนวยการ แล้วเปิดโอกาสให้ผมเลือกเอง ตัดสินใจเอง เรียนรู้และแบกรับความรับผิดชอบเอง

เพียงแค่ประมาณ 2 ปีต่อมา ผมก็เลิกถามว่าพรุ่งนี้จะประชุมอะไร และเริ่มรำคาญนิดหน่อยเวลานั่งๆ ถามว่าอันนี้จ่ายได้ไหม เพราะผมสนใจอยากรู้แต่ว่าข้างหน้าเราทำอะไร และจะเป็นอะไรท่ามกลางความท้าทายของสังคมการเมืองที่เป็นอยู่ และเมื่อวานนี้เองผมก็เพิ่งนัดหมายทีมงานทั้งหมดเพื่อจะไปสัมมนาภาพใหญ่ของ iLaw โดยประกาศไว้แล้วว่า เราจะต้องช่วยกันตอบคำถามว่า “อีก 10 ปีข้างหน้า เราต้องมีอะไรพร้อมบ้าง...”

เมื่อไรก็ตามที่ผู้คนล้อมวงเล่าถึง อ.จอน มีแต่มุมที่สนุกสนาน เม้าท์มอย ตลกขบขัน และมีความหวัง ไม่เห็นมีมุมเศร้าสร้อยและหดหู่ คนแบบนี้หาได้ยาก หรือไม่ต้องหากก็ได้ แค่จดจำภาพในวันที่เราเคยสนุกสนานและมีความหวังร่วมกัน นั่นก็มีคุณค่ามากเกินพอ

อ.จอน อีจิงการณ์ ต่อสู้กับโรคประจำตัวมานาน มีปัญหาระบบทางเดินหายใจ ช่วงหลายปีหลังออกจากบ้านได้น้อยมาก เข้ามีดของวันที่ 13 พฤษภาคม 2568 แยกจากไป ระหว่างหลับอยู่ที่บ้าน สิ่งที่แกฝากตอนที่เจอกันครั้งสุดท้ายคือ อยากรู้ให้เราไปให้กำลังใจ เตือนสอ รับทำคดีฮั่ว สว. ซึ่งผมยังไม่ได้ทำ

และสิ่งที่แกยังจำได้ แต่ติดค้างกับเราไว้ คือ ยังไม่ได้มาดูออฟฟิศของ iLaw ที่ซื้อมาได้ด้วยเงินบริจาคและเงินยืมจากผู้ที่เชื่อในการทำงานของเรา

ยั้งชีพ อัมชานนท์
ผู้อำนวยการ iLaw

“อาจารย์จอนเป็นผู้หนึ่งที่มีมักจะบอกผมว่า พยายามอย่า ‘สอน’ หนังสือ ซึ่งผมก็พบว่ามันเป็นทักษะที่ทำทนายมาก คนสอนต้องทำยังไงให้ผู้เรียนเข้าใจ ทำยังไงให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้เป็นของตัวเอง โดยไม่ต้องสอน”

อาจารย์จอนมา ‘ก่อน’ ใคร

ผมเคยเป็นนักข่าวที่ไทยรัฐครับ (หนังสือพิมพ์ฉบับกระดาษ - นานมากแระ)

วันหนึ่งในช่วงต้นทศวรรษ 2530 รปภ. ที่หน้ากองบรรณาธิการมาถามผมว่ามีแขกมาขอพบนักข่าวคนไหนก็ได้สักคน จะให้ทำไงดี

ตอนนั้นผมอยู่แผนกข่าวส่วนกลาง เป็นแผนกที่เปิดให้นักข่าวเลือกทำข่าวอะไรก็ได้ และจะไปทำข่าวที่ไหนก็ได้ ผมก็เลยออกไปพบ เจอชายหน้าฝรั่งปนจีนนั่งรออยู่ที่โต๊ะรับแขก เขาแนะนำตัวว่าชื่อจอน

จอนเล่าความในใจว่า เขากำลังทำงานสร้างความเข้าใจเรื่องเอตส์ให้แก่คนในสังคม เพราะในช่วงนั้นคนกลัวเอตส์กันมาก กลัวว่าจะติดกันง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน และก็มึทศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ได้รับเชื้อเอชไอวี เขาเลยอยากให้สื่อมาช่วยกันทำงานเรื่องนี้ จึงทำให้เขาต้องเดินดูๆ มาที่ไทยรัฐคนเดียว โดยไม่รู้จักใคร และโดยที่ไม่ได้นัดหมาย

วันนั้นไอเดียและข้อมูลเรื่องเอตส์ในอีกมุมหนึ่งจากอาจารย์จอนกลายเป็นข่าวเล็กๆ ในไทยรัฐ จากนั้นผมนำเรื่องนี้ไปคุยกับพี่ๆ ในกอง บก. ประกอบกับสถานการณ์เรื่องเอตส์ที่รุนแรงขึ้น ในที่สุดไทยรัฐก็ตัดสินใจเปิดคอลัมน์ ‘เสาร์นี้ไม่มีเอตส์’ นำเสนอทางหน้าหนึ่งทุกสัปดาห์

อาจารย์จอน ทีมมูลนิธิเข้าถึงเอตส์ (ACCESS) รวมทั้งคนทำงานด้านเอชไอวี/เอตส์/เพช ก็เลยกลายเป็นแหล่งข่าวประจำของผม

ที่อาจารย์จอนเดินไปขอคุยกับไทยรัฐเมื่อ 30 กว่าปีก่อน ถือว่าเป็นเรื่องที่มา ก่อนกาลมากเลยนะครับ คนที่ไปหาสื่อ (หรือระยะหลังไปหาทนาย หรือนักเล่าข่าว) ก็เพราะเดือดร้อน โดนรังแก ไม่ได้รับความเป็นธรรม ต้องการให้สื่อช่วยเหลือ แต่อาจารย์จอนกลับเดินไปขายไอเดียชวนให้สื่อร่วมเป็นพันธมิตรที่เท่าเทียมในการทำงานเพื่อสังคม...

จากนั้นในปี 2540 ผมก็เปลี่ยนอาชีพไปสอนหนังสือที่ธรรมศาสตร์ อาจารย์จอนเป็นผู้หนึ่งที่มีมักจะบอกผมว่า พยายามอย่า ‘สอน’ หนังสือ ซึ่งผมก็พบว่ามันเป็นทักษะที่ทำทนายมาก คนสอนต้องทำยังไงให้ผู้เรียนเข้าใจ ทำยังไงให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้เป็นของตัวเอง โดยไม่ต้องสอน

คำตอบที่ผมได้จากการสังเกตการทำอบรมของอาจารย์จอนและทีม รวมทั้งข้อแนะนำจากอาจารย์ก็คือ สอนหรือบรรยายให้น้อย ตั้งคำถามแลกเปลี่ยนให้มาก และลงมือทำให้เยอะๆ

หมายความว่า เนื้อหาอะไรที่บรรยายได้ก็บรรยายไป แต่ความรู้จะถูกประยุกต์ได้ ต้องช่วยกันถาม แลกเปลี่ยน ลงมือทำ เพื่อให้ผู้เรียนหาข้อสรุปใหม่ๆ ให้กับตัวเอง

ในแวดวงการศึกษาการเรียนรู้ เรียกวิธีการแบบนี้ว่า Active Learning ซึ่งได้ข่าวว่าสถานศึกษาทั้งหลายกำลังพยายามผลักดันสิ่งนี้ให้เกิดขึ้นในห้องเรียน อาจารย์จอน ก็มาก่อนกาลในเรื่องนี้อีกเช่นกันครับ

รุจน์ โกมลบุตร
อาจารย์คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

“ภาพในหัวคือ คงติดต่อยากมาก คงไม่รับสายและคงไม่มีเวลาแน่ๆ แต่การติดต่อทุกครั้ง รับสายทุกครั้ง และยินดีเสมอที่จะมาเซ็นเอกสารให้ ไม่ว่าจะบางทีจะเร่งจะด่วนแค่ไหน ก็ไม่เคยปฏิเสธ ได้รับความใจดีเสมอมา”

บทสนทนาครั้งสุดท้ายกับอาจารย์เมื่อ 19 กันยายน ปีที่แล้ว ส่งข้อความไป อวยพรวันเกิดและบอกว่าหาโอกาสไปเยี่ยมที่บ้าน อาจารย์ตอบว่ายินดีต้อนรับเสมอ จนวันนี้ยังไม่ได้ไป และคงไม่มีโอกาสได้ไปเยี่ยมที่บ้านอีกแล้ว ขอโทษนะคะ

ได้ทำงานกับอาจารย์ในส่วนธุรการ การเงินในช่วงเวลาสั้นๆ ของทั้งประชาไท และ iLaw เข้ามาทำงานโดยรับรู้ว่า จอน อึ้งภากรณ์ เป็นผู้ก่อตั้ง ไม่เคยรู้จักมาก่อนแต่รู้ว่า เป็นคนมีชื่อเสียง และต้องประสานงานกับอาจารย์เรื่องการเซ็นเอกสารการเงินต่างๆ ภาพในหัวคือ คงติดต่อยากมาก คงไม่รับสายและคงไม่มีเวลาแน่ๆ แต่การติดต่อทุกครั้ง รับสายทุกครั้ง และยินดีเสมอที่จะมาเซ็นเอกสารให้ ไม่ว่าจะบางทีจะเร่งจะด่วนแค่ไหน ก็ไม่เคยปฏิเสธ ได้รับความใจดีเสมอมา

ในภาพจำที่มีต่ออาจารย์ คือความมุ่งมั่นตั้งใจ คิดต่างที่สร้างสรรค์ และจะไปถึงเป้าหมายโดยไม่เอาอุปสรรคมาเป็นเหตุผลในการไม่ทำ การทำงานทุกงานแน่นอนต้องมีอุปสรรค แต่มันไม่ใช่เหตุผลในการไม่ทำ ช่วงหลังแม้อาจารย์จะสุขภาพไม่ดี มีการเข้าออกโรงพยาบาลบ่อยๆ เวลาที่ไปเยี่ยมก็มักจะพูดเรื่องงานเสมอ บางทีฟังไม่ค่อยออก (เพราะอาจารย์เงาะคอ) ไม่รู้จะส่งสารอาจารย์หรือตัวเองดี 55 สุขภาพที่ไม่ดี ก็ไม่เป็นอุปสรรคสำหรับอาจารย์เลยจริงๆ

ขอบคุณที่สร้างประชาไทขึ้นมาและปล่อยให้ประชาไทเป็นประชาไทแบบทุกวันนี้

รักและเคารพเสมอ
นุ้ย
(วิภาพร พิภอินทร์ ผู้จัดการประชาไท)

“คนอย่างจอน อึ้งภากรณ์ นั้นหายาก เป็นคนซึ่งถือได้ว่าเป็นเพชรน้ำหนึ่งของเมืองไทย”

แต่ จอน อึ้งภากรณ์

จอนเป็นคนที่ดีมาก ไม่ใช่เพราะเป็นลูกชายคนโตของอาจารย์ป๋วยเท่านั้น เขายัง เป็นคนที่ซื่อตรง ทำอะไรอย่างตรงไปตรงมา อุทิศตัวเพื่อสังคม อุทิศตนเพื่อความดี ความงาม

ผมรู้จักจอนมานาน เมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ผมต้องลี้ภัยอยู่ ต่างประเทศ ที่อังกฤษเราตั้งมูลนิธิมิตรไทยขึ้น อาจารย์ป๋วยเป็นประธาน ส่วนผมเป็น กรรมการคนหนึ่ง มิตรไทยมีวัตถุประสงค์เชิดชูหลักเสรีภาพและสันติสุขของคนไทย ผ่าน ด้านอนามัยและการศึกษา โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเมืองไทยในช่วงเวลานั้น จอนก็เข้ามาร่วมเป็นเจ้าหน้าที่คนหนึ่งด้วย

เมื่อเราตั้งมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม จอนบริหารงานอย่างดี แม้ลูกน้องเขา คนหนึ่งในเวลานั้น บัดนี้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แต่กล่าวได้ว่า จอนไม่ได้ สนใจที่จะมีอำนาจ หากมุ่งวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีอำนาจอย่างสุขุมเรียบร้อย

คนอย่างจอน อึ้งภากรณ์ นั้นหายาก เป็นคนซึ่งถือได้ว่าเป็นเพชรน้ำหนึ่งของ เมืองไทย ผมเสียายและอาลัยเขามาก ผมอยากให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักจอน ผมเชื่อว่า ชื่อเสียงเกียรติคุณของเขาจะอยู่ต่อไปชั่วกาลปาวสาน

ส.ศิริรักษ์

“ประชาไทออนไลน์กลายเป็นตัวเลือกแรกและน่าจะเป็นสื่อเดียวในขณะนั้น
ที่เผยแพร่ภาพเหตุการณ์ (ตากใบ)
และบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียด
โดยระมัดระวังไม่ให้เกิดกระทบกับพยานและผู้บอกเล่า”

ประชาไท สื่ออิสระที่เป็นกระแสหลักของจอห์น อิงภากรณ์

ผมเริ่มมาทำงานอย่างไม่เป็นทางการในฐานะบรรณาธิการของประชาไทออนไลน์ (Prachatai) ช่วงกลางปี 2547 เริ่มแรกมี แจง-ฐิตินบ โภณลนนิมิ นักข่าวอาวุโส ซึ่งได้รับการทาบทามจาก อ.จอห์น อิงภากรณ์ สมาชิกวุฒิสภากรุงเทพมหานครในขณะนั้น มาทำหน้าที่ บก. คู่ แต่ด้วยเหตุผลส่วนตัว กลายเป็นผมเดียวมารับหน้าที่ช่วงเริ่มต้นอยู่พิเศษ โดยมีผู้สื่อข่าวและเว็บมาสเตอร์ ตลอดจนทีมสนับสนุน นับหัวรวมกันไม่ถึง 7 คน อาศัยบ้านเช่าแถวบางขุนนนท์ เป็นที่ทำการฯ

ประชาไทเริ่มเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางเว็บไซต์เมื่อ 6 กันยายน 2547 ภายใต้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า **‘โครงการวารสารข่าวทางอินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษาและสุขภาพของชุมชน’** ถูกมองว่าเป็น **‘สื่อทางเลือก’** (แต่ อ.จอห์น ยืนยันว่า ไม่ได้อยากให้ประชาไทเป็นสื่อทางเลือก แต่เราอยากเป็น **‘สื่ออิสระที่เป็นกระแสหลัก’**) ในห้วงเวลาเดียวกันกับการเกิดความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้รอบใหม่ และกระแสปฏิรูปสื่อฯ ที่ถูกคาดหวังและตั้งคำถามถึงภารกิจอันพึงมีของสื่อมวลชนต่อสังคมไทยในยุคนั้น

แม้ว่าในช่วงแรกประชาไทซึ่งเริ่มก่อตั้งโดย อ.จอห์น จะไม่ได้หิวหรือหานำเสนอข่าวสารข้อมูลถึงขั้นถ่วงดุลสื่อเดิมได้ ด้วยข้อจำกัดของตัวเองและทีมที่ค่อนข้างใหม่ ถอดตาม แต่โดยเจตนารมณ์ที่ อ.จอห์น อยากให้ประชาไท (ที่ไม่มีอยักษ์) เป็นสื่อที่อิสระทั้งจากรัฐและทุน ทำให้กอง บก. พยายามเกาะติดประเด็นสำคัญๆ ทั้งจากนโยบายของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนวงกว้าง อาทิ เรื่องแผนพัฒนาพลังงานไฟฟ้า (PDP) หรือประเด็นของชาวบ้านหรือชุมชนที่กอง บก. ได้รับข้อมูลความเดือดร้อนมา เช่น ปัญหาข้อพิพาทที่ดินเอกชนกับชาวบ้านกรณีโรงไฟฟ้าในพื้นที่ อ.แก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นต้น

ประชาไทยุคเริ่มต้นไม่ได้มีแค่ข่าว แต่ยังมีคอลัมน์ที่สะท้อนแนวคิดล้ำยุคโดยเปิด ‘พื้นที่สื่อสาร’ สำหรับนักข่าวชาวบ้าน (พลเมือง) ขึ้นครั้งแรก ซึ่งก็มาจากผู้ก่อตั้งประชาไทอย่างไรก็ดีหลังเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่ตากใบ จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2547 สถานการณ์ของสื่อโดยเฉพาะประชาไทพลิกโฉมไปโดยสิ้นเชิง

โศกนาฏกรรมที่ตากใบ ที่ชาวบ้านจำนวนหนึ่งชุมนุมเรียกร้องให้ปล่อยตัว ชรบ. 6 คนที่ถูกจับจากคดีปล้นปืน นำไปสู่การสลายและจับกุมและขนย้ายผู้ชุมนุมกว่า 1,300 คน กระทั่งมีผู้เสียชีวิตทั้งที่เกิดเหตุและระหว่างคุมตัวมากกว่า 90 คน ไม่นับผู้ได้รับผลกระทบทางจิตใจและครอบครัวที่สูญเสียญาติพี่น้อง ผู้นำครอบครัวอีกจำนวนมาก กลายเป็นคำถามใหญ่ต่อรัฐว่า เกิดอะไรขึ้นที่ตากใบ

จำได้ว่า คำว่าวันหนึ่งหลังเหตุการณ์ตากใบไม่กี่วัน ผมได้รับโทรศัพท์สายด่วน เล่าให้ฟังถึงทีม สว. กรุงเทพฯ ซึ่งมี สว.จอห์น สว.ไกรศักดิ์ ชุมพะวัณ ดร.เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง สว.โสภณ สุภาพงษ์ รวมถึง สว.ท่านอื่นๆ ลงพื้นที่ตากใบเพื่อค้นหาความจริง และได้หลักฐานเป็นภาพถ่ายและข้อเท็จจริงจากคำให้การของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ‘และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และไม่ขยายความรู้สึกเกลียดชังออกไปสู่ผู้ที่เกี่ยวข้อง’ เห็นความจำเป็นที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลข้อเท็จจริงดังกล่าวต่อสาธารณชน

ประชาไทออนไลน์กลายเป็นตัวเลือกแรกและน่าจะเป็นสื่อเดียวในขณะนั้น ที่เผยแพร่ภาพเหตุการณ์และบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียด โดยระมัดระวังไม่ให้เกิดกระทบกับพยานและผู้บอกเล่า ซึ่งหลังจากเว็บไซต์ประชาไทนำเสนอข้อมูลชุดดังกล่าวปรากฏว่า มีรายการข่าวทางโทรทัศน์ช่องหลักนำข้อมูลและภาพไปเผยแพร่ออกอากาศ โดยอ้างอิงว่า แหล่งข้อมูลมาจากสื่อออนไลน์แห่งหนึ่ง

แม้ว่า ภายหลังวิดีโอบันทึกเหตุการณ์ตากใบจะแจกจ่ายกันอย่างแพร่หลายจนเป็นเรื่องรับรู้ของสังคม จนรัฐบาลในยุคนั้นยอมรับว่า มีผู้เสียชีวิตจากปฏิบัติการดังกล่าว แต่คุณูปการของ สว. กรุงเทพฯ โดยเฉพาะ อ.จอห์น อิงภากรณ์ ได้ลงหลักปักฐานผลักดันให้ประชาไทออนไลน์ทำหน้าที่เป็น **‘สื่ออิสระที่เป็นกระแสหลัก’** ยืนหยัดนำเสนอข้อเท็จจริงอีกด้านให้กับสังคมมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน

ด้วยความระลึกถึงปณิธานและความมุ่งมั่นของอาจารย์ครับ

สมเกียรติ จันทรสีมา
อดีต บก.ประชาไทออนไลน์

“ตอนเดินหาเสียง (เลือกตั้ง สว.) ชาวบ้านบอกว่าไม่ต้องเข้าไป
พวกข้างในไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่มีบัตรข้าง อพยพมาจากที่อื่นบ้าง
เข้าไปก็ไม่มีคะแนนให้หรอก
แต่คนอย่างพี่จอน ยิ่งบอกยิ่งเข้าไป ก็จริงตามที่ชาวบ้านบอกแหละ
ล้วนแต่ไม่มีสิทธิลงคะแนน
เราก็คิดว่า เดี่ยวพี่จอนก็คงออกมา ที่ไหนได้อยู่คุยในนั้นจนมีดคำ
นี่แหละ หาเสียงแบบไม่มีเสียงให้หา!!!”

จอน อิงภากรณ์ ในความทรงจำ

วันที่ 13 พ.ค. 2568 ตื่นมาตอนเช้า พบข้อความในไลน์จากเพื่อน ส่งมาเมื่อ
05.48 น.สั้นๆ แต่ใจหาย “อ.จอนตายแล้ว” ไม่นาน เริ่มมีมิตรสหายโพสต์ในหน้า social
media และคุณสรยุทธ ก็ได้อ่านข่าวว่า อ.จอน อิงภากรณ์เสียแล้ว ปิดท้ายรายการเรื่องเล่า
เช้านี้

สำนักข่าวออนไลน์เริ่มออกข่าว ความเห็นของผู้อ่านก็แตกต่างกันไป มีทั้งอาลัย
เสียใจ ยกย่อง หรือบางคนก็สมน้ำหน้า สะใจ ดีใจ ตามสไตล์ผู้อ่านแต่ละสำนักข่าว แรกอ่าน
ก็โกรธกับความเห็นที่ต่าทอเกินจริง แต่มาคิดอีกที เท้าที่รู้ อ.จอนจะไม่ถือสาคนที่มาด่าหรือ
ต่าหนิ แต่ตรงกันข้าม อ.จอน ไม่ชอบให้คนมา “อวย” ไม่ใช่เพราะเป็นคนถ่อมตัวอะไร
หรอก แต่อาจารย์ไม่ชอบการยกย่องตัวบุคคล อาจารย์เชื่อว่า มนุษย์มีทั้งด้านดีและด้านเสีย
อยู่ในตัวทั้งนั้น ไม่ได้มีด้านเดียว

จำได้ว่า เคยถามอาจารย์ ทำไมมาก่อตั้ง AIDS ACCESS อาจารย์ตอบ “ผมคิดว่า
โรคที่มาจากเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องใหญ่ ป้องกันและแก้ไขได้ยาก เพราะเกี่ยวข้องกับหลายเรื่อง
วิถีชีวิต รสนิยม ความเชื่อ ทัศนคติ” ซึ่งก็จริง

พ.ศ. 2541 ไปอบรมเรื่องเอดส์ให้กับเครือข่ายประชาสังคมที่กัมพูชากับอาจารย์
จอน มีประชาชนออกมาประท้วงใหญ่เรื่องโง่งมเลือกตั้ง มีการปะทะกันบ่อยๆ ทางทีมผู้จัด
ทั้งฝรั่งและไทยก็เตือนว่าอย่าเข้าไป มันอันตราย แต่คนอย่าง อ.จอน มีหรือจะพลาด ตกเย็น
แจะจะสะพายกล้อง โบกมือเตอร์ไซค์ของผู้ประท้วงขอติดไปสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด
มอเตอร์ไซค์ก็รู้ใจเหลือเกิน พาไปถึงจุดปะทะกันเลย วันรุ่งขึ้นทีมผู้จัดบอกว่า ฝ่ายรัฐมา
เตือน ‘NGO ต่างชาติ’ ทั้งหมดว่าอย่าเข้าไปร่วมการประท้วง พวกเราก็ได้แต่คุยกันเองใน
ทีมผู้จัดที่เป็นคนไทยว่า สงสัยเจ้าหน้าที่รัฐ เห็น อ.จอนหน้าฝรั่ง ตัวใหญ่เข้าไปในกลางดง
มือบหรือเปล่า เลยคิดว่าเป็น NGO ต่างชาติในกัมพูชา

อ.จอน ลงสมัครรับเลือกตั้ง สว.ในกรุงเทพมหานคร ผมก็เดินหาเสียงด้วย ตอน
แรกก็คิดว่า ทรงแบบนี้คงไม่ทนร้อนทนแดด เห็นเหงื่อออกง่าย ที่ไหนได้อึดมาก มีครั้งหนึ่ง
ไปเดินหาเสียงแถวชุมชนแออัด จำไม่ได้แล้วที่ไหน ก็เดินแนะนำตัวไปเรื่อยๆ พอเดินลึก
เข้าไป ชาวบ้านก็บอกว่า ไม่ต้องเข้าไป พวกข้างในไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่มีบัตรข้าง อพยพมา
จากที่อื่นบ้าง เข้าไปก็ไม่มีคะแนนให้หรอก แต่คนอย่างพี่จอน ยิ่งบอกยิ่งเข้าไป ก็จริงตามที่
ชาวบ้านบอกแหละ ล้วนแต่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเลย เราก็คิดว่า เดี่ยวพี่จอนก็คงออกมา
ที่ไหนได้อยู่คุยในนั้นจนมีดคำ นี่แหละ หาเสียงแบบไม่มีเสียงให้หา!!!

ช่วงที่ อ.จอน ได้เป็น สว. ผมไปเปิดสำนักงาน ACCESS ที่กาญจนบุรี อ.จอนบอกว่า
ให้หาหมอเด็กสักคนที่พร้อมจ่ายยาต้านไวรัสเอชไอวีให้กับเด็กเมื่อกาญจนบุรีและเชียงราย
โดย อ.จอนจะบริจาคค่าตอบแทนบางส่วนจากตำแหน่ง สว. ซื้อยาต้านไวรัสให้เด็กที่ติดเชื้อ
ตอนนั้นยังไม่มียาระบบหลักประกันสุขภาพเหมือนปัจจุบัน ผู้ติดเชื้อมองหาซื้อยากินเอง ถาม
อ.จอนว่า เด็กต้องกินตลอดชีวิตนะ ก็ได้รับคำตอบว่า ถ้าผมยังเป็น สว.ก็จะแบ่งเงินซื้อยาให้
เด็ก อนาคตค่อยว่ากัน สุดท้ายไปหาหมอเด็กที่พร้อม ได้จ่ายยาให้เด็กได้หลายคน จนระบบ
หลักประกันจ่ายยาต้านไวรัสให้ทุกคนมาสมต่อพอดี

ถ้าถามว่า เอกลักษณ์ของ อ.จอนคืออะไร อันดับแรกเลยคือ ‘ฝัน’ อ.จอนเป็นคน
ช่างฝัน ฝันแล้วลงมือทำ อันดับสองคือ ‘ดีใจ’ ไม่ยอมแพ้ พร้อมเถียงหัวชนฝา จนกว่าจะได้
พิสูจน์ อันดับสาม มีความเป็นเด็กหรือวัยรุ่นอยู่ในตัว อยากรู้ อยากลอง และท้าทายอะไร
ใหม่ๆ สุดท้าย ประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพ คือสิ่งที่ต้องเรียกร้อง

นี่แหละ อ.จอน อิงภากรณ์

น้อย - สมวงศ์ อุไรวัฒนา
ผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์

“ครั้งสำคัญในการมีส่วนร่วมกับอาจารย์จอห์นคือ
ร่วมกันยื่นคำร้องรัฐสภา เพื่อขอให้ยุติการออกกฎหมายของ
สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เมื่อปี 2550
ทำให้ถูกดำเนินคดีร่วมกัน ผลการพิจารณาของศาลฎีกา
มีคำสั่งให้มีความผิด แต่ให้รอการกำหนดโทษไว้ 2 ปี”

อาจารย์จอห์นที่รู้จัก

รู้จักอาจารย์จอห์นเท่ากับชีวิตการทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) หรืออาจ
จะเรียกได้ว่าก่อนชีวิต สารีทำงานกับองค์กรเครือข่ายด้านสุขภาพ ชื่อคณะกรรมการ
ประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการสาธารณสุขมูลฐาน ต่อมาจัดตั้งมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค และ
สภาองค์กรของผู้บริโภคในปัจจุบัน

งานแรกอาจารย์จอห์นชวนไปเป็นกรรมการของคณะกรรมการองค์การพัฒนา
เอกชนด้านเอดส์ (กพอ.) มีโอกาสได้ทำงานและคุ้นเคยกับองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเอดส์
ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการทำงานด้านการเข้าถึงยาของประชาชน ระบบทรัพย์สินทางปัญญา
สิทธิบัตร และการค้าระหว่างประเทศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ

อาจารย์เป็นที่รักของคนในแวดวงงานด้านเอดส์ สุขภาพ รวมถึงผู้บริโภค และ
เป็นแกนนำสำคัญฝั่งประชาชนในการผลักดันระบบหลักประกันสุขภาพ ร่วมกับคุณหมอ
สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ อาจารย์ชัชวาลย์ เครือข่ายประชาชนในสมัยนั้น 11 เครือข่าย ได้แก่
เครือข่ายผู้ติดเชื้อเอชไอวี/เอดส์ องค์กรผู้บริโภค ผู้หญิง ชุมชนแออัด แรงงานในระบบ
แรงงานนอกระบบ คนพิการ เกษตรกรรมทางเลือก กลุ่มชาติพันธุ์ เด็กและเยาวชน และ
ผู้สูงอายุ ร่วมมือกันจัดทำกฎหมายและริเริ่มหารายชื่อเสนอกฎหมายหลักประกันสุขภาพ
แห่งชาติ

อาจารย์จอห์น อาจารย์หมอเสม พริ้งพวงแก้ว อาจารย์ประเวศ วะสี อาจารย์นิคม
จันทร์วิฑูรย์ คุณดำรง พุฒตาล และแกนนำเครือข่ายอีกจำนวนมาก ริเริ่มหา 50,000 รายชื่อ
ในการเสนอกฎหมายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ แต่ต้องหารายชื่ออีกหลายรอบ ทั้งที่รอบ
แรกได้รายชื่อมากกว่า 52,000+ รายชื่อ หลังการตรวจสอบเหลือรายชื่อที่สมบูรณ์เพียง
49,000+ รายชื่อ สมัยนั้นการเข้าชื่อของประชาชนยากกว่าสมัยนี้มากมาย เพราะถ้าไม่ไป
ใช้สิทธิเลือกตั้งในรอบที่ผ่านมาก็ไม่สามารถใช้สิทธิได้ ท้ายที่สุดก็ครบ 50,000 รายชื่อจาก

การรวบรวมรายชื่อที่ได้มากกว่า 90,000 รายชื่อ แต่เนื่องจากกฎหมายของรัฐบาลในสมัยนั้น
เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรไปก่อนกฎหมายเข้าชื่อของประชาชน ทำให้ตัวแทน
ประชาชนไม่ได้สิทธิเป็นกรรมาธิการจำนวน 1 ใน 3 ของร่างกฎหมาย แต่แกนนำหลายคน
ผลักดันกฎหมายได้รับโควตาจากพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน รวมถึงกำลังหนุน
สำคัญจากอาจารย์จอห์นที่ทำหน้าที่วุฒิสภาในสมัยนั้น

อาจารย์จอห์นไม่เคยปฏิเสธในการไปร่วมงานเล็กงานใหญ่ของเครือข่ายผู้บริโภค
ในวาระต่างๆ ไปช่วยริเริ่มหารายชื่อ 50,000 รายชื่อในการเสนอกฎหมายองค์กรอิสระเพื่อ
การคุ้มครองผู้บริโภคด้วย

อาจารย์จอห์นช่วยสนับสนุนและสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่มากมายผ่าน
การทำงานในระบบอาสาสมัครเพื่อสังคม และครั้งสำคัญในการมีส่วนร่วมกับอาจารย์จอห์น
คือ ร่วมกันยื่นคำร้องรัฐสภาเพื่อขอให้ยุติการออกกฎหมายของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
(สนช.) เมื่อปี 2550 ทำให้ถูกดำเนินคดีร่วมกัน

ผลการพิจารณาของศาลฎีกามีคำสั่งว่ามีความผิด แต่ให้รอการกำหนดโทษไว้ 2 ปี
เนื่องจากจำเลยมีความรู้ความสามารถ มีหน้าที่การงานที่ทำเพื่อผลประโยชน์ของชาติ และ
การกระทำดังกล่าวทำไปเพราะมีเจตนาที่ดี ทั้งนี้ การรอการกำหนดโทษแตกต่างจากการ
รอลงอาญา โดยการรอลงอาญานั้นหมายถึง การที่ศาลตัดสินว่าผิดและกำหนดโทษแล้ว แต่
ยังไม่ลงโทษ ส่วนการรอการกำหนดโทษคือ ศาลตัดสินว่ามีความผิด แต่ยังไม่กำหนดโทษ
จำเลยจึงยังไม่ต้องโทษทางคดีอาญา

ทุกคนน่าจะทราบดีว่า อาจารย์จอห์นได้รับรางวัลรามอน แมกไซไซ แต่มีคนน้อยมาก
ที่รู้ว่าอาจารย์ได้บริจาคเงินรางวัลให้มูลนิธิเพื่อผู้บริโภคเพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านสิทธิ
มนุษยชนมากถึง 8 แสนบาท

พวกเราจะระลึกถึงความมุ่งมั่น การทำงานทางสังคมของอาจารย์ ซึ่งเป็นแรง
บันดาลใจให้ผู้คนลุกขึ้นสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ รวมทั้งทำสิ่งที่ยังไม่สำเร็จ คือ “บ้านอยู่
ประชาชน” ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงวัยทุกคน

คิดถึง
สารี อ่องสมหวัง
สภาองค์กรของผู้บริโภค

“คำที่มักจะได้ยินเสมอคือ ‘มีอะไรจะบอก..ผมขอโทษครับ
ผมยังไม่ได้ทำ แอ..แอ’

ที่ประชุมก็จะโวยและบอกว่า ‘อีกละอาจันนน’

นี่คือบุคลิกที่น่ารัก และที่ทุกคนต้องโอบอ้อมผ่อนให้เสมอ
ก็เพราะยิ้มอ่อนๆ แวดตาเป็นประกายของอาจารย์จอนนี่ละ”

เป็นทั้งอาจารย์ เป็นทั้งพี่ชาย และเป็นทั้งเพื่อน

เมื่อเช้าวันที่ 13 พ.ค. 2568 บ๊อบคุณสามีมาระชิบข้างทุเบาๆ (มาด้วยท่าที่แบบนี้ น่าจะมีเรื่องไม่ธรรมดาแน่ๆ) “แม่ๆ อาจารย์จอนไปแล้วนะ.” ตกใจมากเพราะสองวันก่อนยังเห็นรูปอาจารย์ในเฟซบุ๊กของนิมิตร ที่ยกทีมไปเยี่ยมอาจารย์อยู่เลย และนึกในใจว่าเดี่ยวจะชวนเล็ก (รุ่นน้องที่อยู่ ACCESS) ไปหาอาจารย์หน่อย หลังจากไปหาครั้งสุดท้ายเมื่อ 5-6 เดือนก่อน เพราะอาจารย์สั่งซื้อช็อกโกแลตจากเยอรมนี และต้องเอาไปให้อาจารย์ตามสัญญา ตีอกเคยถามอาจารย์ว่าชอบกินหรือคะ อาจารย์ก็ได้แต่ยิ้มๆ ซ้ำๆ ไม่ตอบอะไร

ต๊อได้รับคำขอจากน้องๆ ทีมงานให้ช่วยเขียนความรู้สึกเพราะได้ทำงานกับอาจารย์มานาน ในงานอาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่ มอส. รวมทั้งช่วงที่ทำงานที่มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ ก็เป็นเรื่องสละ เพราะมีเวลาทบทวนความจำสั้นมาก และมันก็นานมากแล้ว เอาเป็นว่าตั้งแต่จบมหาลัยใหม่ๆ ปี 2522 ตัวเองออกมาทำงานอาสาสมัคร มอส. รุ่น 4 อยู่หลายปี จนได้บรรจุเป็นเจ้าหน้าที่ มอส. จนถึงปี 2525 และในปีนั้นโรคเอดส์เข้ามาระบาดในประเทศไทยครั้งแรก อาจารย์จอนสนใจทำเรื่องปัญหาสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ติดเชื้อ ซึ่งต๊อได้รับเกียรติให้ไปร่วมงานด้วยอย่างยาวนานทีเดียว ด้วยความสนุกสนานและท้าทายมาก

ทีมงานคนรุ่นเยาว์ (ในสมัยนั้น) 7-8 คน รุ่นแรกเปิดหน้าชกกับปัญหาเอดส์ พวกเราเรียนรู้กับเรื่องใหม่ๆ ทั้งในแง่มุมมองทางการแพทย์ ด้านสังคมที่ผู้ติดเชื้อถูกกระทำทั้งด้านจิตใจ และร่างกาย อาจารย์จอนเป็นหัวหน้าทีมที่มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และแน่วแน่มาก ปลั่งบวกที่อาจารย์ส่งมาให้ทีมงานไม่เคยทำให้พวกเราท้อถอย และล้มเลิกความตั้งใจเลยสักครั้ง

ภาพเก่าๆ ที่จำได้เสมอมาคือ เมื่อมีประชุม อาจารย์มักมีดวงตาที่เป็นประกายควบคู่กับการยิ้มแบบอ่อนๆ อ่อนๆ ของอาจารย์ และคำที่มักจะได้ยินเสมอคือ “มีอะไรจะบอก.. ผมขอโทษครับ ผมยังไม่ได้ทำ แอ..แอ” ที่ประชุมก็จะโวยและบอกว่า “อีกละอาจันนน” นี่คือนิสัยที่น่ารัก และที่ทุกคนต้องโอบอ้อมผ่อนให้เสมอ ก็เพราะยิ้มอ่อนๆ แวดตาเป็นประกายของอาจารย์จอนนี่ละ

เป็นภาพความทรงจำที่นึกถึงภาพนี้ที่ไรก็อดที่จะอมยิ้มไม่ได้สักที ต๊อขอจดจำมุมนี้ซะคะพี่จอน

อีกเรื่องคือมุกตลกซ้ำๆ ที่เรามักจะเอามาคุยกันในที่ทำงาน เมื่อไหร่ที่มีเพื่อนจอนอยู่ด้วย มุกของทีมงานไม่ว่าจะดีแค่ไหนก็มักจะแบกเสมอๆ เพราะเพื่อนจอนไม่เคยเข้าใจมุกซ้ำๆ เลย จากเรื่องซ้ำๆ กลายเป็นเรื่องกร่อยและวงแตกค่า

สำหรับอีกด้านของอาจารย์คือเป็นผู้สอน ผู้ให้ ผู้มีหลักการที่ชัดเจน มีข้อคิดที่ดี และคมเสมอ มีอุดมการณ์อันแน่วแน่ ไม่เคยสั่นคลอนไม่ว่าจะเป็นช่วงวิกฤตใดๆ ก็ตาม ความคิดด้านบวกของอาจารย์มักจะส่งผลให้เราได้รับพลังบวกกลับมาทุกครั้งหลังจากได้พบปะกับอาจารย์

สุดท้ายนี้ต๊อและน้องๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเอดส์ขอส่งดวงวิญญาณให้อาจารย์จอนของเรา พี่ชายของเรา และผู้เป็นเพื่อนที่รักของเราได้ไปสู่ภพภูมิที่ดี และสงบด้วยเถิด

เคารพรักเสมอ
สุจิตรา วุฒิธำรง
อดีตรองผู้อำนวยการมูลนิธิเข้าถึงเอดส์

“คุณูปการที่จอนสร้างเอาไว้ให้คือ การสอนให้รู้จักยืนหยัดให้ได้ด้วยตัวเอง เป็นตัวของตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพิงจอนอีกต่อไป

ไม่ต้องอาศัยชื่อเสียงและบารมีของจอนไปหาแหล่งทุนหรือสปอนเซอร์ หรือไปทำตัวเป็น ‘เด็กดี’ ของใครเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนทางด้านเงินทุน”

คุณูปการต่อสื่อสารมวลชน

จอน อึ้งภากรณ์ ได้สร้างประดิษฐ์กรรมทางสังคมเอาไว้หลายอย่างที่ยังคงอยู่และมีบทบาทจนถึงวันที่เขาจากโลกนี้ไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) ที่ได้บ่มเพาะคนทำงานทางสังคมมากมาย และองค์กรทางกฎหมาย iLaw ซึ่งเคลื่อนไหวผลักดันวาระต่างๆ ด้วยความมุ่งมั่นจะทำให้ประเทศไทยเป็นนิติรัฐ ตามหลัก rule of law อย่างแท้จริง มีกฎหมายที่ดี มีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและที่สำคัญคือเพื่อดำรงความยุติธรรมให้สังคมได้อย่างมั่นคง

แต่คงจะมีคนไม่มากนักที่จะรู้ว่าจอนให้ความสนใจงานทางด้านสื่อสารมวลชนถึงขนาดลงมือลงแรงก่อตั้งเว็บไซต์ข่าว ‘ประชาไท’ (prachatai.com) ขึ้นเมื่อปี 2547 อันเป็นเวลาที่คุณูปการต่อสื่อสารมวลชนกระแสหลักเพิ่งจะฟื้นตัวจากวิกฤตทางเศรษฐกิจทางการเงิน (วิกฤตต้มยำกุ้ง 2540-2541) แต่ก็กำลังเผชิญกับปัญหาการถูกครอบงำ (บางเจ้าอาจจะโดนคุกคามด้วย) จากกลุ่มทุนซึ่งเข้าไปถืออำนาจรัฐอยู่ด้วย

ประสบการณ์ในวงการสื่อสารมวลชนของจอนมีน้อยนิดเพียงเพราะเคยช่วยป่วยผู้เป็นบิดาทำนิตยสาร ‘มิตรไทย’ ระหว่างที่พำนักอยู่ในประเทศอังกฤษเท่านั้น อีกทั้งในเวลานั้นคนก็รู้จักจอนในฐานะวุฒิสมาชิกและ NGO มากกว่า จึงไม่มีใครคาดคิดว่าเขาจะสามารถทำสื่อได้ดี มีประสิทธิภาพ หรือสร้างผลสะท้อนอะไรในสังคมได้จริงๆ

จอนจะคิดไปไกลแค่ไหนไม่ทราบได้ แต่เขาบอกกับคนที่เขาชักชวนไปทำงานนี้ด้วยกันเพียงว่า เขาไม่พอใจที่สื่อสารมวลชนในประเทศไทยไม่มีความเป็นอิสระเพียงพอที่จะสามารถรายงานข่าวหรือให้ข้อมูลกับประชาชนได้อย่างเสรีและซื่อสัตย์ต่อข้อเท็จจริง เขาอยากจะทำสื่อที่เป็นสื่อสารมวลชนที่เป็นอิสระปลอดจากการครอบงำของรัฐและทุนอย่างแท้จริง

ข้อถกเถียงสำคัญในเวลานั้นคือ ทำอย่างไรให้แตกต่างจากสื่อมวลชนกระแสหลักอย่างชัดเจน เริ่มตั้งแต่ว่าจะให้คำนิยามประชาไทว่าเป็นอะไร platform ใด และที่สำคัญในเวลานั้นต้นทุนในการผลิตสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็น print media หรือ broadcasting ค่อนข้างสูง แต่โชคดี online platform บน internet กำลังจะเริ่ม take off แล้ว จอนจึงบอกกับทุกคนว่า ประชาไทจะเป็น ‘หนังสือพิมพ์ออนไลน์’ ซึ่งเมื่อสองทศวรรษก่อนเป็นสิ่งแปลกใหม่มาก เพราะในเวลานั้นสื่อเก่าส่วนใหญ่ต่างมี online version เอาไว้บ้าง หรือเพื่อประโยชน์ของการดึงดูดโฆษณาเท่านั้น โอกาสที่สื่อออนไลน์แบบ stand-alone จะอยู่รอดจนสามารถสร้างผลสะท้อนต่อสังคมจึงมีน้อยนิด

แต่จอนทำได้ เมื่อประชาไทได้แสดงความกล้าหาญและความซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพในการรายงานข่าวใต้อนาฏกรรมตากใบ เมื่อเดือนตุลาคม 2547 โดยไม่ได้เกรงกลัวอำนาจอิทธิพลและกระแสสังคมที่ต่อต้านมุสลิมมลายูอย่างชนิดที่ไม่มีสื่อกระแสหลักใดๆ ในเวลานั้นทำได้

อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้น ประชาไทก็ต้องต่อสู้ดิ้นรนอย่างหนักเพื่อที่จะอยู่รอดท่ามกลางวิกฤตทั้งทางการเงินและการเมือง แต่คุณูปการที่จอนสร้างเอาไว้ให้คือ การสอนให้รู้จักยืนหยัดให้ได้ด้วยตัวเอง เป็นตัวของตัวเองโดยไม่ต้องพึ่งพิงจอนอีกต่อไป ไม่ต้องอาศัยชื่อเสียงและบารมีของจอนไปหาแหล่งทุนหรือสปอนเซอร์ หรือไปทำตัวเป็น ‘เด็กดี’ ของใครเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนทางด้านเงินทุน

จอนจากประชาไทไปก่อนหน้านี้นานหลายปี เขาหันกลับมาวิพากษ์วิจารณ์ประชาไทอยู่บ่อยครั้ง แต่ไม่ใช่เพราะว่าประชาไทไม่เชื่อฟังเขา ไม่สืบทอดเจตนารมณ์ของเขา หรือไม่พยายามรักษาชื่อเสียงของตัวเองแต่อย่างใดเลย หากแต่จอนไม่ริรอที่จะวิพากษ์ถ้าเห็นว่าประชาไทไม่สร้างสรรค์มากพอ ยังทำงานหนักไม่พอ หรือตามกระแสไป สนใจแต่เรื่องที่ไม่ก่อให้เกิดผลสะท้อนใดๆ ต่อสังคมและประโยชน์สาธารณะ

ในวันนี้จอนได้จากไปแล้วจริงๆ ในประเทศนี้มีสื่อออนไลน์บน platform เดียวกับประชาไทเกิดขึ้นมากมาย ที่ทำได้ดีกว่านี้ก็มีอยู่ไม่น้อย แต่สิ่งที่คนรุ่นหลังในวงการสื่อสารมวลชนต้องเรียนรู้จากจอนคือ เป็นสื่อมวลชนที่จะอยู่รอดอย่างไรให้มีคุณภาพเพียงพอต่อการสร้างสรรค์สังคม

สุกลักษณ์ กาญจนขุนดี
นักเขียนและนักข่าว

“สิ่งที่ได้รับจากจอห์นคือ
เราเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่ใช้ชีวิตแบบเป็นตัวของตัวเองได้
ไม่ต้องมีเกียรติยศ และคำนึงถึงคนรอบข้างเสมอ
โดยเฉพาะคนที่ยากลำบากและได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยาม”

ชีวิตที่ผ่านมา ได้รับโอกาสร่วมงานกับจอห์นมาต่อเนื่อง ได้ร่วมคิดร่วมออกแบบ และหาทางให้สิ่งที่คิดเป็นปฏิบัติการได้ และคอยรักษาดูแลประกอบเกื้อหนุนสิ่งที่ปฏิบัติการ แล้วให้มีอายุยืนนานพอเหมาะพอควรกับสภาพความจำเป็นตามกาลเวลา ซึ่งหลายองค์กร ที่ได้ร่วมงานก็ไม่นึกว่าจะยืนยาวเป็น 30 ปี อย่างโครงการเข้าถึงเอดส์ จนเป็นมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ โครงการประชาไท มูลนิธิสื่อเพื่อการศึกษาของชุมชน ก็มีอายุ 20 ปี ซึ่งก็ยังทันสมัย ร่วมสมัย ในการขับเคลื่อนความยุติธรรมในสังคม ยังเป็นหมุดหมายของการร่วมสร้างรัฐสวัสดิการและ ประชาธิปไตย

แม้จอห์นจะจากไป แต่สิ่งที่ยังคงอยู่และจดจำเสมอคือความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา การใช้ชีวิตร่วมกับเพื่อนร่วมงาน ร่วมทาง ร่วมคิด ร่วมอุดมการณ์ อย่างไม่ใช่อำนาจ ปกครอง การแสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นต่าง การทำงานไม่สั่งการ ไม่เผด็จการ นอกจากจะมีน้อยใจบ่อยๆ

สิ่งที่ได้รับจากจอห์นคือ เราเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่ใช้ชีวิตแบบเป็นตัวของตัวเองได้ ไม่ต้องมีเกียรติยศ และคำนึงถึงคนรอบข้างเสมอ โดยเฉพาะคนที่ยากลำบากและได้รับการ ดูหมิ่นเหยียดหยาม คนที่ได้รับการตีตราทางสังคม เป็นเรื่องยากที่จะยอมรับความแตกต่าง หลากหลาย แต่ไม่ยากเกินไปดังปรากฏในชีวิตของจอห์น

ขอให้พักผ่อนสงบปณิธานริ้นดรค์ะ

สุรรัตน์ ตรีมรรคา (ต่อม)
อดีตผู้จัดการสำนักงาน ACCESS เชียงราย
ประธานมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ และ
มูลนิธิสื่อเพื่อการศึกษาของชุมชน (ประชาไท)

“สมัยทำงานเอดส์ใหม่ๆ

พีจอนมีความคิดว่าอยากจะหาคนทำงานที่เป็นคนที่อยู่ในปัญหานั้นมาร่วมงาน
จึงได้ฟังเรื่องเล่าว่า พีจอนขับรถลงใต้ไปได้ตัวหญิงสาวทางเหนือที่ลงไป
ทำงานบริการทางเพศ แล้วชวนมาทำงานเอดส์ด้วยกัน”

พีจอน... คนที่เคยพูดกลางวงเจ้าหน้าที่ของ ACCESS ว่าทำไม ไม่เรียกผมว่าพี
บ้าง “...” จากนั้นมาเมื่อไหร่ก็ตามที่เราเรียกพี อารมณ์ยิ้มกริ่มมูมปากก็มักจะตามมา
เสมอ ถ้านับชีวิตที่เริ่มเติบโตเป็นผู้ใหญ่จากการเข้ามหาวิทยาลัยจนเข้าสู่ชีวิตการทำงาน
นับได้ไม่มากไม่น้อย 34 ปี ได้จับคอมพิวเตอร์รุ่นแรกๆ ที่เป็นทรงตั้งยืนก็จากพีจอน เด็กจบ
ม.6 มาเรียนไกลบ้าน ติดสอยห้อยตามพี่สาวมาที่ทำงานสมัยเป็น ‘โครงการเข้าถึงเอดส์’
ก็ได้พีจอนสอนเล่นเกมแพคแมน เตอร์ติส รุ่นขาวดำ เขาไปสัมมนาองค์กรก็ตามเขาไปบ้าง
เห็นบรรยากาศตกเตียงที่เจ้าหน้าที่ ‘รุม’ พีจอน เกียงกันได้เป็นวันๆ ฯลฯ นับเป็นยุคสมัยที่
ผู้ติดตามอย่างเรารู้สึกว่า ‘อึ้งงะ’ ก็ว่าได้

จำครั้งแรกที่ตัดสินใจทำงานที่ ACCESS นั่งเล่นอยู่ในสำนักงานที่ซอยวิจิตร
พระราม 9 อยู่ๆ พีจอนก็เดินลงมาถามว่า “มาทำงานที่นี่ไหม” ไม่รู้มีเงอะอะไรตอบรับไป แล้ว
ชวนกันขึ้นไปคุยกับพีจอน คำถามเดียวที่พีจอนถามและจำเสมอคือ “ทำงานกับพี่สาวแท้ๆ
จะมีปัญหาไหม” หลังจากนั้นก็อยู่ที่ ACCESS มาจนถึงทุกวันนี้

เราคุยอะไรกันบ้าง นอกจากเรื่องงาน

พีจอนเป็นนักถ่ายภาพ ภาพถ่ายที่พีจอนถ่ายล้วนเป็นเรื่องเล่าที่มีชีวิต ช่วงไม่กี่ปีหลัง
เวลาเราได้เจอกันก็มักจะคุยกันเสมอเรื่องกล้อง เลนส์ ถ้าได้หยิบมาลอง ประกายตาของ
พีจอนจะเจิดจ้า เปิดกล้องเสนอให้ลอง ให้จับเสมอ ภาพถ่ายเก่าๆ ของ ACCESS ที่เก็บไว้
จำนวนมากมาจากฝีมือพีจอน

พีจอนเป็นแฟนคลับวงดนตรีซินธ์ป๊อปจากฝั่งอังกฤษ แบบ Pet Shop Boys และ
ชวนเราฟังด้วยบ่อยๆ แต่ถามว่าร้องไหม แทบจะไม่ค่อยเห็นพีจอนร้องเพลง มีแต่จะขอให้
เราร้องให้ฟัง จำได้ไม่ลืมว่าคืนหนึ่งในวงก็ตาร์และคาราโอเกะ อยู่ๆ จอนก็มากระซิบบอกว่า
อยากฟังเพลง Thank God I'm a Country Boy ถ้าใครเป็นแฟนจอน เดนเวอร์ จะรู้ว่ามัน
ร้องไม่ง่าย ที่สุดก็ชวนกันร้องได้เพียงท่อนฮุคของเพลง และมีพีจอนยิ้มมูมปากนั่งฟัง

เวลาพวกเราที่ทำงานแวดล้อมกันถึงพีจอน เรื่องเล่าความเป็น ‘จอน’ ก็มักจะ
ถูกหยิบยกมา ‘เล่าลับหลัง’ เสมอ ความตื้อแบบจอนที่ไม่ใช่ตื้อแพ่ง แต่ตื้อชวนทะเลาะ
หลอกล้อให้เราต้องกเถียง หาเหตุผล มันเป็นอะไรที่เราก็นุกและคิดว่าพีจอนเองก็คง
สนุกมากกว่าเราด้วยซ้ำ

ความฝันที่ไม่ใช่แค่ฝันแต่ลงมือทำ คืออีกหนึ่งความเป็นจอนที่เราเห็นเสมอ สมัย
ทำงานเอดส์ใหม่ๆ พีจอนมีความคิดว่าอยากจะหาคนทำงานที่เป็นคนที่อยู่ในปัญหานั้นมา
ร่วมงาน จึงได้ฟังเรื่องเล่าว่าพีจอนขับรถลงใต้ไปได้ตัวหญิงสาวทางเหนือที่ลงไปทำงาน
บริการทางเพศแล้วชวนมาทำงานเอดส์ด้วยกัน

ความเป็น ‘จอน’ เป็นส่วนหนึ่งของการเติบโตของเรา ความเชื่อในมนุษย์ที่
เท่าเทียมกัน ความเชื่อเรื่องการทำงานกับคนเล็กคนน้อย ความเชื่อเรื่องการสร้างสังคมรัฐ
สวัสดิการ ความเชื่อเรื่องการเคารพความต่าง ล้วนเป็นสิ่งที่พีจอนทำให้เราเห็น

สุดท้ายอยากเล่าว่า ACCESS เป็นชื่อองค์กรที่มีที่มาซึ่งพีจอนตั้งใจคิด แต่หลายคน
อาจจะไม่รู้ AIDS Counselling Care Center Education and Support Service

เชื่อมั่นและรักเสมอ
ด้วย ACCESS
(แสงศิริ ตรีมรรคา มูลนิธิเข้าถึงเอดส์)

“ความดีอาจเป็นคุณสมบัติสำคัญของคนที่ทำงาน
ในเรื่องที่จุดหมายนั้นอยู่ไกล...

การใช้ชีวิตของจอห์นได้มีส่วนร่วมสร้างให้คนจำนวนหนึ่ง ดี และยังคงต่อไป
เพื่อเปิดทางให้คนในจำนวนมากขึ้น
สามารถมีความหวังและดีได้ในทางของตัวเอง”

จอห์น อิงการ์ณ เคยเป็นกรรมการนโยบายไทยพีบีเอสชุดแรก ซึ่งความพิเศษของชุดแรกก็คือ เป็นชุดที่มีการ ‘จับสลากออก’ ครึ่งชุดเมื่อดำรงตำแหน่งครบครึ่งวาระ เพื่อเปิดทางให้กับการสรรหากรรมการนโยบายอีกครั้งชุดใหม่

ไทยพีบีเอส (ซึ่งมีที่มาผูกพันกับการรัฐประหารหลายสมัยตั้งแต่สมัยไอทีวี) เป็นองค์กรสาธารณะไม่แสวงกำไรของไทยที่พยายามจะออกแบกกลไกการถ่ายโอนงานของคณะกรรมการให้มีความต่อเนื่อง โดยออกแบบให้เปลี่ยนกรรมการทีละครึ่งชุด ค่อยๆ ผลิตใบแทนที่จะเปลี่ยนแบบยกชุด แล้วทั้งหมดต้องมาเริ่มทุกอย่างกันใหม่

จอห์นเป็นหนึ่งในผู้โชคดีที่จับได้สลากใบที่ให้อยู่ติดบาทกรรมการที่ครึ่งวาระ

12 พ.ค. 2568 มีการแสดงวิสัยทัศน์ผู้สมัครตำแหน่งผู้อำนวยการไทยพีบีเอส 5 คน คณะกรรมการสรรหาให้คะแนนและส่งต่อ 4 คนให้กับคณะกรรมการนโยบาย หลังจากนั้นคณะกรรมการนโยบายก็จะตัดสินใจเลือก 1 คนมาเป็นผู้อำนวยการ

...

ช่วงหลังรัฐประหาร 2549 ใหม่ๆ เสรีภาพการแสดงออกในไทยย่ำแย่ มีการควบคุมสื่อต่างๆ อย่างเป็นระบบมากกว่าแต่ก่อน และเป็นครั้งแรกที่มีกฎหมายควบคุมสื่อออนไลน์โดยเฉพาะ คือคำสั่ง คปค. ฉบับที่ 5 พื้นที่ทางการเมืองออนไลน์ที่กำลังเติบโตอย่างมาก (นึกถึง ฟันทีป.คอม ผู้จัดการออนไลน์ และเว็บบล็อกต่างๆ ช่วงไล่ทักษิณ) ก็เซ็งๆ ไประดับหนึ่ง รวมถึงบทสนทนาข้อเสนอทางกฎหมายและนโยบายจากหลายฝ่าย ก็ไม่ได้อยู่เป็นที่เป็นที่ทาง

ในช่วงดังกล่าว จอห์นมีไอเดียจะสร้างเวทีออนไลน์ที่เปิดให้ประชาชนทุกคนสามารถเสนอข้อกฎหมายและนโยบายต่างๆ และมีการจัดหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ สิ่งนี้เกิดขึ้นในบริบทของการร่างรัฐธรรมนูญในปี 2550 ที่ไม่ได้เปิดกว้างให้เกิดการมีส่วนร่วมมากนัก รวมถึงยังถูกใช้เป็นเงื่อนไขสำหรับการเลือกตั้ง พื้นที่ออนไลน์ดังกล่าวเปิดตัวในชื่อ “ไทยพุด” ด้วยคำขวัญว่า “ปีนี้ต้องมีเลือกตั้ง”

ผมได้มีส่วนร่วมในการจัดทำเว็บไซต์ไทยพุด thaipood.com ตามทักษะการทำเว็บไซต์พื้นฐานที่พอมิในขณะนั้น โดยใช้ภาษา PHP และกรอบงานเว็บ Drupal เว็บไซต์ดังกล่าวดำเนินงานอยู่ระยะเวลาหนึ่งจนมีรัฐธรรมนูญฉบับ 2550 และมีการเลือกตั้ง จากนั้นก็ได้ยุติบทบาทไปราวปี 2552

สารภาพว่าในส่วนขอเทคนิคเว็บไซต์นั้นทำไม่ได้มันัก ด้วยข้อจำกัดในทักษะของตนเอง แต่ในส่วนขอเนื้อหา นั้น มีทีมงานที่ทำงานอย่างขยันขันแข็งทั้งออนไลน์และเชื่อมโยงไปยังการเคลื่อนไหวออฟไลน์ (และจอห์นก็ยังไม่ได้ออกใจ ยังเดินทางทดลองทำสิ่งใหม่ในแนวทางนี้ ซึ่งต่อมากลายเป็น iLaw ในช่วงต้นมีกลไกการรวบรวมความคิดเห็นเพื่อร่างกฎหมายบนเว็บไซต์อย่างเป็นทางการเป็นขั้นเป็นตอน และอีกโครงการก็คือ เว็บไซต์ประชาชาติ สำหรับการลงประชามติรัฐธรรมนูญปี 2560 ที่ อ.มะนาวเล่าไว้ที่ <https://www.facebook.com/share/p/1BpaRWUwEj/>)

ดูเนื้อหาเว็บไซต์ไทยพุดในอดีตบางส่วนได้ที่ Wayback Machine (4 ก.พ. 2550) <https://web.archive.org/web/20070204033624/http://www.thaipood.com/>

ข่าวการเปิดตัวเว็บไซต์ (1 ก.พ. 2550) <https://prachatai.com/journal/2007/02/11458>
<https://mgronline.com/specialscoop/detail/950000012907>

ผมไม่ได้สนิทกับ อ.จอห์น แต่เท่าที่เคยประชุมทำงานด้วยไม่มากครั้ง บวกกับเรื่องเล่าของรอบตัว รับรู้ได้ว่า อ.จอห์นเป็นคนเปิดกว้าง และดี คือโดยเคารพความคิดเห็นของคนอื่นๆ

ความดีอาจเป็นคุณสมบัติสำคัญของคนที่ทำงานในเรื่องที่จุดหมายนั้นอยู่ไกล ความหวังจากภายในตัวเองอาจมีสูง แต่ความหวังและแรงบันดาลใจต่อเนื่องจากสังคมอาจมีต่ำ หรืออาจมีสูงบ้างในบางคราว หากไม่สม่ำเสมอ การใช้ชีวิตของจอห์นได้มีส่วนร่วมสร้างให้คนจำนวนหนึ่ง ดี และยังคงต่อไป เพื่อเปิดทางให้คนในจำนวนมากขึ้นสามารถมีความหวังและดีได้ในทางของตัวเอง

อาทิพย์ สุริยะวงศ์กุล
เครือข่ายพลเมืองเน็ต

Dream, the Possible Dreams

เดินตามฝัน

รัฐธรรมนูญ ของทุกคน โดยทุกคน เพื่อทุกคน

รัฐธรรมนูญในฝัน ของ จอน อึ้งภากรณ์

ผู้เขียน : ณัชปร นามเมือง

มีคนเคยเล่าให้ฟังว่า หนึ่งในแรงบันดาลใจของอาจารย์จอนตอนก่อตั้งโอลอว์คือ เมื่อได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา มันสร้างความเชื่อบางอย่างว่า ‘คนธรรมดาสามารถเขียนกฎหมายได้’ เพราะตัวเขาเองแม้ไม่ได้ร่ำเรียนกฎหมาย แต่ก็สามารถทำหน้าที่ในฐานะผู้ออกกฎหมายหรือฝ่ายนิติบัญญัติได้

จากความเชื่อเล็กๆ ที่ยิ่งใหญ่ นั้น ลึกลงไป มันมีหลักคิดสำคัญทางกฎหมายซ่อนอยู่ว่า “กฎหมายต้องมีความชอบธรรมทางประชาธิปไตย”

หรือพูดง่ายๆ ว่า กฎหมายไม่ใช่เรื่องของผู้มีอำนาจ แต่เป็นเรื่องของประชาชนทุกคน

หลังการรัฐประหารในปี 2557 อาจารย์จอนกังวลใจอย่างมากต่อการออกกฎหมายในยุคเผด็จการ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีตัวแทนประชาชน ไม่มีเสรีภาพในการแสดงออก ขณะที่สื่อมวลชนก็ถูกปิดกั้นอย่างหนัก กฎหมายที่มีต้นกำเนิดเช่นนั้นย่อมสร้างปัญหา โดยเฉพาะการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของฝ่ายอนุรักษ์นิยมจารีต ที่ยิ่งนานยิ่งแจ่มชัดว่ามันได้กลายมาเป็นเครื่องมือสืบทอดอำนาจจำกัดการเติบโตของประชาธิปไตยจนถึงปัจจุบัน

จอนเป็นหนึ่งในคนที่ออกมารณรงค์ ‘ไม่รับ’ ร่างรัฐธรรมนูญปี 2560 ซึ่งมีที่มาจากคณะรัฐประหาร เพราะเห็นว่า รัฐธรรมนูญนี้เป็นของทหาร ตำรวจ ข้าราชการ และทุนผูกขาด เป็นรัฐธรรมนูญที่มีไว้เพื่อควบคุมประชาชน ไม่ใช่รัฐธรรมนูญที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีชีวิตที่ดี

เขาเคยกล่าวไว้ว่า รัฐธรรมนูญในฝันของเขาต้องเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งต้องมีหลักประกันให้กับประชาชน 5 ด้าน ได้แก่

(1) หลักประกันการเป็นเจ้าของอำนาจรัฐร่วมกันในทุกระดับ เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในทุกระดับ สมาชิกวุฒิสภา

นายกรัฐมนตรี้ รัฐมนตรี ต้องมาจากการเลือกตั้ง พรรคการเมืองต้องจัดตั้งได้ง่าย ยุบพรรคยาก และยกเลิกการบริหารราชการส่วนภูมิภาค พร้อมกับกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น และให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

(2) หลักประกันการอยู่ร่วมกันโดยสันติ เป็นสังคมที่ปลอดอาวุธ มีทหารเท่าที่จำเป็นและอยู่ภายใต้รัฐบาลพลเรือน ตำรวจอยู่ภายใต้ท้องถิ่น มีกฎหมายรับรองความหลากหลายทางเพศ วัฒนธรรม ศาสนา เชื้อชาติ ความเชื่อ มีระบบยุติธรรมที่เข้าใจชีวิตประชาชน มีระบบลูกขุนช่วยตัดสิน มีเรือนจำเป็นที่พัฒนาชีวิตจิตใจ มีการศึกษาที่เน้นการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี

(3) มีหลักประกันสิทธิเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออก โดยยึดตามหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ประชาชนต้องมีเสรีภาพในการแสดงออก สื่อมวลชนต้องมีเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

(4) มีหลักประกันความเสมอภาค มีความเสมอภาคระหว่างเพศ เสมอภาคภายใต้กฎหมาย เสมอภาคในทางเศรษฐกิจ มีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรระหว่างเมืองกับชนบท มีสวัสดิการเพื่อลดช่องว่างทางรายได้ มีสวัสดิการการรักษาสุขภาพและการศึกษา รวมทั้งมีมาตรการป้องกันการผูกขาดทางธุรกิจทุกรูปแบบ

(5) มีหลักประกันด้านคุณภาพชีวิต ประชาชนต้องมีที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน มีบริการดูแลเด็กและผู้สูงอายุ มีสภาพแวดล้อมที่ดี สภาพการทำงานที่ดี สามารถเข้าถึงการพักผ่อนหย่อนใจ และมีระบบรายได้พื้นฐานถ้วนหน้า

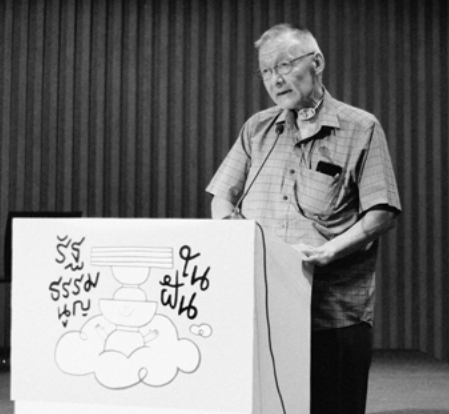
เพื่อไปสู่รัฐธรรมนูญในฝัน อาจารย์จอนเห็นว่า ต้องมีกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยเสียก่อนในเบื้องต้น

“ในฐานะเจ้าของประเทศ พวกเราทุกคนต้องช่วยกันสนับสนุนและผลักดันการแก้รัฐธรรมนูญเพื่อจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญของประชาชนเพื่อร่างรัฐธรรมนูญที่จะนำประเทศไทยเดินทางสู่ระบอบประชาธิปไตย”

โพสต์ท้ายๆ ในเฟซบุ๊กส่วนตัวของเขาว่าไว้ ก่อนเดินทางไกล

“คนธรรมดาสามารถเขียนกฎหมายได้”
เพราะตัวเขาเองแม้ไม่ได้ร่ำเรียนกฎหมาย
แต่ก็สามารถทำหน้าที่ในฐานะผู้ออกกฎหมายหรือฝ่ายนิติบัญญัติได้”

◀ เสนอในเวที หลักประกันสุขภาพไทย ฝันให้ไกล ไปให้ถึง เมื่อวันที่ 17 ส.ค. 2563 จัดโดยกลุ่ม CARE คิด เคลื่อน ไทย และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

ศักดิ์ศรี ความเป็น มนุษย์

บทเรียนสุดท้าย...

จากจอ

ผู้เขียน : อุษาสินี รั้วทอง

‘ชีวิตใคร คนนั้นตัดสินใจเอง’
คือ บทเรียนสุดท้ายที่อาจารย์จอ
ฝากไว้ให้เรารู้

ฉันได้ไปเยี่ยมอาจารย์จอ
ที่บ้านช่วงสงกรานต์ ก่อนกลับรู้สึก
ลังเล เกรงใจที่จะถามว่า ยินดีหรือไม่
ที่จะให้สัมภาษณ์ผู้สื่อข่าวต่างชาติที่
ฉันกำลังช่วยประสานงานเก็บข้อมูล
เขาวางแผนเขียนหนังสือเพื่อบันทึก
เรื่องราวการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการ
เข้าถึงยารักษาเอชไอวีใน 4 ประเทศ
คือ บราซิล แอฟริกาใต้ อินเดีย และ
ไทย

ฉันต่อสู้กับความคิดตัวเอง
‘อาจารย์จะไหวไหม เหนื่อยไหม
รบกวนเวลาอาจารย์เกินไปไหม’ ฯลฯ
ในที่สุดก็บอกตัวเองว่าให้อาจารย์
ตัดสินใจเองสิ! เป็นสิทธิของแกที่จะ
ตอบตกลงและปฏิเสธ

วันที่ 29 เม.ย. 2568 ฉันรู้สึก
ดีใจที่ได้ไปเยี่ยมอาจารย์อีกครั้งพร้อม
ผู้สื่อข่าวคนดังกล่าว และในวันนี้ (13
พ.ค. 2568) ฉันหวังว่าเรื่องราวที่
อาจารย์เล่าให้ฟังวันนั้น จะอยู่ใน
หนังสือเล่มหนึ่งในวันข้างหน้า

บทเรียนแรก

“...ทุกคำถามที่เกี่ยวกับเอดส์หรือการ
ปรับตัวเพื่อสู้กับ HIV โทศัพท์ถึง ACCESS 245-
0004-5, 16.00-21.00 น...” คือข้อความท้าย
โปสการ์ดสี่เหลี่ยมอ่อน มีภาพการ์ตูน รูปวาดจูจิม
และข้อความอธิบายตรงไปตรงมาเกี่ยวกับช่อง
ทางการติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (คาดว่า ACCESS
ทำโปสการ์ดนี้ราวปี 2536-2537) ขณะที่การรับ
รู้เรื่องเอดส์โดยทั่วไปในช่วงเวลานั้นคือ เอดส์
เป็นแล้วตาย เป็นเรื่องไกลตัว เกิดเฉพาะ ‘กลุ่ม
เสี่ยง, มั่วเซ็ม, มั่วเพศ’

สิ่งที่เรารู้จากงานของ ACCESS ที่
อาจารย์จอก่อตั้งขึ้นคือ การบริการปรึกษาเรื่อง
เอดส์ไม่ใช่เพียงการให้ข้อมูล แต่ควรทำให้คน
ประเมินความเสี่ยงของตัวเองได้ และตัดสินใจว่า
มีทางเลือกอย่างไรที่เหมาะสมกับตัวเอง

ทำงานเอดส์ ต้องคุยเรื่องเพศได้

“ทำไมถึงใช้รูปที่บีบอย่างนี้ ตั้งใจช่วย
ให้คนมีเพศสัมพันธ์กันอย่างนั้นหรือ?”

“นี่มัน พ.ศ. อะไรกันแล้ว ถ้าคุณ
ต้องการปลอดภัยจากเอดส์ คุณต้องกล้าจะพูด
คุยเรื่องเพศอย่างกระฉ่าง...”

(ข้อความในโปสการ์ดแผ่นเดียวกัน)

ฉันชอบบรรยากาศล้อมวงคุยเรื่องเพศ
ในการประชุมสมาชิก กพอ. (คณะกรรมการ
องค์การพัฒนาเอกชนด้านเอดส์) ที่มีอาจารย์
จอชวนคุยและเล่าความหลังสมัยวัยรุ่น อยากรู้
อยากลองหลายเรื่อง โดยทั่วไปวงคุยเรื่องเพศที่มี
คนต่างเพศ ต่างวัย โดยเฉพาะเมื่อมีผู้ใหญ่ร่วม
อยู่ด้วยมักไม่ใช่เรื่องง่าย แต่วงคุยครั้งนั้น การ
เปิดเรื่องโดยอาจารย์จอทำให้การพูดคุยเรื่อง
เพศมีชีวิตชีวา ไม่ใช่เรื่องน่าอาย มีแง่มุมให้เรารู้
จากกันและกัน

คนเท่ากัน : เป็นเอดส์ ก็เป็นคน

ระหว่างเขียนต้นฉบับนี้ ฉันใช้เวลาดู
อัลบั้มรูปภาพใน USB drive ที่อาจารย์จอมอบ
ให้วันที่ฉันพาผู้สื่อข่าวต่างชาติไปสัมภาษณ์
อาจารย์มีกล้องประจำตัว (หลายตัว) คอยเก็บ
ภาพกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะการประชุมประท้วง
ผลักดันสิทธิเข้าถึงการรักษาและยาเอชไอวี เห็น
ข้อความรณรงค์ “เป็นเอดส์ ก็เป็นคน” บนเสื้อยืด
ป้ายผ้า ฯลฯ ภาพเหล่านี้จะถูกใช้ครั้งแรกราว
ปี 2542-2543 ในการชุมนุมผู้ติดเชื้อเอชไอวีกว่า
300 ชีวิตที่ ‘สุสานคนเป็น’ เชียงใหม่ ที่เรียกแบบ
นั้น เพราะชุมนุมกันที่สุสานคริสต์แห่งหนึ่งขณะนั้น
มีการประชุมผู้ว่าการธนาคารพัฒนาเอเชีย
(ADB) ต่อมาจนถึงการประชุมครั้งสำคัญ (30 พ.ย.
2544) ของผู้ติดเชื้อเอชไอวีกับพันธมิตรที่หน้า
ทำเนียบรัฐบาล เพื่อผลักดันให้รวมยาต้านไวรัส
เข้าหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

ภาพเหล่านี้ยืนยันว่า นโยบายสำคัญ
ของประเทศนั้นมาจากพลังของประชาชน และ
สิทธิการเข้าถึงบริการสุขภาพเป็นสิทธิมนุษยชน
ที่ทุกคนควรได้รับอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกัน

กลุ่มเพื่อน อ.

เกือบ 30 ปีแล้วที่เกิด ‘กลุ่มเพื่อน อ.’
หากยังพอมันจดจำได้ ป้ายรณรงค์สี่เหลี่ยมจัด
พร้อม อักษร อ. ตัวใหญ่มาก และข้อความชวน
สงสัยติดไว้ตามที่ต่างๆ ในกรุงเทพฯ สร้าง
บรรยากาศก่อนการเลือกตั้ง (17 พ.ย. 2539) :

แก้ปัญหาเศรษฐกิจ ต้องคิดถึง ‘อ’
ไม่ว่า ‘ข’ ไหนจะมา ‘อ’ รออยู่แล้ว
‘อ’ ต้องการ ดริมทีมเหมือนกัน
 ฯลฯ

ตอนนั้นอาจารย์จอเป็นแกนนำคณะ
ทำงานด้านพรรคการเมืองและรัฐสภาของ กพอ.
เพื่อกระตุ้นและผลักดันให้พรรคการเมืองและ
รัฐบาลสนใจแก้ปัญหาเอดส์อย่างจริงจัง เมื่อ
ตระหนักว่าปัญหาเอดส์ต้องการ ‘เจตจำนง

ทางการเมือง’ (political will) ในการ
ป้องกันและลดผลกระทบต่างๆ ทำให้
ชุมชนทั้งคนทำงานในองค์กรพัฒนา
เอกชน และกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี เริ่ม
เห็นความเชื่อมโยงของปัญหาเอดส์ใน
เชิงโครงสร้าง เอดส์ไม่ใช่ปัญหาเพียง
พฤติกรรมส่วนบุคคล แต่เป็นปัญหา
สังคม ที่คนไม่สามารถเข้าถึงทั้งการ
ป้องกันและการดูแลรักษา เพราะ
เผชิญความเหลื่อมล้ำและการตีตรา

(หมายเหตุ: หลังติดป้ายบริษัทงานเป็นข่าว ทำให้
ผู้ว่า กทม. ต้องสั่งเก็บป้าย และในวันที่ 8 พ.ย.
2539 กพอ. ขอพื้นที่หน้าตึกหนังสือพิมพ์เพื่อ
‘เปิดตัว อ.’ พร้อมนัดหมายเพื่อนผู้ติดเชื้อฯ
รวมตัวกันรณรงค์ย่านสีลม งานสนุกทำทนายแบบนี้
อาจารย์จอชอบอยู่แล้ว!)

การบ้านการเมือง คือ ธุระที่ไม่สิ้นสุด
ของทุกคน

“Activism is always possible
even in time of military government.”
อาจารย์จอพูดประโยคนี้ในการสัมภาษณ์
เมื่อเล่าถึงการทำงานที่ท้าทายขึ้น ทั้ง
ในแง่สิทธิเสรีภาพ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
และสิทธิของประชาชนในการเสนอ
และร่างกฎหมาย ซึ่งเป็นการงานที่
อาจารย์เล่าอย่างภูมิใจ ด้วยมีสำนึกริเริ่ม
และสนับสนุนคนรุ่นใหม่ให้สามารถ
ทำงานเหล่านี้ได้อย่างต่อเนื่อง

การสัมภาษณ์จบลงแล้ว แต่
วิธีคิดที่อยู่ในการทำงานของอาจารย์
จอ ผ่านประสบการณ์งานเอดส์ที่ฉัน
เห็นและมีส่วนร่วมอยู่บ้างจะยังคงอยู่
ทั้งในความทรงจำและการลงมือทำ
ต่อไป ในฐานะประชาชนคนหนึ่งเหมือน
จอ อิงภรณ์

รัฐสวัสดิการ จากชีวิต ธรรมดา ของจอ

ผู้เขียน : สุริยันต์ ธรรมรรคา

จอตรงชีวิตแบบธรรมดา
เรียบง่าย ไม่สะสมสิ่งของทรัพย์สิน
เกินจำเป็น มีความรื่นรมย์ในการใช้
ชีวิต มีฝัน มีอุดมการณ์ มีเพื่อนร่วมทาง
ร่วมงาน ร่วมชีวิตมากหน้าหลายตา ใช้
ชีวิตในโลกนี้อย่างมีคุณภาพ คำนึงถึง
เพื่อนมนุษย์ผู้อยู่ชายขอบของสังคม
อยู่เคียงข้างคนที่ได้รับการดูหมิ่น
เหยียดหยาม มีอารมณืเดือดสุดๆ เมื่อ
เห็นความเหลื่อมล้ำต่อหน้า และ
แสดงออกด้วยการใช้ชีวิตกับคนที่ยาก
ลำบากเปราะบางและได้รับความ
ยุติธรรมเสมอมา

ไม่รู้ว่าจะแนวคิดรัฐสวัสดิการ
ของจอจนก่อตัวขึ้นอย่างไร แต่ที่
แน่นอนคือ มันแสดงออกในการดำรง
ชีวิตของจอมาอย่างต่อเนื่อง

เมื่อได้รับมอบหมายจาก
จอให้ทำเรื่องกฎหมายหลักประกัน
สุขภาพแห่งชาติ เมื่อราวปี 2544 หลัง
จากที่จอเป็นสมาชิกวุฒิสภา แม้

เป็นการรับหน้าที่มาแบบงงๆ ยังไม่เข้าใจอะไร
เกี่ยวกับ ‘หลักประกันสุขภาพ’ คุ้นๆ กับแค่การ
ซื้อประกันสุขภาพนอกเหนือจากประกันชีวิต แต่
ผลจากการทำงานเรื่องนี้ทำให้ได้ร่วมกับเพื่อน
อีกหลายคนที่มีความมุ่งมั่นในภารกิจนี้เช่น
เดียวกัน เพราะทุกคนต่างเผชิญปัญหาความ
เหลื่อมล้ำ ความทุกข์ยาก การล้มละลายจากการ
จ่ายค่ารักษาพยาบาลในสมัยนั้น (30 ปีที่แล้ว)
ประกอบกับเป็นช่วงของการแพร่ระบาดของโรค
เอตส์ไปทั่วโลก

ภาพการเจ็บป่วยทรนทรายของเพื่อน
ผู้ติดเชื้อเอชไอวี โดยไม่อาจเข้าถึงการรักษาได้
อย่างเหมาะสม รวมถึงการมี ‘อคติ’ ต่อผู้ติดเชื้อ
เอชไอวีซึ่งถูกสังคมมองว่าเป็น ‘คนสำส่อน’ ไม่
สมควรได้รับการดูแลรักษาเพราะเป็นโรคที่ไป
ไฝหามาเอง ทำให้หมอปฏิเสธการรักษาคนเหล่านี้
ผลที่เกิดขึ้นคือ การล้มตายเป็นไปไม่รั้ง คนแล้ว
คนเล่าจากไป แม้มีการพัฒนารักษา แต่
ประเทศไทยยังไม่มีระบบหลักประกันสุขภาพโดยรัฐ
คนมีเงินเท่านั้นที่จะหาซื้อยาและรับบริการรักษา
ได้ ทั้งๆ ที่โรงพยาบาลทั่วประเทศเป็นโรงพยาบาล
ของรัฐ แต่คนป่วยต้องจ่ายเงินทุกครั้งที่เข้ารับ
การรักษา หากไม่มีเงินก็ต้องไปขอรับบริการแบบ
อนาถาโดยการสังคมสงเคราะห์

นี่เป็นเหตุผลให้ต้องทำเรื่อง ‘กฎหมาย
ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ’ เพื่อรับรอง
สิทธิพื้นฐานของประชาชนที่ต้องได้รับบริการ
สุขภาพโดยทั่วถึง ถ้วนหน้า และเป็นสวัสดิการ
โดยรัฐ

เมื่อกฎหมายนี้ได้รับการเห็นชอบ
พรรคการเมืองเห็นเป็นนโยบาย รัฐบาลเห็นด้วย
พลังประชาสังคมเข้มแข็งโดยเฉพาะเครือข่าย
ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ส่งผลให้เกิด ‘ระบบหลักประกัน
สุขภาพแห่งชาติ’ ทันทีในปี 2545 โรงพยาบาล
ของรัฐให้บริการโดยไม่เก็บเงินประชาชนอีก

เสนอในเวที หลักประกันสุขภาพ
ไทย ฝันให้ไกล ไปให้ถึง เมื่อวันที่
17 ส.ค. 2563 จัดโดยกลุ่ม CARE
คิด เคลื่อน ไทย และ สำนักงาน
หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
(สปสช.) ▶

ต่อไป ปรับระบบการจ่ายเงินของรัฐให้แก่โรงพยาบาล ทำให้เกิดรัฐสวัสดิการด้านสุขภาพ
ขึ้นแบบถาวรหน้า

ความสำเร็จจากโครงการนี้ เป็นผลให้ทั้งจอและเพื่อนๆ ที่ร่วมกันขับเคลื่อน
เรื่องนี้ตระหนักได้ชัดเจนว่า ‘รัฐสวัสดิการ’ ทำได้จริง หากมีเจตจำนงทางการเมือง มีพลัง
ประชาสังคม มีชุดข้อมูลข้อเท็จจริง มีกระบวนการทางกฎหมายที่เหมาะสม

สิ่งเหล่านี้สามารถหลายกำแพง ‘มายาคติ’ ต่างๆ เช่น เราเป็นประเทศยากจนไม่
สามารถทำรัฐสวัสดิการแบบถาวรหน้าได้ ยังไม่ถึงเวลาเปลี่ยนผ่านสู่จินตนาการประเทศไทย
ที่มีความเสมอภาคเท่าเทียม ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำ ยกย่องคุณภาพชีวิตได้ โดยการ
บริหารจัดการการใช้จ่ายภาครัฐที่จัดสมดุลระหว่างสิทธิพื้นฐานของประชาชนกับการใช้
งบประมาณด้านเศรษฐกิจ การทหาร การอุตสาหกรรม และการเลี้ยงดูระบบราชการที่
อู้ย้อยและเป็นบ่อเกิดการคอร์รัปชันเสมอมา

ดังนั้น จอตระหนักเสมอมาว่า ‘ประชาธิปไตยที่เห็นคนเป็นคน’ เป็นสิ่งที่
ประเทศนี้ต้องการ เพื่อดูแลคนทุกคน คนเล็ก คนน้อย ให้สามารถดำรงชีวิตธรรมดา มีความ
สุข มีความรื่นรมย์ หากมีรัฐบาลที่เข้าใจประชาธิปไตยเพียงใด จินตนาการประเทศที่
ต้องการลดความเหลื่อมล้ำชัดเจน ระบบรัฐสวัสดิการจะดีขึ้นสำหรับทุกคน แม้การผลักดัน
เรื่อง ‘บำนาญประชาชน’ จะใช้เวลามากกว่า 10 ปีแล้วก็ตาม แต่ความหวังอยู่ไม่ไกล หากเรา
ยังหวัง

“หากมีรัฐบาลที่เข้าใจประชาธิปไตยเพียงใด จินตนาการประเทศที่ต้องการ
ลดความเหลื่อมล้ำชัดเจน ระบบรัฐสวัสดิการจะดีขึ้นสำหรับทุกคน”

การมีส่วนร่วมของประชาชน ‘ทุกรายชื่อ มีความฝัน’

ผู้เขียน บุศรินทร์ แปนณะ

“แก้กฎหมายให้คนเท่ากัน” เป็นประโยคที่สะท้อนชีวิตการทำงานในช่วงสุดท้ายของจอห์น อิงกากรณ์

ในปี 2552 เขาก่อตั้งไอลอร์ที่รวบรวมคนมีฝันแบบเดียวกันมาผลักดันการแก้กฎหมายที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วม เนื้อหากฎหมายที่ดีในความคิดของเขา ไม่ใช่กฎหมายที่เขียนโดยนักกฎหมาย หรือกระทรวงเหล่าเนติบริกร หากมาจาก ‘ปากคำ’ ของเจ้าของปัญหาหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องนั้นๆ

ภายใต้การนำองค์กรของจอห์น ไอลอร์ต้องเผชิญกับความท้าทายทางการเมืองอย่างยิ่งในช่วงหลังการรัฐประหาร 2557 ที่ประชาชนและภาคประชาสังคมแทบไม่สามารถแสดงออกอะไรได้ แต่ความฝันในการ ‘แก้กฎหมายให้คนเท่ากัน’ ยังคงเดินหน้าต่อไป

ปี 2559 ก่อนหน้าการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญของรัฐบาลทหาร สังคมตกอยู่ความเจ็บเพราะถูกกฎหมายปิดปาก จอห์นแลกเปลี่ยนความฝันการเขียนรัฐธรรมนูญใหม่กับ ‘เพื่อน’ ด้วยการยืนยันว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะฉะนั้นประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ รัฐธรรมนูญก็ควรเป็นของประชาชน” เนื้อหาที่แลกเปลี่ยนเต็มไปด้วยความฝันเชิงนโยบายไม่ว่าจะเรื่องบำนาญ ถ้าวินัย ความเท่าเทียมกันทางเพศ การออกเสียงเลือกตั้งของนักโทษ สิทธิในที่ดินทำกิน ฯลฯ

ต้นปี 2561 ทีมงานไอลอร์ต้องช่วยกันออกแบบยุทธศาสตร์ไอลอร์ในปี 2561-2565 จอห์นเสนอยุทธศาสตร์หลายด้าน ในประเด็นรณรงค์ด้านประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน เขาเสนอให้มีการรณรงค์ยกเลิกประกาศและคำสั่ง คสช. จับตาการเลือกตั้งและรณรงค์เรื่องระบบการเลือกตั้งตามหลักประชาธิปไตย เสนอกฎหมายต่อต้านการรัฐประหารและผลักดันร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน และเพื่อเปิดขอบฟ้าเสรีภาพทางความคิด จอห์นเสนอให้มีการแก้ไข พ.ร.บ.ชุมนุมฯ พ.ร.บ.คอมฯ และรณรงค์แก้มาตรา 112

นอกจากนี้เขายังเสนอประเด็นปฏิรูประบบยุติธรรมอย่างการพัฒนากระบวนการที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย เรื่อง ‘ลูกขุน’ เป็นเรื่องที่เขาเสนอต่อออฟฟิศของไอลอร์มาอย่างยาวนาน แต่ดูเหมือนประเด็นนี้ใหญ่เกินกว่าวิสัยที่ทีมงานจะผลักดันได้ เมื่อประเด็นนี้ถูกเอ่ยขึ้นมาครั้งใด ก็มักจะตามด้วยการที่จอห์นต้องอธิบายระบบลูกขุนในศาลอังกฤษวนซ้ำอยู่เช่นนั้น

ไม่กี่เดือนหลังจากนั้น ไอลอร์เปิดแคมเปญ ‘ปลดอาวุธ คสช.’ รวบรวมรายชื่อประชาชน 10,000 รายชื่อเพื่อเสนอกฎหมายยกเลิกประกาศและคำสั่ง คสช. 35 ฉบับที่ขัดต่อ

หลักสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตย จอห์นเป็นชื่อที่หนึ่งของผู้เสนอกฎหมายฉบับนี้ นี่ถือเป็นแคมเปญการเข้าชื่อเสนอกฎหมายแคมเปญแรกๆ ของไอลอร์และเต็มไปด้วยความทุกข์ทรมาน แม้ประชาชนจำนวนมากได้รับผลกระทบแต่ไม่กล้าที่จะลงชื่อเพราะเวลานั้นอยู่ภายใต้บรรยากาศแห่งความหวาดกลัว ท้ายที่สุดใช้เวลาเกินกว่า 1 ปี 6 เดือนจึงสามารถรวบรวมรายชื่อได้เกินเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดมาเล็กน้อยคือ 13,409 รายชื่อ

แม้จะใช้เวลายาวนาน แต่ ‘ปลดอาวุธ คสช.’ ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นสู่การรวบรวมรายชื่อเพื่อเขียนรัฐธรรมนูญใหม่ รอยยิ้มกว้างเกิดขึ้นเสมอๆ เมื่อวาระการประชุมวันเข้าเรื่องการเขียนรัฐธรรมนูญใหม่เพราะมันเป็นฝันใหญ่ที่สุดของจอห์นและทีมไอลอร์

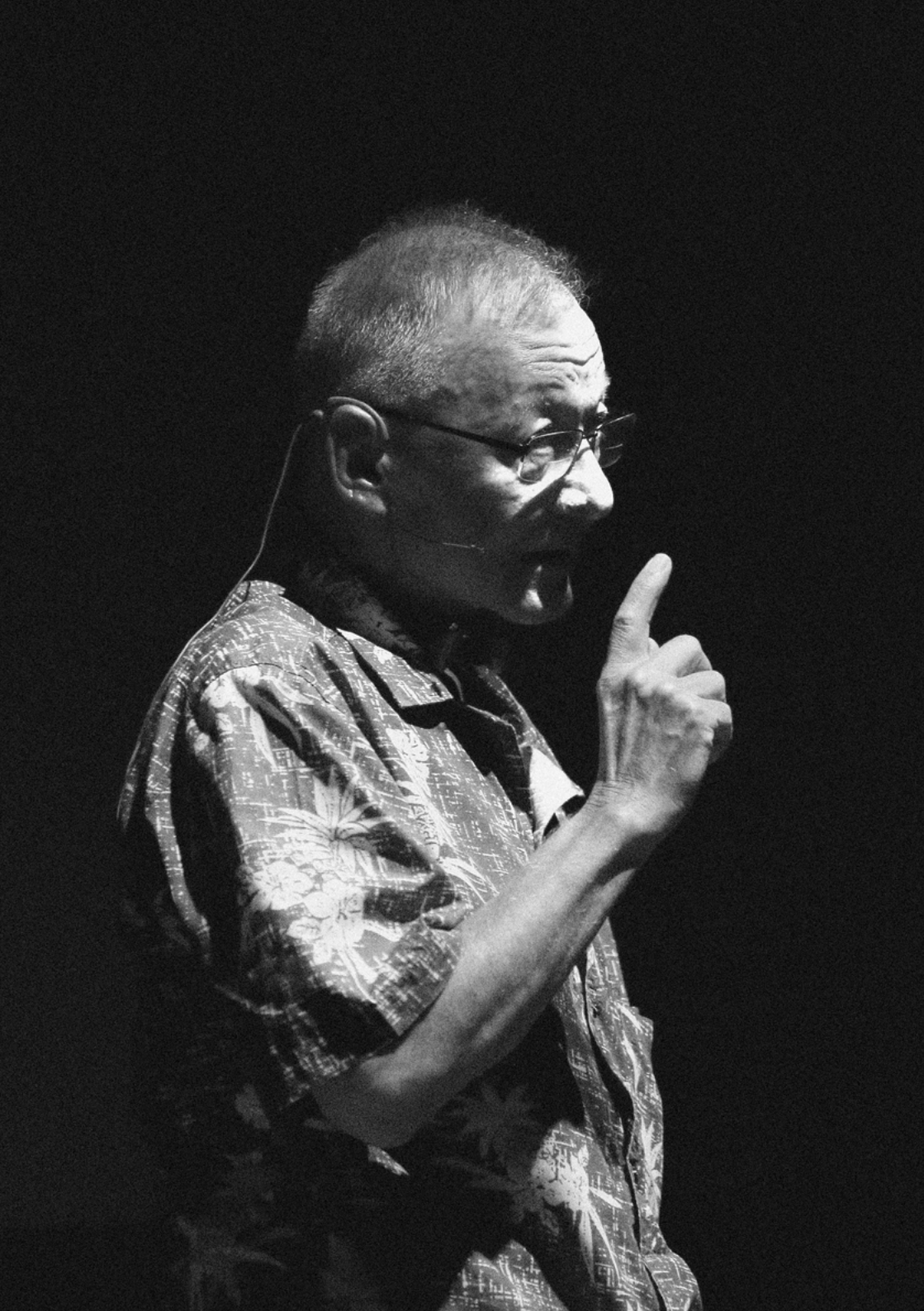
ปี 2563 เป็นปีที่พวกเราเห็นเพื่อนร่วมฝันเขียนรัฐธรรมนูญใหม่จำนวนมากประจักษ์ด้วยสายตาจากจำนวนผู้ชุมนุมทางการเมือง แคมเปญเข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนจึงเกิดขึ้นด้วยหวังว่ามันจะเกิดขึ้นได้จริงเสียที แคมเปญสามารถรวบรวมได้ 100,732 รายชื่อภายในเวลาไม่กี่สัปดาห์ จอห์นบอกว่า ร่างฉบับนี้จะถล่มพิษระบบเผด็จการและเปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อเขียนรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน แต่ร่างร่วมฝันฉบับนี้ถูกรัฐสภาปิดกั้นในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2563

ปี 2565 ด้วยเงื่อนไขด้านสุขภาพ จอห์นถอยจากตำแหน่งผู้อำนวยการไอลอร์ไปเป็นที่ปรึกษาแทน แต่ความฝันของจอห์นต่อประชาธิปไตยยังคงดำเนินต่อไป มาจนถึงวันนี้มีบางฝันที่เดินทางถึงปลายทางแล้ว แต่อีกหลายฝันเพื่อนร่วมทาง เพื่อนร่วมฝันยังคงต้องทำงานกันต่อ

“อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เพราะฉะนั้นประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ รัฐธรรมนูญก็ควรเป็นของประชาชน”

วันเดินเท้ายื่นรายชื่อ “ปลดอาวุธ คสช.”
เสนอโดยประชาชนเข้าชื่อกัน 13,409 คน
วันที่ 24 มิถุนายน 2562 ▶

Dare to Dream

ความฝันเรียกราด

‘ระบบลูกขุน’ ปฏิรูป กระบวนการ ยุติธรรมไทย

ผู้เขียน : ณรงค์ศักดิ์ เนียมสอน

“กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยมีปัญหาหนักในแง่การให้ความเป็นธรรมในสังคม” มุมมองต่อกระบวนการยุติธรรมไทยของจอห์น อิงกากรณ์ นำมาสู่ความพยายามเสนอ ‘ไอเดียในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่หลากหลาย

และหนึ่งในนั้นคือการเสนอให้มี ‘ระบบลูกขุน’ ในระบบศาลไทย จอห์นมักกล่าวเสมอว่า คนในกระบวนการยุติธรรมไม่ค่อยเข้าใจประเด็นทางสังคมเท่าไร และตัวผู้พิพากษาไทยส่วนใหญ่มักทำตัวเหมือนขุนนาง ห่างเหินจากชีวิตประชาชนทั่วไป จอห์นจึงอยากให้มีตัวแทนของประชาชนทั่วไปที่เข้าใจชีวิตของคนธรรมดาได้มีส่วนร่วมในการตัดสินคดี

นั่นจึงเป็นที่มาที่เขาักเสนอให้ทีมงานไอแอลวีช่วยผลักดันประเด็นระบบลูกขุนต่อสังคมเสมอๆ

“ผมเป็นคนหนึ่งที่เชียร์ให้มีระบบลูกขุน แต่ก็ถูกเถียงตลอดว่าลูกขุนจะถูกซื้อ แต่ในความเห็นผม ระบบลูกขุนจะช่วยถ่วงดุลกระบวนการยุติธรรม หลายเรื่องลูกขุนจะเข้าใจมากกว่าผู้พิพากษา”

“ระบบลูกขุนใช้วิธีการถกเถียงกันด้วยเหตุด้วยผลของคณะลูกขุน ซึ่งต้องรับผิดชอบการตัดสินคดีของจำเลย ประเทศประชาธิปไตยหลายประเทศในโลกก็ใช้ระบบลูกขุน ผมก็คิดว่ามีความเหมาะสม มันเป็นการคุ้มครองความยุติธรรม การที่จะตัดสินว่าคนคนหนึ่งมีความผิดจะต้องอาศัยทั้งคณะลูกขุนและผู้พิพากษาเห็นพ้องกัน”

รูปธรรมเดียวต่อไอเดียนี้เกิดขึ้นในช่วงปี 2556 เมื่อไอแอลวีจัดกิจกรรมประกวดหนังสือ ‘หนังสือจะเบน’ โดยมีกรับสมัครผู้ชม 7 คนมาเป็นคณะลูกขุน ตัดสินรางวัล ‘ขวัญใจคนรักหนังสือ’ คู่ขนานไปกับการตัดสินรางวัลของกรรมการผู้เชี่ยวชาญ

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนไอเดียระบบลูกขุนจะยังไม่ได้รับการตอบรับมากนัก แต่เพื่อนร่วมงานของจอห์นทุกคนรู้ดีว่าเป็นสิ่งที่เขาปรารถนาให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ด้วยมุ่งหมายให้กระบวนการยุติธรรมไทยมีความเป็นธรรมมากขึ้น

“ในความเห็นผม ระบบลูกขุนจะช่วย
ถ่วงดุลกระบวนการยุติธรรม
หลายเรื่องลูกขุนจะเข้าใจมากกว่า
ผู้พิพากษา”

ชีวิตที่ดีขึ้น ของคนใน เรือนจำ

ผู้เขียน : อานนท์ ขาวลาวัณย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน เป็นคุณค่าหลักของจอห์น อิงกากรณ์ ที่แฝงอยู่ในทุกงานที่เขาทำ มันสะท้อนชัดยิ่งขึ้นในปริศนาคลของงานปฏิรูประบบราชทัณฑ์ ซึ่งเกี่ยวพันกับกลุ่มคนที่น่าจะอยู่ขอบนอกสุดในบรรดาคณะชายขอบกลุ่มต่างๆ กลุ่มคนที่ถูกมองด้วยอคติและการตีตราแบบอัตโนมัติ

สำหรับจอห์น นอกจากเขาจะพูดถึงประเด็นปัญหาพื้นฐานของระบบคุก เช่น การใช้พันธนาการที่เข้าข่ายละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเข้าถึงการรักษาพยาบาลที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือสภาพความเป็นอยู่ที่แออัดแล้ว มีอีกอย่างน้อย 2 เรื่องที่จอห์นมองเห็นปัญหาและเคยเสนอกับทีมงานของไอแอลวีให้ผลักดันวาระนี้

ประเด็นแรกคือ สิทธิในการเยี่ยมญาติแบบ ‘ใกล้ชิด’ ระหว่างผู้ต้องขังกับคนในครอบครัว ซึ่งบางกรณีรวมถึงการมีเพศสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเป็นส่วนตัวกับคู่รัก

แม้ประเด็นที่จอห์นเสนอจะเป็นเรื่องใหม่หรือกระทั่งไกลเกินจินตนาการในบริบทของสังคมไทย แต่เราพบว่าระบบเยี่ยมผู้ต้องขังแบบนี้มีอยู่ในบางประเทศ เช่น ในรัฐวิกตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย มีเรือนจำ 5 แห่ง ที่เปิดให้ญาติเข้าเยี่ยมในลักษณะนี้ ขณะที่ในสหรัฐอเมริกา มีเรือนจำบางแห่งในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย คอนเนตทิคัต นิวเจอร์ซีย์ และวอชิงตัน ที่รองรับการเยี่ยมในลักษณะนี้โดยอาจมีรายละเอียดการเข้าเยี่ยมและกฎระเบียบที่แตกต่างกันไป

ประเด็นที่สอง คือ เครื่องแบบของนักโทษ เขาเป็นผู้ริเริ่มชี้ให้เห็นว่าเครื่องแบบของผู้ต้องขังที่ถูกเรียกกันว่า ‘ชุดลูกหมู’ เป็นเครื่องแบบไม่เคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไอแอลวีจึงจัดงานประกวดการออกแบบชุดนักโทษ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเหมาะสมกับการใช้ชีวิตในเรือนจำ

แม้งานครั้งนั้นจะถูกวิจารณ์ว่าไม่ควรจัดขึ้น จากฝ่ายที่เห็นว่าควรยกเลิกชุดนักโทษ แต่แทนที่จะกลายเป็นข้อขัดแย้งในการรณรงค์ จอห์นกลับผลักดันให้ทีมงานสัมภาษณ์ฝ่ายที่เห็นต่างมาเผยแพร่ต่อสาธารณะ เพื่อให้สังคมได้ตั้งคำถามต่อความจำเป็นและความเหมาะสมของเครื่องแบบนักโทษ จนกลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจสูงในขณะนั้น นำเสียดายที่หลังการจัดงานไม่นานก็เกิดการรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 อันเป็นการเปลี่ยนเป้าหมายสู่การต่อสู้เรื่องสิทธิเสรีภาพครั้งสำคัญ

“สิทธิในการเยี่ยมญาติแบบ ‘ใกล้ชิด’
ระหว่างผู้ต้องขังกับคนในครอบครัว
ซึ่งบางกรณีรวมถึงการมีเพศสัมพันธ์
อย่างเป็นทางการมีส่วนตัวกับคู่รัก”

ใช้ถุงยางโดย ไม่ต้องถามคู่

ผู้เขียน : รุจน์ โกมลบุตร

สาเหตุหนึ่งที่ทำให้การมีเพศสัมพันธ์ของใครๆ กลายเป็นเรื่องไม่ปลอดภัย คือความยากในการเข้าถึงถุงยางอนามัย ไม่ว่าจะซื้อจากร้าน ซื้อมาจากร้านค้า หรือหยิบฟรีจากหน่วยบริการ ผู้นั้นก็มักจะต้องเผชิญกับสายตาของคนรอบข้างที่มักมองแบบตัดสินว่า “จะเอาถุงยางไปทำอะไรไม่ดีหรือเปล่า”

แต่สมมติว่าไปหาถุงยางมาจนได้ ความยากถัดไปคือ จะสื่อสารกับคู่ว่าอย่างไรให้ใช้ถุงยางด้วยกัน เพราะถุงยางมักถูกสังคมให้ความหมายในเชิงลบ เช่น เป็นเครื่องแสดงความไม่ไว้วางใจกัน หรือใช้เมื่อสงสัยว่าใครสักคนจะมีเชื้อ หรือใช้เมื่อจะ ‘ออกนอกคู่’ ฯลฯ ทำให้บางที่มีถุงยางเต็มกระเป๋ากลับไม่ได้ใช้เลยสักชิ้น (แต่ก็ยังเดินหน้ามีเช็กส์นะจ๊ะ)

อาจารย์จอนเคยเสนอไอเดียว่า การรณรงค์การใช้ถุงยางอนามัยควรทำให้ ‘ใช้ถุงโดยไม่ต้องสื่อสารกับคู่’ กล่าวคือเมื่อตกลงจะมีเช็กส์ด้วยกัน คู่บนก็ต้องใช้ถุงยางเสมอโดยไม่ต้องเอ่ยถามหรือไม่ต้องมีเงื่อนไขใดๆ

คงเทียบได้กับว่า เมื่อตกลงจะกินข้าวเราก็แจกจานชามช้อนส้อมให้กันโดยไม่ต้องถามว่าเอาไหม?

“เมื่อตกลงจะมีเช็กส์ด้วยกัน คู่บนก็ต้องใช้ถุงยางเสมอโดยไม่ต้องเอ่ยถามหรือไม่ต้องมีเงื่อนไขใดๆ”

แพทย์ จบอาชีพะ!

ผู้เขียน : จิรนุช เปรมชัยพร

การทำงานเรื่องเอดส์พัฒนาาลงลึกมาเป็นเรื่องการเข้าถึงการรักษาของผู้มีเชื้อเอชไอวี และหลักประกันสุขภาพของคนทุกกลุ่ม ความท้าทายที่เจอตลอดมาคือ เรื่องทัศนคติของแพทย์ที่มีต่อผู้มีเชื้อเอชไอวีหรือผู้ป่วยเอดส์แบบไม่ต่างจากประชาชนทั่วไป หลายครั้งหนักกว่าด้วยซ้ำ เนื่องมาจากความอหังการ ความถือตัวของแพทย์ซึ่งมีสถานะสูงส่งเป็นพิเศษในสังคมไทย เมื่อบวกกับสถานการณ์ขาดแคลนแพทย์ ไม่มีหมอที่จะไปทำงานในพื้นที่ห่างไกล ยิ่งทำให้สถานการณ์ยากลำบากขึ้น

ในการระดมไอเดียเพื่อฝ่าวิกฤตนี้ให้ได้ อาจารย์จอนเสนอความคิดนี้ด้วยตาเป็นประกาย เห็นความสนุกแบบ ‘ที่เล่น เอาจริง’ เพื่อให้เราสามารถผลิตแพทย์ให้เพียงพอกับสถานการณ์ในเวลาอันรวดเร็ว ต้องปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนแพทย์ปรับเป็นอาชีพะ ไม่ต้องเรียนหลายปีเกินไป มีแพทย์ให้เพียงพอ ซึ่งจะช่วยลดอีโก้ และสถานะของแพทย์ให้อยู่ระดับเดียวกับคนไข้ที่มารับบริการ

“เพื่อให้เราสามารถผลิตแพทย์ให้เพียงพอ กับสถานการณ์ในเวลาอันรวดเร็ว ต้องปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนแพทย์ปรับเป็นอาชีพะ”

ประวัติ
จอห์น อึ้งภากรณ์

(2490 - 2568)

จอห์น อิงภากรณ์ เกิดเมื่อ 19 กันยายน 2490 ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นบุตรชายคนโตของศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อิงภากรณ์ และนางมาร์เกรท สมิธ ต่อมาครอบครัวย้ายมายังประเทศไทย จอห์นเข้าศึกษาชั้นอนุบาลที่โรงเรียนดร.โณทยาน และชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนเซนต์คาเบรียล ในปี 2499 จอห์นและครอบครัวกลับไปพำนักยังประเทศอังกฤษ เขาเข้าศึกษาชั้นประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียน St Christopher นอกกรุงลอนดอน จนกระทั่งปี 2504 จอห์นและครอบครัวกลับมาอยู่ประเทศไทย เขาเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสาธิตปทุมวันและเตรียมอุดมศึกษา ก่อนจะไปศึกษาต่อที่อังกฤษจนจบปริญญาตรี คณะวิศวกรรมไฟฟ้า จาก University of Sussex

หลังจบการศึกษา จอห์นได้ทำงานเป็นอาจารย์สอนวิชาฟิสิกส์ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ระหว่างปี 2514-2519 ความใกล้ชิดสนิทสนมกับนักศึกษาที่ทำกิจกรรมในเวลานั้น จึงได้ติดตามดูการทำกิจกรรมของนักศึกษาที่ลงไปสนับสนุนการชุมนุมประท้วงของกรรมกรโรงงานฮาร์ว ทำให้เกิดภาพยนตร์สารคดีการต่อสู้ของกรรมกรหญิงฮาร์ว ซึ่งเป็นผลงานที่เขาทำร่วมกับเพื่อนอาจารย์อีก 3 คน ปัจจุบันภาพยนตร์สารคดีดังกล่าวถูกเก็บรักษาไว้ที่หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน)

นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการจัดตั้งอาจารย์ 6 สถาบัน ต่อมาขยายเพิ่มเป็นที่รู้จักกันในชื่อ เครือข่ายอาจารย์ 8 สถาบัน ที่ช่วยหนุนเสริมกิจกรรมด้านประชาธิปไตยให้กับนักศึกษาในเวลานั้น

จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 อ.ป๋วยต้องลี้ภัยไปที่ประเทศอังกฤษ จอห์นจึงลาออกจากการเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยมหิดล และไปพำนักอยู่ที่ประเทศอังกฤษ โดยช่วยดำเนินงานในมูลนิธิมิตรไทยที่ อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ร่วมกับ อ.ป๋วย จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในประเทศไทย รวมทั้งจัดทำจดหมายข่าวมิตรไทย

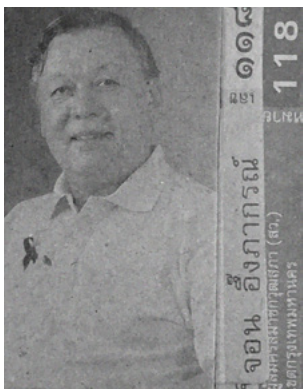

ปี 2523 จอนเดินทางกลับประเทศไทย ได้รับการชักชวนจาก อ.โคทม อาริยา ให้สมัครเป็นผู้อำนวยการโครงการอาสาสมัครเพื่อสังคม (คอส.) หรือมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) ในปัจจุบัน และนั่นเป็นจุดเริ่มต้นของการทำงานองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGO เต็มตัว จากการเป็นผู้อำนวยการคนแรกของ คอส. ซึ่งเป็นแหล่งรองรับคนหนุ่มสาวที่ออกจากป่าในบริบทของ 'สงครามคอมมิวนิสต์' ในเวลานั้น โดยที่นี่เป็นแหล่งบ่มเพาะคนหนุ่มสาวที่สนใจงานพัฒนาและงานเพื่อสังคมจำนวนมาก

ปี 2534 จอนก่อตั้งโครงการเข้าถึงเอดส์ (ACCESS) เริ่มจากการเป็นโครงการพิเศษภายใต้มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ก่อนที่จะพัฒนาจากโครงการเป็นมูลนิธิเข้าถึงเอดส์ในปัจจุบัน

ปี 2543 หลังรัฐธรรมนูญ 2540 กำหนดให้วุฒิสมาชิกมาจากการเลือกตั้ง จอนได้ตัดสินใจสมัครลงเลือกตั้งและได้รับการเลือกตั้งให้เป็นวุฒิสมาชิกลำดับที่ 18 ของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นลำดับสุดท้ายที่ผ่านเข้ามาทำหน้าที่ในสภา จากนั้นจอนได้รวมตัวกับวุฒิสมาชิกที่เป็นอิสระและเป็นเสียงข้างน้อย เพื่อทำหน้าที่ในสภานิติบัญญัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการหรือนโยบายของรัฐได้ส่งเสียงหรือนำเสนอปัญหาต่างๆ ผ่าน สว. กลุ่มนี้

ปี 2547 ขณะที่เป็นวุฒิสมาชิก จอนริเริ่มก่อตั้งโครงการวารสารข่าวทางอินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษาและสภาวะของชุมชน หรือสำนักข่าวออนไลน์ประชาไทในปัจจุบัน แม้จะเป็นผู้ก่อตั้ง แต่จอนก็ให้อิสระในการทำงานแก่ทีมงานอย่างเต็มที่และไม่มีการแทรกแซงการทำงานของกองบรรณาธิการ

ปี 2552 จากประสบการณ์เป็นวุฒิสมาชิกที่ได้มีโอกาสร่างกฎหมาย พิจารณากฎหมาย ทำให้เกิดมุมมองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกกฎหมายเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และควรจะเป็น จึงได้ก่อตั้งโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน หรือที่รู้จักกันในชื่อ iLaw

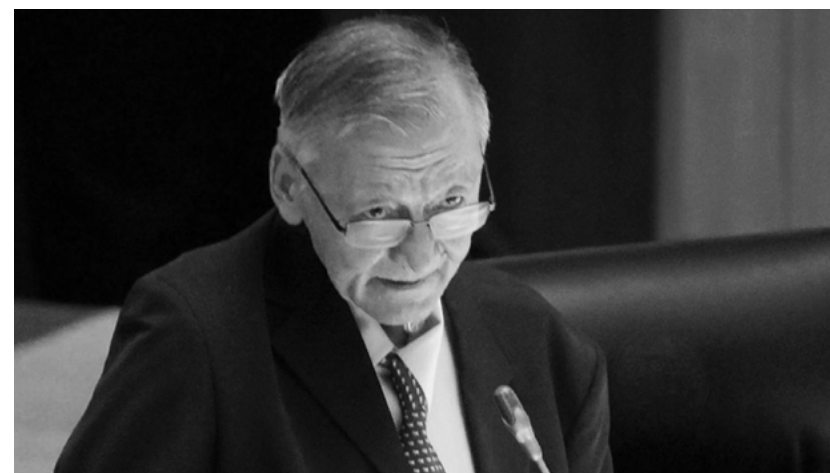

จอนได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาบริการรัฐกิจ ประจำปี 2548 โดยเป็นสาขาเดียวกันกับศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ ผู้เป็นบิดาซึ่งได้รับรางวัลนี้เมื่อปี 2508

จอน อึ้งภากรณ์ เสียชีวิตเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2568 อายุรวม 77 ปี

Fun Facts เกี่ยวกับจอน อึ้งภากรณ์

- จอน เป็นชื่อที่สะกดภาษาอังกฤษว่า Jon และเขายืนยันเสมอว่าเป็นชื่อไทย เหมือน นายแดง นายจอน
- จอน ไม่ชอบที่ถูกเรียกว่า ดอกเตอร์ มักย้ำว่าไม่มีดีกรีปริญญาเอก หรือดีกรีทางการแพทย์ใดๆ ที่จะต้องใส่คำนำหน้าว่า ดร.
- วิทยุหนุ่มจอนเคยเป็นอาจารย์สอนฟิสิกส์ที่มหาวิทยาลัยมหิดล แต่หลังจากนั้นก็ไม่เคยเป็นอาจารย์สอนหนังสือที่ไหน จอนจึงอาจขัดใจและท้วงเบาๆ เมื่อมีโอกาสว่า “ผมไม่ใช่อาจารย์ ไม่ได้สอนหนังสือที่ไหน” แต่คำว่า ‘อาจารย์’ ก็เหมือนจะเป็นคำที่พอจะยอมปล่อยคนที่อยากเรียกได้เรียกต่อไป เพราะหลายคนให้เรียกชื่อ ‘จอน’ เฉยๆ จะไม่ถนัดปาก ทั้งที่จริงเขาจะพอใจมากกว่าที่จะถูกเรียกด้วยชื่อจอน หรือจะยิ่งพอใจเพิ่มอีกหน่อย ถ้ามิตรสหาย รุ่นน้อง รุ่นหลานจะเรียกว่า พี่จอน ลุงจอน

“ผมเป็นคนชอบสนุก
ไม่ใช่คนซีเรียสเรื่องงาน
ทุกอย่างที่เคยทำมาก็เป็นเรื่องที่เอ็นจอย
เมื่อเริ่มรู้สึกเบื่อก็จะไปทำอย่างอื่น
ผมไม่ได้คิดแบบพรรคคอมมิวนิสต์ที่ว่าเป็นนักสู้ต้องเสียสละ
ผมคิดว่าหากเราเห็นความอยุติธรรม
เราควรทำเรื่องถนัดที่ช่วยลดความอยุติธรรมได้
โดยที่เราทำแบบสนุกและไม่ยากเกินไปที่เราจะทำ”

จอห์น อังทาร์ค